

Izvannastavne glazbene aktivnostii u školama novogradiškog kraja

Terzić, Veronika

Master's thesis / Diplomski rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:683112>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-10**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Muzička akademija u Puli

Odsjek za glazbenu pedagogiju

VERONIKA TERZIĆ

**IZVANNASTAVNE GLAZBENE AKTIVNOSTI U
ŠKOLAMA NOVOGRADIŠKOG KRAJA**

Diplomski rad

JMBAG: 0267008405

Studijski smjer: Glazbena pedagogija

Kolegij: Glazbena pedagogija II

Mentorica: doc. dr. sc. Sabina Vidulin

Pula, lipanj 2015.

SADRŽAJ	2
UVOD	3
1. IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI U ŠKOLI	5
1.1. Pojam i uloga izvannastavnih aktivnosti	7
1.2. Rad i problematika izvannastavnih aktivnosti	10
2. IZVANNASTAVNE GLAZBENE AKTIVNOSTI	14
2.1. Pjevački zbor	16
2.1.1. Pjevački zbor mladeg uzrasta	24
2.1.2. Pjevački zbor starijeg uzrasta.....	33
2.2. Dječje klape	38
2.3. Folklorne skupine učenika	46
2.4. Tamburaški orkestar	54
3. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE: INTERES UČENIKA ZA POHAĐANJE IZVANNASTAVNIH GLAZBENIH AKTIVNOSTI U ŠKOLAMA NOVOGRADIŠKOG KRAJA	65
3.1. Cilj i zadatci istraživanja	65
3.2. Metoda rada	65
3.3. Rezultati, diskusija i zaključak istraživanja	67
ZAKLJUČAK	83
LITERATURA	84
PRILOZI	87
SAŽETAK	94
SUMMARY	95

UVOD

Tradicija izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti u osnovnoj školi je jako duga. Takve aktivnosti obuhvaćaju različite programske sadržaje koji se odvijaju izvan nastavnih obaveza u organizaciji škole i u njenim prostorima s ciljem da obuhvate što veći broj učenika bez obzira na njihove sposobnosti. To su aktivnosti koje učenicima najviše odgovaraju, aktivnosti prema kojima imaju najviše sklonosti. Velika je važnost tih aktivnosti jer ih učenici odabiru sami, po vlastitom izboru, a upravo slobodan izbor omogućava učenicima da se više angažiraju jer rade ono što vole, što im nije nametnuto i u tome uživaju.

Uključivanje učenika u izvannastavne aktivnosti u školi je važno zato što učenik tu provodi svoje slobodno vrijeme na vrlo koristan način, zadovoljava svoje potrebe za zabavom, za pripadanjem i za pokazivanjem uspjeha. Rad u takvim aktivnostima je spontan, slobodan, vrlo dinamičan, raznovrstan, polazi od interesa učenika, njihovih želja, sklonosti i nadarenosti. Kroz izvannastavne aktivnosti osluškujemo potrebu djeteta, razvijamo njihovu maštu, pažnju, potičemo na stvaralačko izražavanje, razvijamo dječji doživljaj, djelujemo na njihovo zapažanje i pamćenje, potičemo njihovu kreativnost, te primjenu novih ideja.

U izvannastavne aktivnosti uključeni su različiti oblici odgojno-obrazovnog rada kojima se želi zadovoljiti potrebe i interesi učenika, proširiti i produbiti njihova znanja, razvijati humane odnose među učenicima, te zbližavati učenike i nastavnike. "Izvannastavne aktivnosti u školi sastavni su dio školskog života svakog učenika. Takve aktivnosti obogaćuju školski život, stvaraju mogućnosti učenicima da istaknu svoju darovitost, a ujedno im omogućavaju bogato iskustvo druženja i stvaranja prijateljstva i zajedništva." (Vidulin-Orbanić, 2007, 9).

U osnovnoj općeobrazovnoj školi učenici imaju priliku baviti se glazbom tijekom nastave glazbene kulture i učestvovati u izvannastavnim glazbenim aktivnostima. Glazba je oduvijek bila sastavnim dijelom odgoja i obrazovanja. Čim je postala sastavnim dijelom života djeteta ona je postala i predmetom odgoja, pa se može reći da je glazbeni odgoj „najstarije odgojno područje“ (Rojko, 1996, 16). Glazba kultura, kao specifičan predmet u školi, može svojim sadržajem obogatiti učenikova znanja i izvršiti na njih snažan utjecaj, kako za umjetničku vrijednost, tako i za njihov društveni život. Ona je izraz učenikove potrebe za kreativnošću, igrom, raznodom, a iz nje izvire i psihološke i duhovne potrebe. Osim funkcije zabavljanja glazba ima vrlo važnu ulogu u procesu učenja i usvajanja kulture u kojoj će dijete živjeti.

Za vrijeme izvannastavnih glazbenih aktivnosti kod djece razvijamo velik broj glazbenih sposobnosti. Glazbene sposobnosti koje se razvijaju kod učenika su: sposobnost zapažanja i doživljavanja glazbe, razvoj glazbenog sluha, sposobnost aktivnog slušanja, memoriranje glazbenih pojmova, te stvaranje i izvođenje glazbe.

U ovom diplomskom radu osvrnuli smo se na nekoliko izvannastavnih glazbenih aktivnosti koje su najzastupljenije u školama novogradiškog kraja: pjevački zbor, dječje klape, folklor i tamburaški orkestar. Ove izvannastavne glazbene aktivnosti nisu jedine aktivnosti koje se provode u školama, ali su jedne od najčešćih. Osim ovih spomenutih izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama se provode i druge glazbene aktivnosti kao što su individualno sviranje, plesne skupine i razni glazbeni projekti.

Zanimalo nas je koje su sve izvannastavne glazbene aktivnosti ponuđene i dostupne u školama, na koji način se provode, koliko djece se uključuje u glazbene aktivnosti s obzirom na velik broj ostalih izvannastavnih aktivnosti. Nismo se osvrnuli na sve glazbene aktivnosti koje postoje, što ovisi od škole do škole, nego samo na glazbene aktivnosti koje se provode u školama novogradiškog kraja. Sve to nas je potaklo da provedemo istraživanje na području grada Nove Gradiške.

Rad se sastoji od tri dijela. U uvodnom dijelu predstavljamo ovaj diplomski rad, zašto smo odabrali upravo ovu temu za rad. U prvom poglavlju osvrnuli smo se na izvannastavne aktivnosti u kojima se opisuje kakve su to aktivnosti, koja je njihova uloga i problematika rada izvannastavnih aktivnosti. U drugom poglavlju predstavljamo pojedine vrste izvannastavnih glazbenih aktivnosti koje se provode u školama novogradiškog kraja: pjevački zbor, dječje klape, folklor, tamburaški orkestar. Za svaku izvannastavnu glazbenu aktivnost opisujemo način rada sa djecom, problematiku rada pojedine aktivnosti, donosimo nekoliko notnih primjera koje se primjenjuju u radu, analiziramo i opisujemo postupak obrade tih notnih primjera. U trećem poglavlju nalazi se empirijsko istraživanje na ovu temu koje smo proveli u školama na području grada Nove Gradiške. Nakon toga slijedi zaključak cijelog diplomskog rada, popis korištene literature pri pisanju rada i prilozi.

1. IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI U ŠKOLI

Duga je tradicija izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti u osnovnoj školi. Izvannastavne aktivnosti u školi sastavni su dio školskog života svakog učenika. Upravo je uloga škole, navode Mlinarević i Brust Nemet (2012, 61), neupitna u provedbi izvannastavnih aktivnosti kao sastavnom dijelu odgojno-obrazovnog programa, jer se u njima ogleda pedagoški zadatak koji predstoji školama, ravnateljima, učiteljima i široj pedagoškoj javnosti da slušaju glas učenika i pokreću nove izvannastavne aktivnosti koje će biti u skladu sa interesima suvremenog učenika i učitelja, koje će im ispuniti slobodno vrijeme.

„Izvannastavne aktivnosti (INA) su različiti organizacijski oblici okupljanja učenika u slobodno izvannastavno vrijeme u školi, koje imaju pretežito kulturno-umjetničko, športsko, tehničko, rekreacijsko i znanstveno (obrazovno) obilježje. Kroz njih učenici zadovoljavaju svoje stvaralačke i rekreativne potrebe, a posebice stječu kulturu korištenja slobodnog vremena.“ (Cindrić, 1992, 51) Isti autor ističe da je sama funkcija izvannastavnih aktivnosti vrlo važna jer su one svojim sadržajima bliže izvornoj stvarnosti, potrebama i željama učenika, a svojom otvorenošću pridonose nadograđivanju učenikove osobnosti i stvaraju uvjete za kulturni napredak, te promicanje i očuvanje kulturalne raznolikosti.

Izvannastavne aktivnosti predstavljaju najslobodniji oblik nastave u koji se učenici uključuju svojevoljno, a izbor sadržaja rada često se prepušta njima samima. Na njima, bez velikih planova i priprema, sasvim spontano, nastaju razne smišljene igre, pjesme, šale, igrokazi pa i prave priredbe. Isto tako obogaćuju školski život, stvaraju mogućnosti učenicima da istaknu svoju darovitost, a ujedno im omogućavaju bogato iskustvo druženja i stvaranja prijateljstva, te upravo zbog toga one imaju veliko značenje u ostvarivanju učenikovih vlastitih ciljeva.

Prema Mlinarević i Brust Nemet (2012, 62) ciljevi u programiranju slobodnih aktivnosti koje se ostvaruju kao izvannastavne i izvanškolske aktivnosti su:

- „uvođenje učenika u društveni život i odlučivanje;
- razvijanje smisla za rad i organizaciju rada;
- buđenje afiniteta za neku aktivnost;
- angažiranje učenika u društveno-korisnom radu;
- uspješan razvoj određenih sposobnosti;
- pomoć u realizaciji općih ciljeva škole;
- omasovljenje potrošača kulturnih dobara.“

Danas se u Republici Hrvatskoj implementira Nacionalni kurikulum prema kojima se rade školski kurikulumi, a jedna od sastavnica kurikuluma su i izvannastavne aktivnosti koje su prema *Nastavnom planu i programu za osnovnu školu* (2006, 13-14) podijeljene su u osam područja, pa je tako u školskoj praksi uvriježena podjela izvannastavnih aktivnosti na:

1. jezično-umjetničko područje koje uključuje literarne, dramske novinske, filmske radionice, likovne radionice, organiziranje školskih novina, strani jezici, glazbeni projekti, zbarsko pjevanje, vokalne skupine/dječje klape, razni orkestri, folklorne skupine, plesne skupine i slično;
2. prirodoslovno-matematičko područje koje omogućuje iskustveno učenje i razmatranje odnosa prirodnog i životinjskog svijeta, pokusi iz kemije, fizike, geografije, astronomija, istraživanje prirodnih nepogoda, matematički napredniji zadatci, logički zadatci;
3. sportsko-zdravstveno-rekreacijsko područje koje se odnosi na razvijanje športskih vještina i sposobnosti, razvijanje motorike učenika, razni športovi, gimnastika;
4. njegovanje nacionalne i kulturne baštine koji se odnose na istraživanje zavičaja, turističke kulture, etnologije, kulturne baštine, folklornih običaja koji polako izumiru;
5. očuvanje prirode i okoliša te zdravog načina života- istraživanje zavičaja i očuvanje njegova okoliša, učenje kako očuvati okoliš, stjecanje kulture življenja;
6. društveno-humanistički projekti i radionice koje se odnose na građanski odgoj i obrazovanje, prava djece i ljudska prava;
7. učeničko zadrugarstvo- koje se odnosi na skup aktivnosti koje promiču seosko gospodarstvo, poljoprivredu, domaćinstvo, uređenje vrtova, cvjećari, voćari, vezilje koji se brinu za okoliš škole (cvijeće, voćke, školski park);
8. tehničko stvaralaštvo koje se odnosi na tehničke inovacije, modeliranje, građenje, maketarstvo i drugo.

1.1. Pojam i uloga izvannastavnih aktivnosti

Postavlja se pitanje: “Što su uopće izvannastavne aktivnosti, koja je njihova uloga, ciljevi i zadatci i zašto su važne za razvoj djeteta?” Možemo reći da su izvannastavne aktivnosti mjesto zajedništva u kojem se djeca zabavljaju, koje se temelji na slobodi izbora, dobrovoljnosti pohađanja koja osigurava cjeloviti razvoj učenika, a isto tako to je mjesto kulture mladih u kojem se stječe navika organiziranog i planiranog provođenja slobodnog vremena. Mlinarević i Brust Nemet (2012, 189) smatraju da „sudjelovanjem u različitim aktivnostima učenici (kroz igru i na zabavan način) grade nove ili mijenjaju stare stavove, stvaraju pozitivne emocije i osjećaj pripadnosti, uče se liderskim i govorničkim vještinama, kritičkom mišljenju, toleranciji i timskom radu.“

Da su učenici visoko motivirani za pohađanje izvannastavnih aktivnosti smatra i Šiljković i sur. (2007) jer je riječ o aktivnostima koje odabiru sami, prema vlastitim željama i interesima. Razlog više je i činjenica da se rad i zalaganje u izvannastavnim aktivnostima ne vrednuju ocjenom. Zbog toga izvannastavne aktivnosti, navode Mlinarević i Brust Nemet (2012) potiču razvitak stvaralačkih sposobnosti i potencijala svakog pojedinog učenika prema njegovim potrebama i mogućnostima, jer su oslobođene pritiska i nadzora, a ispunjene su sadržajima koje ih opuštaju.

„Izvannastavne aktivnosti integralni su dio odgojno-obrazovne strukture škole. Kao dio svog osnovnoškolskog života svaki se učenik susreće, uz redovitu nastavu, s odabirom različitih izvannastavnih aktivnosti. Njima se potiču i razvijaju individualne sposobnosti, vještine i umijeća učenika te impliciraju procese kreativnosti i stvaralaštva.“ (Vidulin-Orbanić, 2007, 15) Izvannastavne aktivnosti su zbog svoje slobode, širine, otvorenosti i raznolikosti sadržaja bliže željama i potrebama učenika, pa su zbog toga postale značajan čimbenik pri odgoju i obrazovanju učenika jer kroz njih zadovoljavaju potrebe i interesi učenika, proširuje se mnogostran razvoj učenika, što je vrlo važno za njihovu naobrazbu, socijalizaciju i interakciju s drugima.

„Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti imaju u ostvarenju ciljeva veliko značenje. Uz stjecanje znanja i nove kvalitete znanja važna je i zadaća poticanja interesa, pobuđivanje znatiželje, identifikacija i podrška darovitih učenika koji pokazuju interes za pojedina područja.“ (Mlinarević, Brust Nemet, 2012, 143)

Prema autoricama Mlinarević i Brust Nemet (2012, 143) zadatci koji se ostvaruju u pojedinim izvannastavnim aktivnostima u školi su:

- „povezivanje, proširivanje i produbljivanje znanja, vještina i navika stečenih u nastavi i izvannastavnim aktivnostima;
- usvajanje novih znanja, vještina i navika;
- razvijanje interesa za društveno koristan, humanitarni i volonterski rad;
- identifikacija darovitih učenika i učenika koji pokazuju pojačani interes za pojedino područje;
- pobuđivanje znatiželje;
- osposobljavanje za aktivnosti u slobodnome vremenu koje će biti u funkciji razvoja odgoja i obrazovanja, prevencije svih vrsta ovisnosti, zaštite i unaprjeđivanja zdravlja;
- osposobljavanje za aktivno sudjelovanje u društvenome životu i njegovom civilnom i demokratskom razvoju;
- poticanje dječjeg stvaralaštva;
- osposobljavanje za komunikaciju, interakciju i kooperaciju s drugima;
- omogućavanje upoznavanja drugih i drugačijih;
- omogućavanje učenja fleksibilnosti i tolerancije.“

Odavno se zna za različite aktivnosti učenika koji oni po svojoj volji i želji provode u svoje slobodno vrijeme izvan redovite nastave, a isto tako i izvan škole. Prateći povijesni tijek izvannastavnih aktivnosti zapažamo sve veću potrebu za njima jer se uviđa odgojna vrijednost druženja učenika u njihovo slobodno vrijeme. Zato su škole nudile učenicima različite aktivnosti kako bi učenici kvalitetno i korisno provodili slobodno vrijeme. Slobodan izbor aktivnosti omogućava učenicima da se iskažu u onom u čemu su najbolji, u onom što vole, u onom što im nije nametnuto.

Vrlo je važno učenicima ponuditi što veći broj izvannastavnih aktivnosti kako bi učenik odabrao ono što želi i što će zadovoljiti njegove potrebe, ono u čemu se može najviše iskazati, te aktivnosti za koje ima izrazite sposobnosti. Tako učenici stječu nova iskustva, više samopouzdanja, postaju sigurniji u sebe i izgrađuju sebe kao osobu. Velik dio izvannastavnih aktivnosti odvija se u kulturno-umjetničkim skupinama (glazbenim, literarnim, dramskim, likovnim, skupinom knjižničara), novinarskim i sportskim skupinama, kao i skupinama matematičara, fizičara, kemičara, biologa, ekologa, informatičara, geografa, astronoma i dr.

Izvannastavne aktivnosti organiziraju se za učenike od prvog do osmog razreda na početku svake školske godine. Kako se takve aktivnosti provode kao sastavni dio školskog sustava, utvrđuju se godišnjim planom i programom za svaku aktivnost zasebno. Na početku školske godine određuje se broj i vrste aktivnosti, vrijeme u kojem se odvija pojedina aktivnost (tu je jako važan dogovor između učitelja da se izbjegne moguće odvijanje više pojedinih aktivnosti u isto vrijeme), pojedini nastupi, natjecanja i smotre. Kroz nastupe i natjecanja škola pokazuje u koje se aktivnosti učenici uključuju i koje aktivnosti su njima zanimljive. Na taj način škola se prezentira široj društvenoj zajednici i postaje prepoznatljiva u svojoj okolini.

Plan i program izvannastavnih aktivnosti ulazi u godišnji školski kurikulum predviđen za tekuću školsku godinu. Prema Mlinarević i Brust Nemet (2012, 147) program izvannastavnih aktivnosti trebao bi obuhvatiti:

- „ŠTO više aktivnosti (sadržaja) u okviru svakog područja;
- TKO će sudjelovati u kreiranju i realiziranju programa aktivnosti, od učitelj, učenika, roditelja, stručnih suradnika, te ostalih osoba iz lokalne zajednice;
- KOJE organizacijske forme aktivnosti će biti zastupljene;
- KOJE uvjete bi trebala osigurati škola da bi aktivnosti mogle biti realizirane (mjesto, namještaj, oprema, sredstva, materijal i dr.);
- KRATAK OPIS (tko, što, kako, gdje, zašto, kada...) terenske nastave, izleta, stručne ekskurzije, međuškolskih, regionalnih, državnih i međunarodnih manifestacija i natjecanja.“

Škola treba omogućiti izvođenje što više različitih aktivnosti s ciljem povezivanja škole sa sredinom u kojoj učenici žive. Planirajući izvannastavne aktivnosti ne smije se zaboraviti koja je njihova svrha; omogućavanje iskazivanja i organiziranja posebnih zanimanja i sklonosti za pojedine aktivnosti koje će otkriti učenikovu darovitost i poticati kreativnost.

„Uključivanje učenika u izvannastavne aktivnosti u školi važno je i zato što učenik tu provodi svoje slobodno vrijeme, zadovoljava svoje potrebe za zabavom i moći, a osobito potrebu za pripadanjem, pa ostaje manja mogućnost da se pojave poteškoće koje izazivaju višak slobodnog vremena, osjećaj nepripadanja nikome, osjećaj neuspjeha...“ (Vidulin-Orbanić, 2007, 9).

1.2. Rad i problematika izvannastavnih aktivnosti

Rad u izvannastavnim aktivnostima je „slobodan, spontan, dinamičan, raznovrstan, elastično organiziran, polazi od interesa učenika, njegovih želja, sklonosti i nadarenosti: Nesputan je strogim programima, radom za ocjenu, strahom od neuspjeha, kazne ili prestiža, učenik sudjeluje u njima s namjerom da produbi svoje znanje, da se zabavi, razonodi, da ugodno i korisno provede vrijeme izvan nastave ili škole“ (Previšić, 1987, 28).

Rad u izvannastavnim aktivnostima u pravilu je rad u manjoj grupi, osim rada u zboru jer je u mnogim školama zbor najbrojnija aktivnost, pa je i atmosfera ugodnija. Učitelj se može posvetiti svakom učeniku individualno, raditi s njim, što u redovitoj nastavi to ne može u tolikoj mjeri koliko je potrebno. Upravo je to još jedan razlog više zbog čega se učenici uključuju u izvannastavne aktivnosti. Dobrovoljno odabrana aktivnost, ugodno druženje, zajedništvo čini takvu aktivnost željenom.

Učenici na početku školske godine odlučuju koju će izvannastavnu aktivnost pohađati. Kako bi predstavili različite izvannastavne aktivnosti svaki učitelj izvodi javnu demonstraciju tih aktivnosti. Zato se danas u školama sve više organiziraju „Dani otvorenih vrata“, neke škole organiziraju na početku školske godine, neke na kraju godine za slijedeću školsku godinu, u kojima svaki učitelj demonstrira svoju aktivnost na što zanimljiviji način s ciljem da privuče buduće učenike na pohađanje njegove aktivnosti. Takvu demonstraciju učitelji mogu prezentirati s učenicima koji već pohađaju iste izvannastavne aktivnosti na različite načine: postavljanjem izložbe radova određene aktivnosti, fotodokumentacijom, objavljivanjem literarnih i likovnih radova, glazbenim nastupima na raznim priredbama, sportskim natjecanjima i dr.

Učenici koji pohađaju određenu izvannastavnu aktivnost svoje umijeće prezentiraju na različitim smotrama, nastupima, projektima i natjecanjima. Ovisno o prigodi učenici će uz voditelje odlučiti o načinu prezentacije sadržaja i programa koje su za vrijeme trajanja tih istih aktivnosti uvježbali i demonstrirati će koja su znanja, umijeća i vještine stekli.

Učenik je znatno opterećen jer uz redovitu nastavu pohađa dodatnu, dopunsku i izbornu nastavu. Već smo spomenuli da učenici izborne aktivnosti odabiru na početku školske godine, no često se dogodi da učenik bude zainteresiran za pohađanje većeg broja aktivnosti, ali pohađanje većeg broja izvannastavnih aktivnosti često bude neizvedivo zbog preklapanja određenih aktivnosti, pa dolazi do djetetovog nezadovoljstva. Tada bi trebalo porazgovarati sa roditeljima i uz zajedničku suradnju usmjeriti dijete na aktivnost u kojoj bi mu najviše odgovarala.

Osim učenika važno je i da roditelji budu informirani o ponudi izvannastavnih aktivnosti koje se provode u školi. Zato na početku svake školske godine razrednici na roditeljskim sastancima informiraju roditelje između ostalog i o izvannastavnim aktivnostima koje se provode u školama. To je vrlo bitno, pogotovo za roditelje učenika koji pohađaju peti razred, jer su to učenici koji prelaze iz razredne u predmetnu nastavu u kojoj svaki predmet predaje drugi učitelj.

Ključnu ulogu u oblikovanju izvannastavnih aktivnosti ima naravno učitelj-voditelj. Kako smatraju autorice Mlinarević i Brust Nemet (2012) rad u izvannastavnim aktivnostima temelji se na suradnji učenika i učitelja, povjerenju i prihvaćanju s ciljem uspostave poticajne okoline i ugodnog ozračja. Dok je u nastavi učitelj onaj koji podučava, organizira, rukovodi i evaluira, u izvannastavnim aktivnostima on je u početku samo pokretač, a kasnije savjetodavni voditelj, partner, pedagoški voditelj kojemu je glavni cilj savjetovati, pripremati poticajno okruženje, poticati i usmjeravati učenika. Učenici i voditelj trebaju zajedno otkrivati, učiti i istraživati u ozračju slobodnog i kreativnog stvaranja.

„Voditelj izvannastavne aktivnosti je kompetentan profesionalac koji usmjerava odgojno-obrazovni rad k učenicima u dvosmjernoj i prihvaćajućoj komunikaciji koja stvaralački potiče i ohrabruje djecu u pojedinoj odgojno-obrazovnoj skupini.“ Mlinarević i Brust Nemet (2012, 204) Autorice dalje ističu da se od njega očekuje da definira cilj, zadatke, metode i oblike rada, da pokaže umijeće u izboru materijala i sredstava potrebnih za ostvarivanje aktivnosti. On, prije svega, treba biti kompetentan i poznavati područje koje vodi, treba stalno istraživati, učiti, primjenjivati novije materijale u radu, iskazivati entuzijizam i suradnju s drugima.

Povezivanje sadržaja različitih nastavnih predmeta razvija se interdisciplinarnost u pristupu rada. Tako se i različite izvannastavne aktivnosti mogu spajati da bi ostvarili zajedničke projekte što ovisi o zainteresiranosti pojedinih nastavnika koji izvode aktivnosti. Ako se npr. želi napraviti jedna predstava u rad se mogu uključiti: literarna skupina koja će napisati tekst priče, dramska skupina koja će taj tekst odglumiti, glazbena skupina koja će određene tekstove uglazbiti i otpjevati, te likovna i tehnička skupina koja može izraditi kulise.

Vidulin-Orbanić (2013, 30) ističe da za uspješnu organizaciju i rad izvannastavnih aktivnosti treba poštivati sljedeća načela:

- „*dobrovoljnost pristupa* koje proizlazi iz toga da učenik samostalno odabire želi li polaziti određenu aktivnost;
- *sloboda izbora aktivnosti* proizlazi iz toga da učenik samostalno odabire koju će aktivnost polaziti;

- *raznovidnost aktivnosti* proizlazi iz toga da se predlažu različite aktivnosti iz sportskog, kulturno-umjetničkog područja, znanstvenog, tehničkog, ekološkog itd.;
- *zadovoljavanje individualnih potreba* gdje učenik odabire aktivnost u skladu s interesima te na taj način zadovoljava svoje potrebe u smislu druženja, zabave, učenja i razvoja;
- *samoaktivnost učenika* proizlazi iz toga da učenici trebaju biti aktivni te pridonositi nastavnom procesu, omogućava im se aktivno i samostalno učenje te praktično djelovanje;
- *organizacija rada* proizlazi iz toga da pristup i metode rada trebaju biti otvoreni, fleksibilni, suvremeni, inovativni, kreativni; svaka etapa treba biti pomno planirana, a cilj i zadatci jasni i logični; struktura sata treba biti jednostavna i učinkovita, s jasnim ciljem; uzimaju se u obzir predznanja i iskustva učenika; nastavni oblici su raznovrsni: od individualnog rada, pada u paru i skupinama; prilagođavaju se nastavni oblici, metode i sredstva potrebama skupini učenika, planira se i priprema aktivnost kako bi se zadovoljili interesi učenika;
- *primjerenost oblika, sadržaja dobi i mogućnostima učenika*- obraća se pozornost sadržajima koji trebaju biti u skladu s dobi učenika i njihovim sposobnostima;
- *tolerancija i suradnja*- učenike treba poticati na suradnju s drugim učenicima i s učiteljem; razredno se ozračje temelji na međusobnom poštovanju, razumijevanju i solidarnosti.“

Uz sva pozitivna iskustva izvannastavnih aktivnosti na učenike školske dobi, trebamo spomenuti i druga iskustva koja se pretežno odnose na uvjete rada, satnicu, financijsku konstrukciju, preopterećenost učitelja i učenika. (Vidulin-Orbanić, 2007)

Autorica napominje da su uvjeti rada vrlo važni, te da bi za uspješan rad skupine škole trebale biti dobro opremljene, što je danas u praksi jako rijetko. Učitelji bi trebali imati sve stručno-pedagoške uvjete da svoj rad ostvaruju na najbolji mogući način, naravno, uz pomoć učenika o kojima i ovisi uspješnost skupine. U većini škola uvjeti rada su slabi počevši od nedostatka adekvatnog prostora, nastavnih sredstava i pomagala, te tehničke opremljenosti.

Entuzijizam učitelja također je vrlo važan. Često se u praksi nailazi na učitelje-entuzijaste koji rade svoj posao na najbolji mogući način koji nemaju adekvatnu potporu ni kolega, ni ravnatelja, ni okoline. Neafirmiranost timskog rada najviše se očituje kod organizacije priredbi, natjecanja, smotri, izložbi, susreta i ostalih aktivnosti. Učitelj često samo organizira pojedine aktivnosti. Afirmacijom timskog rada olakšava se samo provođenje aktivnosti, olakšava se proces planiranja i prezentacije, što dovodi do zajedničkog rada i

pokazivanja pozitivnog primjera zajedništva i sloge. Samim time daje se vrlo utjecajan primjer učenicima.

Izvođenje konkretne izvannastavne aktivnosti može se koncipirati na temelju prijateljstva i kolegijalnosti. Tek zajedničkom, smislenim, organiziranim i planiranim radom mogu se realizirati veliki projekti. Uz izrazito talentirane učitelje, izvannastavne aktivnosti vode učitelji čija se djelatnost ne ogleda ni u kojem segmentu (ni stručnom, ni profesionalnom). Ukoliko pri realizaciji dijelova sadržaja izvannastavnih aktivnosti postoji mogućnost da se angažira određen broj vanjskih suradnika trebalo bi ih se uposliti.

Pregled rada svake izvannastavne aktivnosti u osnovnoj školi bilježi se u posebnoj bilježnici pod nazivom „Izvannastavne aktivnosti u osnovnoj školi“. Na korici bilježnice upisuje se naziv škole u kojoj se provode izvannastavne aktivnosti. Na unutarnjoj strani korice nalazi se naputak o vođenju bilježnice u kojem je detaljno objašnjeno kako upisati podatke u dnevnik po točkama: dnevnik, naslovna strana, raspored rada, godišnji plan i program, praćenje rada i postignuće učenika, dnevnik rada i bilješke o radu.

2. IZVANNASTAVNE GLAZBENE AKTIVNOSTI

U osnovnoj općeobrazovnoj školi učenici imaju priliku baviti se glazbom tijekom nastave glazbene kulture i učestvovati u izvannastavnim glazbenim aktivnostima. Na početku školske godine svim učiteljima, pa tako i učitelju glazbene kulture, određuju se zaduženja za njihovu djelatnost. Zaduženja učitelja glazbene kulture u posrednom radu uključuju izvođenje nastave glazbene kulture, a u neposrednom radu, između ostalog, uključuju i vođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti.

Sadržaj i godišnji plan i program za pojedinu izvannastavnu glazbenu aktivnost osmišljava učitelj koji provodi te aktivnosti. Taj plan uvelike ovisi o zainteresiranosti učenika za pohađanje takvih aktivnosti i o materijalnoj opremljenosti škole koje je potrebna za izvođenje tih istih aktivnosti. Da bi učitelji znali koliki broj učenika želi pohađati pojedinu glazbenu aktivnost, često na početku školske godine, na satovima glazbene kulture provedu anketu po razredima.

Učenici se prema vlastitoj želji i volji upisuju na izvannastavne glazbene aktivnosti koje uključuju vokalne skupine, instrumentalne skupine, plesne skupine i razne glazbene projekte. Učenici koji žele pjevati uključuju se u pjevački zbor ili dječje klape, učenici koji njeguju tradicijske običaje uključuju se u folklorne skupine, oni koji žele naučiti svirati pojedino glazbalo uključuju se u orkestre (u novogradiškom kraju to su isključivo tamburaški orkestri) i pohađaju satove individualnog sviranja, a učenici koji žele naučiti plesati uključuje se u plesne skupine.

Cilj slobodnog pristupa i namjena izvannastavnih glazbenih aktivnosti je:

- omogućiti razvoj djetetovih glazbenih sposobnosti;
- razvijati senzibilitet za kvalitetnu glazbu;
- razvijati toleranciju i svijest o nacionalnoj pripadnosti;
- razvijati svijest o očuvanju kulturne baštine i tradicije;
- osposobiti učenike za aktivno sudjelovanje u kulturnom i javnom životu lokalne zajednice;
- izvoditi vrijedna umjetnička djela;
- njegovati glas pravilnim pjevanjem;
- usvajati potrebu za kulturnim glazbenim izražavanjem;
- sudjelovati na nastupima, natjecanjima i smotrama.

Samim sudjelovanjem u takvim aktivnostima kod učenika se razvijaju pojedine glazbene sposobnosti, te kreativni i stvaralački potencijal učenika. Glazbena sposobnost je urođena sposobnost čovjeka za shvaćanje, doživljavanje, stvaranje i izvođenje glazbe (Proleksis enciklopedija- Muzikalnost).

Glazbene sposobnosti koje se razvijaju kod učenika su:

- *sposobnost zapažanja i doživljavanja glazbe*- učenik uočava određene segmente glazbe dok ju sluša i izvodi i doživljava ih i prezentira na svoj način;
- *razvoj glazbenog sluha*- učenik razvija vlastiti glazbeni ukus na temelju slušanja i izvođenja odgovarajućih glazbenih primjera, razvija glazbenu kreativnost;
- *kultivirani pjevački ton*- učenik postiže sigurnu i točnu intonaciju, lijepo i izražajno pjevanje s jasnom artikulacijom, osjećaj za ritam, ostvaruje primjerenu glazbenu interpretaciju;
- *sposobnost aktivnog slušanja*- slušajući i izvodeći skladbu učenik prati elemente glazbe, kretanje teme, kretanje melodije, prepoznaje instrumente, pjevačke glasove (ovisno o vrsti skladbe koju sluša), ritam, dinamiku, tempo i druge glazbene značajke;
- *memoriranje glazbenih pojmova*- učenik usvaja i pamti glazbene pojmove, koje kasnije može primijeniti i u nekim drugim okolnostima;
- *reproduciranje glazbe skladanjem, pjevanjem ili sviranjem*- učenik sklada vlastite skladbe pa ih može izvoditi na školskim priredbama, pjeva i svira, samostalno ili kao član zbora ili orkestra;
- *individualno sviranje* u kojima učenik svira određene instrumente, to su najčešće gitara, sintisajzer, udaraljke i drugi instrumenti;
- *plesne skupine (izražavanje pokretima tijela)* u kojima učenici plešu neke suvremene plesove kao što su; hip-hop, suvremeni ples, zumba, samba, jive i dr.;

2.1. Pjevački zbor

Pjevanje je glazbeno izražavanje ljudskim glasom i jedan od najstarijih oblika muziciranja. Prema građi skladbe može biti jednoglasno ili višeglasno, a prema izvedbenom sastavu solističko ili u duetu, tercetu, kvartetu, kvintetu, sekstetu, septetu, oktetu, nonetu i zbornu (muški, ženski, mješoviti i dječji zbor). Pjevanje je redovito povezano s riječima, ali može biti i bez teksta (vokaliza). Pjevati se može uz instrumentalnu pratnju ili bez nje (*a cappella*). (Muzička enciklopedija 3, 1977, 89)

Kao najprirodnija i najlakša glazbena aktivnost, to je nešto što je ljudima blisko po prirodi jer se pjevalo oduvijek, što zbog pjevanja kao same aktivnosti, što zbog same pjesme kao takve, druženja, estetskog odgoja ili da se svladaju osnovni elementi glazbe.

“Kao najelementarniji, najspontaniji i najprirodniji način glazbenog ponašanja čovjeka, pjevanje je ona aktivnost koja ne samo da je u nastavi glazbe oduvijek prisutna nego je toj nastavi u najvećem dijelu povijesti dala bitan pečat“. (Rojko, 1996, 107)

Pjevanje je emocionalno izražavanje čovjeka u kojem sudjeluje velik broj mišića i organa. „Ljudsko grlo, prema načinu kako se u njemu stvara glas, srodno je puhačkim instrumentima. Struja zraka iz pjevačevih pluća uzrokuje titranje glasnica, a ždrijelo i usna šupljina su rezonatori. Pravilno pjevanje temelji se na pravilnom disanju, pri čem ključnu ulogu ima dijafragma, koja podržava dah. Svojim glasom izražavamo različite vlastite emocije, a isto tako te emocije ostavljaju veći dojam kod slušatelja nego bilo koji glazbeni instrument, jer se pjevač istodobno izražava na dva načina; muzički, odnosno tonovima oblikovanim u melodiju, te govorno, riječima odgovarajućeg teksta.“ (Muzička enciklopedija 3, 1977). Pjevač koji preko pjevane riječi ne zna razgovarati sa svojim slušateljem jer ne uspostavlja s njima pristan kontakt, izgleda kao da ni sam ne vjeruje u ono što pjevanjem drugima predaje.

Kvalitetno pjevanje zahtjeva od pjevača da postigne vještinu pjevanja. Zahtjeva vokalno-tehničko obrazovanje koje mu omogućava da opće i posebne glazbene temelje i elemente može pretvoriti u umjetnost, zahtjeva od pjevača da sve što pjeva, pjeva lako i uvjerljivo. (Jerković, 1999) Da bi se stvorio dojam prirodnog i ljudskog potrebno je od samih početaka razvijati smisao za ljepotu tona i glazbenu frazu, te smisao za sadržajno izgovorenu riječ.

Zborsko pjevanje vrlo je star oblik zajedničkog vokalnog muziciranja. Svi narodi temelje svoju glazbenu povijest prvenstveno na postojanju zajedničkog pjevanja i plesanja. U glazbi nema predrasuda, ona spaja ljude različite vjere, rase, dobi, različitog društvenog položaja. Okupljanje pjevača u zajedničkom pjevanju posebno je bilo prisutno u trenucima religioznih svečanosti i narodnih obreda. Još je u staroj Grčkoj riječ *koros* označavala prostor za pjevanje i plesanje, ali i skupinu izvođača, koja u početku nije bila prevelika (12 do 14 pjevača). Od XV. st. zbor se postupno razvija u pojam kakav ga danas tumačimo. (Muzička enciklopedija 3, 1977)

Pjevački zbor je najčešći i najrašireniji oblik muziciranja u osnovnim školama. On je često i jedina mogućnost aktivnog sudjelovanja učenika u umjetničkom ostvarenju u osnovnim školama u kojoj oni upoznaju glazbu i usvajaju temelje glazbene kulture. Pjevački zbor ulazi u sastavni dio nastavnog plana rada, ima vlastiti program rada, svoje zadatke i ciljeve. Kvaliteta školskoga pjevačkoga zbora osobito je važna s obzirom na to da je zbor glavni nositelj svih školskih i izvanškolskih manifestacija te je ogledalo rada svake osnovne škole. (Završki, 1979)

Sudjelovanjem u pjevačkom zboru, ističe Završki (1979) učenici stječu pjevačku tehniku, počinju upoznavati i razumijevati jezik glazbe, te na taj način usvajaju temelje opće glazbene kulture i učvršćuju znanja usvojena redovitom nastavom glazbene kulture. Isto tako usvajaju dragocjen dio nacionalne kulture jer dobivaju uvid u umjetničko i narodno stvaralaštvo vokalne glazbe, ne samo svog naroda već i glazbene kulture drugih naroda.

Rad u zboru uči učenike da svoje individualne sposobnosti prilagode zajednici. Zborsko pjevanje svojim sadržajem pridonosi dubljem upoznavanju pojedinih naroda, koji putem specifičnih ritmova, melodija i tekstova izražavaju svoj kraj, način života, svoje misli i osjećanja. Pjevački zbor ne smije biti skupina učenika koji se sastaju ponekad da bi na brzinu propjevali pjesme kako bi upriličili školske svečanosti. Takav način pjevanja je ispod dječjeg prosjeka i stvarnih učeničkih mogućnosti. Nastup zbora u velikom dijelu je i nastup škole, pa neuspjeh zbora ujedno je i neuspjeh škole.

Kad govorimo o zborovima razlikujemo ženske od muških jer se glasovi razlikuju po visini, boji i opsegu, pa tako muške glasove dijelimo na visoki-tenor, srednji-bariton i duboki-bas, a ženske glasove na visoki-sopran, srednji-mezzosopran i duboki-alt. Isto tako je kod dječjeg zbora, glasovi dječaka imaju veći opseg i snažniju zvučnost od glasova djevojčica. Na dječje glasove treba paziti, ne forsirati ih, jer se glasnice lako zamaraju.

Da bi se pjevački zbor oformio valja izvršiti selekciju učenika te utvrditi boju i opseg dječjih glasova. Selekcija dječjih glasova odvija se pomoću audicije koja je idealan trenutak pravilne prosudbe o nečijoj glazbenoj i pjevačkoj sposobnosti. Na audiciji za pjevački zbor u prvom je planu pjevanje, no ponekad djeca imaju slabije razvijene glazbene sposobnosti. Djeci nikad ne treba reći kako „nemaju sluha“ ili kako „ne znaju pjevati“ jer su nemuzikalna djeca vrlo rijetka i glazbeni sluh, tj. osjećaj za intonaciju se može razviti. (Šulentić Begić, 2010)

Na prvoj audiciji učitelj će provjeriti glazbeni sluh putem intonacijskog i ritmičkog sadržaja, a usput će provjeriti i glazbenu memoriju. Završki (1999, 20-23) smatra da bi ispitivanje trebalo početi sljedećim redoslijedom:

- a) *„provjera boje i opsega glasa-* učenik bi trebao zapjevati bilo koju pjesmu po vlastitom izboru, to će nam omogućiti utvrditi boju i opseg učenikovog glasa;
- b) *provjera glazbenog pamćenja-* da bi utvrdili glazbeno pamćenje kod učenika trebalo bi odsvirati nekoliko tonova koje čine jednu frazu, a učenik bi je trebao pjevanjem ponoviti, bez pratnje glazbala, na bilo kojem slogu, s tim da bi zadatci koje učenik mora otpjevati trebaju biti zadani u opsegu glasa učenika kojeg se provjerava;
- c) *provjera muzikalnosti-* za ispit muzikalnosti sluha treba odsvirati nekoliko tonova koje čine frazu, a učenike bi trebalo pitati koliko je tonova odsvirano u toj frazi bez obzira na visinu (tonovi mogu biti odsvirani u jednoj visini ili na različitim visinama), a isto tako možemo odsvirati frazu s nekoliko tonova pa pitati koliko je različitih tonova po visini odsvirano;
- d) *provjera ritma-* osjećaj za ritam može se ispitati tako da učitelj na bilo kojoj udaraljki odsvira nekoliko ritmičkih figura, koje će učenik ponoviti pljeskanjem, udarcima olovke ili na nekoj udaraljki.“

Kada je audicija završena i zbor oformljen, probe zbora učitelj organizira jedanput ili dvaput tjedno, po jedan školski sat u trajanju od 45 minuta (ako je jedanput tjedno onda se održava dupli školski sat). Početkom svake probe učitelj bi trebao izvoditi vježbe upjevavanja, vježbe pravilnog disanja, ali i ritamske vježbe. Učitelj će odabrati kvalitetne skladbe, primjerene uzrastu učenika te ih poučavati lijepom pjevanju, točnoj intonaciji, sigurnom ritamsko-melodijskom kretanju melodije i jasnoj dikciji.

Pred učenike u pjevačkom zboru postavlja se značajan zadatak. Završki (1999, 11) smatra da pjevač koji izvodi vokalno djelo, treba nastojati da se svojom interpretacijom što više približi umjetničkoj poruci skladatelja, tj. da pjevanjem ili sviranjem aktivira sve svoje glazbene sposobnosti kako bi što uspješnije mogao odgovoriti tehničkim i glazbenim zahtjevima određenog glazbenog djela. Ti zahtjevi nisu maleni jer obuhvaćaju izražajne komponente koje nikako ne bi trebalo promatrati odvojeno, nego kao cjelinu iz koje izrasta skladba, a te komponente su sljedeće: (Županović, 1995, 17):

- a) „*METAR*- pravilna izmjena teških i lakih doba;
- b) *RITAM*- odnos među tonovima s obzirom na duljinu njihova trajanja i raznovrsnost naglašavanja;
- c) *MELODIJA*- niz tonova različite visine i trajanja koji čine jednu određenu cjelinu;
- d) *TEMPO*- brzina izvođenja određene skladbe;
- e) *DINAMIKA*- glasnoća izvođenja određene skladbe;
- f) *AGOGIKA*- izmjena tempa i dinamike u interpretaciji radi veće izražajnosti i reljefnosti glazbenog djela;
- g) *BOJA*- razlikovanje istog tona s obzirom na njegovo podrijetlo (glas, glazbalo).“

Prije nego što pristupimo pjevanju neke vokalne skladbe, potrebno je analizirati sadržaj teksta i ponavljati ga toliko puta dok ga ne usvojimo u tolikoj mjeri da ga možemo iskazati kao vlastitu misao. Pjevač treba nastojati da slušatelj što vjernije dočara sliku nekog emotivnog doživljaja.

Pri pjevanju, pjevač ne bi trebao pokazivati nikakav napor pri izvođenju skladbi. „Za nesmetano djelovanje mišića koji sudjeluju u tvorbi glasa najbolje je da učenici pjevaju stojeći, i to tako da težinu tijela drže podjednako obje noge; noge su kod toga malo razmaknute, nadlaktice su mirno opuštene, glava stoji uspravno, ali ne ukočeno. Međutim, za vrijeme kombiniranog rada, tj. kad se često izmjenjuje pjevanje i tumačenje, tada neka pjevaju sjedeći, ali uspravno, a nipošto pogrbljeni i leđima naslonjeni na naslon klupe ili stolice.“ (Završki, 1999, 35-36) Isto tako, autor upozorava i na sljedeće:

- a) „podbradak ne valja suviše povlačiti prema vratu;
- b) lice mora biti mirno, bez grimase;
- c) jezik ne bi trebalo uvlačiti u grlo, već ga treba držati spljošteno tako da prednjim dijelom dodiruje meso donjih zuba;
- d) usta bi trebala biti otvorena u debljini palca;
- e) usna šupljina i grlo bi trebali biti u položaju kao da se izgovaraju glasovi „ha“;

- f) pravilno pjevanje tonova treba se postići svjesnom koordinacijom svih organa pomoću kojih se izvode tonovi, a to su organi za disanje, dijafragma, glasnice, usna šupljina i jezik.“

Tu je vrlo važna uloga učitelja koji treba od početka ukloniti sve vanjske vidljive znakove nelagodnosti kao što su mrštenje čela, zakrivljena usta, dizanje ramena, grčenje šaka, skretanje pogleda prema gore ili dolje i dr. Treba sačuvati dječji glas da ostane gibak, razigran i dalje ga razvijati da se stvori lijepo i pravilno pjevanje s jasnom artikulacijom. Da bi to postigao treba voditi računa o pravilnom sjedenju tijekom pjevanju (*Slika 1*), o pravilnom disanju, postavi glasa, dikciji, intonaciji, osjećaju ritma, tempu, dinamici i na kraju je vrlo bitna umjetnička izražajnost skladbe koja se izvodi.

Pri pravilnom sjedećem položaju leđa trebaju biti ravna, ne bi trebala dodirivati gornji dio stolice, sjediti bi trebalo na pola stolice, obje noge trebaju biti čvrsto na podu, a ruke prislonjene na koljena. Isto tako voditelj treba učenike upozoriti na pravilan stojeći položaj prilikom nastupa. Pravilan stojeći položaj je položaj u kojem je tijelo sasvim opušteno, nipošto ne smije biti ukočeno da bi se moglo pravilno disati i uzimati zrak, bez grčenja mišića. (*Slika 2*)

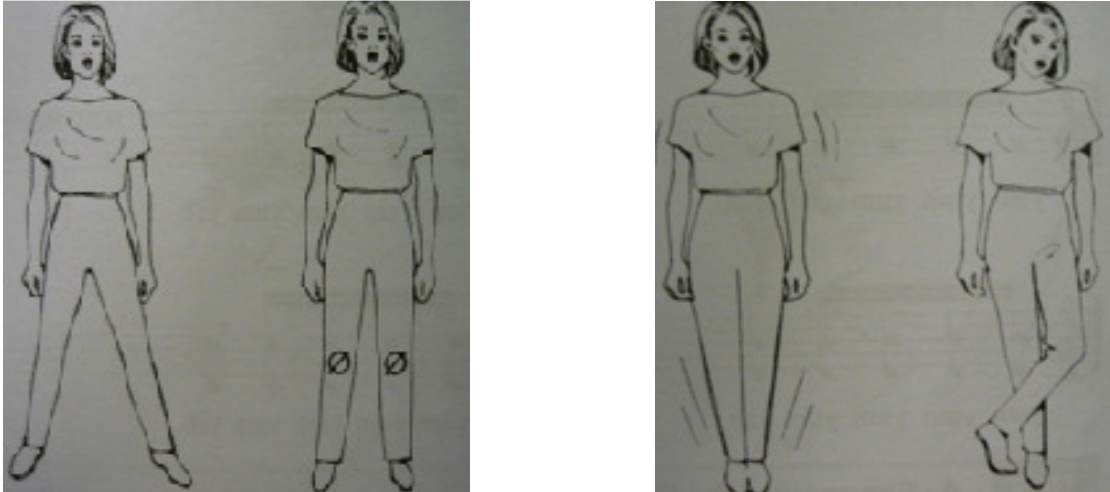
Slika 1. Pravilan položaj sjedenja pri pjevanju¹

Slika 2. Pravilan stojeći položaj pri pjevanju²

¹Telfer, N. (1995, 4), *Successful Warmpus, Book 1*, San Diego, California: Neel A. Kjos Music Company.

²Telfer, N. (1995, 4), *Successful Warmpus, Book 1*, San Diego, California: Neel A. Kjos Music Company.

Slika 3. Nepravilni stojeći položaji pri pjevanju (s lijeva na desno; prva osoba je previše raširila noge, druga osoba je „ukočila“ koljena, treća osoba je previše skupila noge, što dovodi do ukočenosti tijela i četvrta osoba je stavila nogu preko noge);³

Vrlo bitan element prije samog čina pjevanja su vježbe disanja i upjevavanja, tijekom kojih se uči kako pravilno disati, postaviti glas i provjerava se opseg glasa pjevača, a osim toga grlo pjevača se zagrijava kako bi što lakše mogao pjevati, bez nekog većeg napora.

Kod vježbi za disanje trebalo bi:

- a) izdisati kontrolirano, kao da želimo „raspiriti vatru ili ublažiti hladnim dahom ranu“;
- b) mirisati cvijeće; vježbati disanje na nos; vježbati disati „kao da zijevamo“, svjesno raditi vježbe udaha širenjem rebara;
- c) podignuti ruke k stropu dok se udiše, a spuštati ruke opušteno dok se izdiše;
- d) izgovarati slova *p, f; s, f; h, š* jer svaki od njih potiče određeni organ na ispravan rad i položaj;
- e) “otvoriti“ cijela pluća- napuniti ih zrakom, zatim izdisati dugo oštro slovo *s*, pri čemu moramo paziti da struja zraka bude potpuno jednaka i kontrolirana;
- f) isprazniti pluća brzo, izdišući *s*, sporo udahnuti i načiniti isto na *f*.

³ Telfer, N. (1995, 4), *Successful Warmpus, Book 1*, San Diego, California: Neel A. Kjos Music Company.

Vježbe disanja mogu se izvoditi samostalno i u kombinaciji s vježbama za opuštanje i s vježbama upjevavanja.

Slijedi nekoliko načina vježbi upjevavanja:

Slika 4. Vježba za rad usta⁴

Slika 5. Vježba za rad usta;⁵

Slike 4 i 5 predstavljaju samo neke primjere vježbi za rad usta. Za pravilno pjevanje je vrlo bitna dobra artikulacija i gibljivost usnice, pogotovo kod dječjih pjesmica koje su i skladane upravo za njih, a znamo da su dječje pjesme vesele, poletne, razigrane. Da bi se to postiglo usta trebaju biti opuštena, nikako zgrčena.

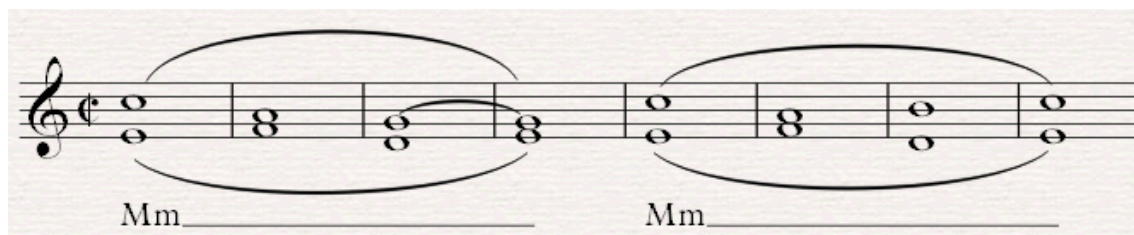
Slika 6. Vježba za izgovaranje samoglasnika⁶

⁴ Telfer, N. (1995, 7), *Successful Warmpus, Book 1*, San Diego, California: Neel A. Kjos Music Company.

⁵ Telfer, N. (1995, 7), *Successful Warmpus, Book 1*, San Diego, California: Neel A. Kjos Music Company.

⁶ Telfer, N. (1995, 24), *Successful Warmpus, Book 1*, San Diego, California: Neel A. Kjos Music Company

Slika 6 prikazuje primjer vježbe za izgovaranje samoglasnika, vježba se izvodi na nekoliko načina: *staccato* za učvršćivanje dijafragme i *legato* za postizanje mirnoće i ujednačenosti boje tona, pri čemu se treba paziti na pravilno oblikovanje usta kod pojedinih vokala (e, i).

Slika 7. Vježba za dvoglasje⁷

Slika 8. Vježba za polifono dvoglasje⁸

Slike 7 i 8 prikazuju primjere vježbi za dvoglasno pjevanje koje se primjenjuje u velikom pjevačkom zboru. Najčešći oblik pjevanja u školskim zborovima je dvoglasno pjevanje, rjeđe se pjeva troglasno, tako da je ova vježba idealan primjer za slušanje jedni drugih.

Podjela zbora se vrši prema dobi učenika pa tako u školama postoje pjevački zborovi mlađeg i starijeg uzrasta, a u nekim školama postoje i manji ansambli, kao što su vokalne skupine/dječje klape koje čine od 8-10 učenika.

⁷ Telfer, N. (1995, 21), *Successful Warmpus, Book 1*, San Diego, California: Neel A. Kjos Music Company.

⁸ Telfer, N. (1995, 38), *Successful Warmpus, Book 1*, San Diego, California: Neel A. Kjos Music Company.

2.1.1. Pjevački zbor mladeg uzrasta

Pjevački zbor mladeg uzrasta uglavnom čine učenici III. i IV. razreda osnovne škole, ali se mogu uključiti učenici iz I. i II. razreda. Repertoar takvog zbora su jednostavnije dječje pjesme, s prikladnim tekstom, razumljiv djeci tog uzrasta. Najzanimljivije su pjesme vezane za određeni period-godišnja doba, priroda, blagdani, maskenbal.

Prvenstveni cilj ovog zbora je stjecanje elementarnog pjevačkog umijeća da bi se lakše uključili u veliki zbor. Zbog toga djeca koja pohađaju pjevački zbor uglavnom pjevaju jednoglasno jer su mala i tek se privikavaju na skupno pjevanje. Zbor treba izgledati lijepo i uredno, biti funkcionalan i čujan međusobno, ali i prema publici. U početku rad s djecom ne bi trebao biti usmjeren na višeglasno pjevanje nego jednoglasje, da bi se djeca polako prilagođavala međusobnom zajedničkom pjevanju.

Novi članovi upisuju se na početku školske godine, temeljem provjere glazbenih sposobnosti učenika. Glazbene sposobnosti učenika nižih razreda obuhvaćaju: osjećaj za ritam, intonaciju, sposobnost uočavanja dinamike, tempa, kretanja uz glazbu, prepoznavanja melodije, uočavanja glazbenih oblika, pamćenja glazbenih cjelina, te osjećaj za skupno muziciranje. Poneka djeca imaju slabije razvijene glazbene sposobnosti, stoga takvu djecu ne ti trebalo odbiti, nego poticati jer se vremenom glazbeni sluh može razviti, a učitelj je taj koji treba razvijati glazbeni sluh svih zainteresiranih učenika.

Šulentić Begić (2010) napominje da se probe malog pjevačkog zbora ne mogu se voditi jednako kao probe velikog pjevačkog zbora. Probe koje se sastoje samo od upjevanja, te učenja novih pjesmi, vrlo brzo postaju dosadne i nezanimljive, pogotovo za mlađi uzrast. Zato učitelj mora biti vrlo kreativan i inovativan, pa osim klasičnih vježbi upjevanja može izvesti i njima već poznate pjesme, ali na drugačiji način. Tako npr. pjesmu može izvesti u drugim tonalitetima u kojima mijenja intonaciju, na taj način i lagano proširuje opseg dječjeg glasa, može promijeniti tempo, ritam i dr. Može izvoditi i razne glazbene igre s pjevanjem, s ritmovima, te igre uz slušanje glazbe.

Izbor pjesama za mali zbor je raznolik i mnogobrojan. Olakotna okolnost je što danas postoje i tonski zapisi (matrice) pjesmica koji se izdaju uz pjesmarice, što je djeci puno zabavnije i zanimljivije. Prije nego što učitelj prezentira učenicima pjesmu, treba je najprije analizirati za sebe, po svim elementima koje sadrži pjesma (melodija, ritam, tonalitet, mjera, tempo, dinamika, dikcija, umjetnička izražajnost), da što bolje upozna učenike s pjesmom.

Prema Rojku (1998) pjevanje mora učenicima činiti zadovoljstvo, zato i postupak učenja pjesme ne smije biti težak. Pjesme koje se obrađuju na pjevačkom zboru mlađeg uzrasta učenici trebaju usvajati isključivo *po sluhu*. Učenje po sluhu je jednostavan postupak koji se odvija u nekoliko etapa (Požgaj, 1988):

1. *Stvaranje raspoloženja za novu pjesmu* - prije nego što pristupimo radu na usvajanju nove pjesme stvorit ćemo potrebno raspoloženje, tj. ugođaj koji odgovara sadržaju i karakteru pjesme - kratki razgovor o pjesmi, razgovor o tekstu, o čemu pjesma govori, koja je poanta pjesme;

2. *Usvajanje pjesme*- kod učenja pjesme po sluhu preporuča se postupak slušanja, pamćenja i ponavljanja. Upoznavanje učenika s pjesmom odvija se u nekoliko faza:

a) *upoznavanje pjesme*- podrazumijeva upoznavanje melodije pjesme koju učitelj najprije sam treba otpjevati lijepo i izražajno uz jasan izgovor teksta, odgovarajući tempo i dinamiku i ako je u mogućnosti uz instrumentalnu pratnju. Tijekom ove faze učenici pažljivo slušaju što učitelj izvodi radi lakšeg zapamćivanja melodije, eventualno mogu gledati u notni tekst;

b) *obrada teksta*- čija je svrha da svaki učenik pročita tekst kako bi ga upoznao. Iako učenici ovog uzrasta znaju čitati, učitelj će najprije sam pročitati tekst dok učenici prate, a zatim će ga svi učenici pročitati uz pomoć učitelja. Tako potičemo učenike na aktivno sudjelovanje u nastavi, razvijamo njihov sluh, osjećaj za ritam i glazbu te pamćenje;

c) *učenje pjesme*- učitelj pjeva dio (frazu) pjesme, učenici slušaju i zatim ponavljaju. Pritom treba obratiti pozornost na veličinu odlomka zadavanja i na način zadavanja. Neke će se pjesme učiti po (dvotaktnim) fazama, a neke opet, odmah u cjelini. Nakon što smo na taj način otpjevali prvu strofu, otpjevat ćemo je u cijelosti. Ako pjesma sadrži više strofa, ostale strofe odmah pjevamo u cijelosti.

3. *Glazbena interpretacija* – nakon što smo usvojili pjesmu, posvetit ćemo se glazbenoj interpretaciji. Tu ponajprije dolazi do izražaja ideja i emotivni sadržaj pjesme, jer će učenik uspješnije izvesti pjesmu ako je otpjeva na način na koji ga se dojmila pjesma i kako je on sam doživio pjesmu. Da bi to postigli učenik najprije treba upoznati tekst, te ritam i melodiju pjesme, isto tako treba točno i sigurno intonirati tonove melodije, otpjevati pjesmu u određenom tempu, dinamici i drugim glazbenim odrednicama koji su naznačeni u pjesmi i izražajno i razumljivo izgovarati tekst, treba postići jasnu dikciju, tj. artikulaciju.

„Artikulacija je tehnički postupak kod govorenja, način kako se izgovaraju različiti vokali i konsonanti. U glazbi se pod artikulacijom razumije vezivanje i udaranje tonova, legato i staccato, za što se neki pogrešno koriste oznakom fraziranja. Kada u izvedbi glazbe primijenimo jasnu artikulaciju, dobru dikciju, ne znači da muziciramo. Muzicirati možemo

tek onda kad ne mislimo na riječi, nego jednostavno pjevamo, kada to postane naš prirodan govor.“ (Harnoncourt, 2005, 39)

Budući da je pjevanje složena radnja koja se sastoji od izgovora teksta a u isto vrijeme pjevanje tog teksta određenim tonovima koji čine melodiju, često kod djece čujemo nepravilno izgovorene riječi pri pjevanju, pa učitelj na vrijeme treba upozoriti učenike na pravilno izgovaranje teksta. Pjevačka i govorna tehnika zahtjeva jasno izgovorene vokale i čiste prijelaze među njima, oštro i jasno izgovorene konsonante i jasne prijelaze između pojedinih slogova.

Završki (1999) smatra da bi se kod malog pjevačkog zbora povremeno trebalo provesti više puta razgovor o samom tekstu pjesme, jer je često baš tekstem uvjetovano kakva bi trebala biti dinamika, tempo, gdje je potreban naglasak, a gdje ne. Isto tako smatra da nastavniku ne bi trebalo biti teško vizualno predočiti sadržaj teksta jer su djeca vrlo maštovita, iako usprkos najuspješnijem nastavnikovu verbalnom dočaravanju teksta, zbor neće uspjeti svojom izvedbom dočarati karakter skladbe ako se ne bude predstavila glazbena cjelina koja je zaokružena jasnim motivima, pravilnim fraziranjem, pravilnim izvođenjem dinamike, tempa, te jasnom dikcijom.

Donosimo prikaz nekoliko pjesama koje su prikladne za pjevački zbor nižeg uzrasta. Svaku pjesmu ćemo analizirati i opisati postupak obrade pjesme. Analizu pjesme po njezinim elementima (opseg melodije, mjera, tonalitet, ritam, tempo, dinamika, karakter pjesme, predznaci) učitelj analizira za sebe, ne analizira detaljno s učenicima, jer su to učenici nižih razreda koji još nisu upoznati sa određenim elementima, a cilj pjevačkog zbora ovog uzrasta je pjevanje kao takvo, a ne bespotrebno opterećivanje glazbenim pismom koje se obrađuje na nastavi glazbene kulture.

Slika 9 prikazuje pjesmu „Molba gljive muhare“ koja je prikladna za maskenbal jer djeca osim što pjevaju i koriste pokrete, mogu se i maskirati, a ujedno je poučna jer upozorava djecu da postoje vrste gljiva koje su jako štetne za zdravlje.

Molba gljive muhare

Marija Matanović

1. Mu - ha - ra, mu - ha - ra u šu - mi - ci sto - ji, mar - lji - vo toč ki - ce na še - ši - ru bro - ji.
2. Sva - tko me po - zna - je sa sli - či - ca iz knji - ga, a što ni - sam jes - ti - va, ni - je mo - ja bri - ga.

5
Ne di - raj - te mo - lim vas ha - lji - ni - cu mo - ju,
Za - to mo - lim ne di - raj - te ha - lj - ni - cu mo - ju,

7
1. naj - no - vi - ji mo - del po je - senj - skom kro - ju. je - senj - skom kro - ju.
2. naj - no - vi - ji mo - del po je - sanj - skom kro - ju, je - senj - skom kro - ju.

Slika 9. Molba gljive muhare⁹

Analiza pjesme „Muhara, muhara“:

1. opseg melodije: c¹-g¹
2. mjera: četveročetvrtinska
3. tonalitet: C-dur, akordi (C, F, G)
4. ritam: četvrtinke i osminke
5. tempo: umjereno
6. dinamika: f, p
7. znakovi ponavljanja, prvi i drugi završetak

Postupak obrade pjesme: Najprije će svaki učenik za sebe pročitati tekst pjesme, a onda će svi zajedno u učiteljem pročitati tekst na glas. Kad su pročitali tekst porazgovarat će o njemu, o čemu govori, na što ih tekst upozorava, koja je poanta pjesme. Nakon što se dobro usvoji tekst, pjesmu će naučiti pjevanjem *po sluhu*; učitelj treba najprije otpjevati pjesmu u cijelosti uz pratnju da učenici upoznaju melodiju pjesme. Učitelj objašnjava učenicima da će on najprije otpjevati frazu, a zatim će je učenici ponoviti.

⁹ Žužić, M., Kovačević, D. (2008), *Glazbene čarolije 1, Notni zapisi*, Zagreb: Profil.

Zatim slijedi učenje po frazama; učitelj pjeva frazu, učenici slušaju i na učiteljev znak ponavljaju frazu (frazu ponavljaju dva puta da bi je što bolje usvojili). Učitelj će otpjevati drugu frazu, učenici ponavljaju i tako sve do kraja strofe. Kad učenici usvoje prvu strofu po frazama otpjevati će je u cijelosti. Kad su dobro usvojili prvu strofu, drugu strofu mogu otpjevati odmah u cijelosti. Pri pjevanju nastavnik će obratiti pažnju na pravilnu artikulaciju kod izgovora teksta.

Kad su naučili pjevati pjesmu učitelj će se posvetiti glazbenoj interpretaciji pjesme, koja sadrži razne elemente na koje treba obratiti pažnju. Kako su tekst i sadržaj pjesme upoznali na početku, a pri učenju pjesme usvojili melodiju i ritam pjesme učitelj će obratit pažnju na:

- a) točnu i sigurnu intonaciju- ako je na nekim mjestima u melodiji intonacija malo nesigurna, učitelj će obratit pažnju i više se usredotočiti na taj dio melodije da bi ga točno naučili;
- b) jasnu dikciju i pravilno naglašavanje riječi- djeca ovog uzrasta, često krivo naglašavaju pojedine riječi, pogotovo u pjesmi pred kraj fraze, stavljajući naglasak na zadnji slog riječi umjesto na prvi, pa tako npr. riječ „stoji“ umjesto da otpjevaju „**sto**-ji“, oni otpjevaju „sto-**ji**“ i dr., pa tu učitelj treba obratiti pažnju i čim uoči nepravilan izgovor, odmah treba ispraviti;
- c) dinamiku- prvu i drugu kiticu pjesme učenici mogu pjevati *piano*, a pripjeve *forte*, s naglaskom na riječi „**ne dirajte**“, koju će glasnije otpjevati, kao upozorenje, npr. „*ne dirajte, molim vas...*“ i „*zato molim ne dirajte...*“;
- d) tempo- učitelj treba odrediti prikladan tempo u kojem će djeca moći izgovarati tekst razgovijetno, da se jasno čuje svaki slog, ipak su to djeca mlađeg uzrasta koja su tek početnici.

Da bi pjesmu učinili zanimljivijom učitelj može napraviti koreografiju uz pjesmu, tako će djeca biti opuštenija i s radošću će izvoditi pjesmu.

1. *Muhara, muhara u šumici stoji* (djeca stoje uspravno na mjestu), *marljivo točkice na šeširu broji* (zamišljajući da imaju šešire na glavi s podignutim rukama pokazivat će točkice na zamišljenom šeširu, a mogu i napraviti šeširi/kape koje će staviti na glavu). *Ne dirajte molim vas*, (kažiprst podignut i s rukom pokazujemo da nešto upozoravamo) *haljinicu moju najnoviji model po jesenskom kroju* (rukom pokažemo na haljinu, ako je nemamo zamislimo da imamo haljinu);

2. *Svatko me poznaje sa sličica iz knjiga* (zamišljamo da čitamo knjigu i iznenadimo se kao da smo prepoznali nešto), *a što nisam jestiva nije moja briga* (zamišljamo da jedemo nešto, ali kažiprstom upozoravamo da nije jestivo).

Slika 10 prikazuje pjesmu „Prometni znakovi“ koja je prikladna za početak školske godine jer ima pouku da djeca budu oprezni u prometu, što znači koja boja na semaforu.

Prometni znakovi

Patricia Cerin

Monia Budimir, Doris Kovačić

D A D A D
 Na u-li-ci su va-žni pro-met-ni zna-ci, to zna-ju re-dom svi pje-ša-ci. Što
 6 B C F B C A
 znak ko-ji zna-či, to zna sva-ka gla-va bi-la o-na sme-đa cr-na i-li pla-va.
 10 D A D D A D
 Stop! Stop! Stop! Na se ma fo-ru znak. Stop! Stop! Stop! Cr-ven ka-o rak ti
 14 G D A D G D A D
 pa-zi i gle-daj pa ze-le-no če-kaj da si-gur-no bu-de dok pre-la-žiš ze-bre du-ge.

*Slika 10. Prometni znakovi*¹⁰

Analiza pjesme „Prometni znakovi“:

1. opseg melodije: cis¹-h¹
2. mjera: četveročetvrtinska
3. tonalitet: D-dur, akordi (D, A, G), F-dur, akordi (B, C, F)
4. ritam: četvrtinke i osminke, četvrtinska pauza, osminska pauza

¹⁰ Žužić, M., Kovačević, D. (2008), *Glazbene čarolije 1, Notni zapisi*, Zagreb: Profil.

5. tempo: umjereno
6. dinamika: f, p
7. modulacija, povisilice (fis, cis), snizilica (b), uzmah (predtakt)

Postupak obrade pjesme: Najprije će učitelj porazgovarati s učenicima što su to prometni znakovi, da li učenici znaju što znače pojedini znakovi, a kao izvrsnu motivaciju učitelj može zadati kao zadatak da svaki učenik izradi jedan prometni znak, koji će kasnije koristiti u pjesmi. Najprije će učitelj otpjevati pjesmu u cijelosti uz pratnju da učenici upoznaju tekst i melodiju pjesme. Zatim će svi zajedno pročitati tekst na glas. Nakon što su usvojili tekst, pjesmu će naučiti pjevanjem *po sluhu*; Učitelj objašnjava učenicima da će on najprije otpjevati frazu, a zatim će je učenici ponoviti. Zatim slijedi učenje po frazama; učitelj pjeva frazu, učenici slušaju i na učiteljev znak ponavljaju frazu (frazu ponavljaju dva puta da bi je što bolje usvojili). Učitelj će otpjevati drugu frazu, učenici ponavljaju i tako sve do kraja strofe. Kad učenici usvoje strofu po frazama otpjevat će je u cijelosti. Kad su naučili pjevati pjesmu, učitelj će se posvetiti glazbenoj interpretaciji da bi pjesma dobila svoj izražajni karakter i svojim idejnim sadržajem dala jasnu poruku djeci.

Kako su učenici tekst, sadržaj i melodiju pjesme upoznali na početku, više će se posvetiti glazbenoj interpretaciji pjesme:

- a) točne i sigurne intonacije;
- b) jasnoj dikciji i pravilnom naglašavanju riječi- kako je ovo vrlo poučna pjesma neke će riječi više naglasiti („prometni znaci“, „stop“);
- c) dinamiku- prvi dio pjesme „*na ulici su važni prometni znaci, to znaju redom svi pješaci*“ učenici mogu otpjevati *glasno*, sljedeći dio „*Što znak koji znači, to zna svaka glava, bila ona smeđa, crna ili plava*“ učenici mogu otpjevati *tiho*, zatim svaku riječi *Stop!* otpjevati sve glasnije, naglašavajući kao zabranu, a sve ostalo srednje glasno;
- d) tempo- ovdje se može malo „poigrati“ s tempom, i mijenjati ga; pjesmu možemo početi umjerenim tempom „*ulici su važni prometni znaci, to znaju redom svi pješaci. Što znak koji znači, to zna svaka glava, bila ona smeđa, crna ili plava*“, nakon teksta može se zastati dok djeca ne objasne sve prometne znakove, nakon toga mogu riječi „*Stop!*“ otpjevati u sporom tempu, naglašavajući svaku riječ, i do kraja pjesmu mogu otpjevati u umjerenom tempu.

Koreografija koja se može uvježbati uz ovu pjesmu: Učenici mogu nacrtati razne prometne znakove. Dok djeca pjevaju tekst „ulici su važni prometni znaci, to znaju redom svi pješaci. Što znak koji znači, to zna svaka glava, bila ona smeđa, crna ili plava“ drže prometne znakove iznad glave, nakon toga djeca mogu predstaviti sve prometne znakove koje imaju nacrtane i koje drže u rukama. Kad su svi učenici objasnili znakove, može se nastaviti s pjesmom, pokazujući semafor i boje na njemu.

Slika 11 prikazuje pjesmu „Lijeva ruka, desna ruka“ uz koju možemo izvoditi i pokret, što je vrlo važno za djecu te dobi jer se razvija njihova memorija i motorika. Na taj način pjevanje im je vrlo zabavno i zanimljivo.

Lijeva ruka, desna ruka

Alfi Kabiljo

1. Lije - vu ru - ku svi u zrak, lije - vu ru - ku svi u zrak. Sad i de - sne na moj znak,
2. Lije - vu ru - ku svi u zrak, lije - vu ru - ku svi u zrak. Sad i de - sne na moj znak,

4 e - vo de - sne na tvoj znak. Di - vno di - vno ka - kav sklad, u - čit mo - raš dok si mlad.
e - vo de - sne na tvoj znak. Po - br - k'o sam ja - o red. Br - zo - plet je o - vaj svijet.

7 Si - gur - ni ste da ću znat? Sa - mo na - prijed ne moj stat. Lije - va de - sna o - na, o - va
Još par pu - ta pa - ću znat. Sa - mo na - prijed ne - moj stat. Tre - ba i - mat sve ko - ta - će

11 ko - ja ru - ka sad je pra - va i - sti - na i ni - je no - va naj - va - žni - ja to je gla - va.
ve - dar smijeh i do - bro zdrav - lje sob - je ru - ke jest ko la - će

A CODA G A D
i u ko - lu sla - vit' slav - lje. Sa - mo na - prijed ne moj stat!

Slika 11. Lijeva ruka, desna ruka¹¹

¹¹ Vidulin-Orbanić, S. (2003, 22), *Pjevam s veseljem; Zbirka napjeva za pjevanje i sviranje u osnovnoj školi, Pula: Stručno vijeće glazbene kulture Istarske županije.*

Analiza pjesme „Lijeva ruka, desna ruka“:

1. opseg melodije: d¹-d²
2. mjera: četveročetvrtinska
3. tonalitet: D-dur, akordi (D, A, G)
4. ritam: četvrtinke, osminke, šesnaestinke, punktirani ritam, polovinka, polovinska pauza
5. tempo: brzo
6. dinamika: f, p
7. modulacija, povisilice (fis, cis), znak za ponavljanje, prvi i drugi završetak, Coda

Postupak obrade pjesme: Najprije će učitelj otpjevati pjesmu u cijelosti. Zatim će pročitati tekst, a učenici će ponavljati (učitelj: „Lijevu ruku svi u zrak!“, učenici: „Lijevu ruku svi u zrak!“ i tako do kraja pjesme). Kad smo pročitali tekst porazgovarat će o njemu, o čemu govori tekst pjesme, kakav je karakter pjesme. Nakon što su dobro usvojili tekst, pjesmu će naučiti pjevanjem *po sluhu*; kako je učitelj već otpjevao pjesmu slijedi učenje po frazama; učitelj pjeva frazu, učenici slušaju i na učiteljev znak ponavljaju frazu. Učitelj će otpjevati drugu frazu, učenici ponavljaju i tako sve do kraja strofe. Kad učenici usvoje prvu strofu po frazama otpjevat će je u cijelosti. Kad su dobro usvojili prvu strofu, drugu strofu mogu otpjevati odmah u cijelosti. Kad su naučili pjevati pjesmu posvetit će se glazbenoj interpretaciji. Kako smo melodiju i tekst pjesme upoznali na početku, obratit ćemo pažnju na izvođenje:

- a) točne i sigurne intonacije- početni motiv pjesme je skokovit, pa je moguće da će ga učenici teže savladati, zato će ga trebati više uvježbavati;
- b) jasnu dikciju i pravilno naglašavanje riječi- djeca često dok pjevanju riječ koja završava konsonantnim slovo, ispuste to slovo, npr. „zrak“ pjevaju kao „zra“ pa to treba na vrijeme uočiti i ispraviti, isto tako to zadnje slovo jako naglase, na što isto tako treba upozoriti;
- c) dinamiku- u prvom dijelu pjesme kad se izmjenjuju solist i zbor solist pjeva svoj dio *piano*, a zbor ponavlja tekst *forte*, u drugom dijelu svi mogu pjesmu pjevati *mezzoforte*, a pripjev *forte*;
- d) tempo- pjesmu bi se trebalo pjevati u djeci prilagodljivom tempu

Kad su naučili pjevati pjesmu, vrlo je zanimljivo napraviti koreografiju uz pjesmu, tako će pjesma djeci biti još zanimljivija. Da bude zanimljivija u izvedbi učitelj može u pjesmu uvesti solista (koji će glumiti učitelja) i cijeli zbor (koji će glumiti učenike), pa pjesmu obraditi na način da učitelj/solist uči učenike/cijeli zbor. Učitelj treba pripaziti kojeg učenika će postaviti za solista. To bi trebao biti učenik koji sigurno i točno intonira. Solist: „*Lijevu ruku svi u zrak!*“ (podiže lijevu ruku u zrak), zbor: „*Lijevu ruku svi u zrak!*“ (oponašaju solista), solist: „*Sad i desnu na moj znak!*“ (podiže desnu ruku u zrak), zbor: „*Evo desne na tvoj znak!*“ (ostali oponašaju solista) „*Divno, divno kakav sklad*“, solist: „*učit moraš dok si mlad*“, zbor: „*sigurni ste da ću znat*“, solist: „*samo naprijed nemoj stat!*“

Solist: „*Lijevu ruku svi u zrak!*“ (podiže desnu ruku u zrak), zbor: „*Lijevu ruku svi u zrak!*“ (oponašaju solista), solist: „*Sad i desnu na moj znak!*“ (podiže lijevu ruku u zrak), zbor: „*Evo desne na tvoj znak!*“ (ostali oponašaju solista) „*Pobrk' o sam jao red*“, solist: „*brzoplet je ovaj svijet,*“ zbor: „*još par puta pa ću znat*“, solist: „*samo naprijed nemoj stat!*“

2.1.2. Pjevački zbor starijeg uzrasta

Pjevački zbor starijeg uzrasta čine učenici od V. do VIII. razreda. Zbor najčešće pjeva višeglasne (prvenstveno mislimo na dvoglasne i troglasne skladbe, rjeđe četveroglasne) *a cappella* skladbe bez instrumentalne pratnje, a mogu pjevati i uz pratnju klavira, gitare ili drugih instrumenata ili instrumentalnog sastava poput tamburaškog orkestra ili drugih.

Sadržaj pjesama treba biti prikladan uzrastu kako bi zainteresirali i aktivirali za rad na skladbi. Izbor skladbi voditelj treba napraviti na početku godine, kad se utvrđuje i broj nastupa i redoslijed obrade pjesama u godini. Mogu se odabrati lirske pjesme ali i šaljive, vedre, uspavanke, dramatične, naricaljke, svečane, domoljubne, crkvene pjesme, folklorne.

Slika 12 prikazuje pjesmu „Love me tender“ koja je većem uzrastu zbora zanimljivija jer je moderna, jer pripada zabavnoj glazbi koju je otpjevao popularan pjevač.

Love me tender

Vera Matson-Elvis Presley
 obrada za dvoglasni zbor
 A Veronika Terzić

Love me ten-der, love me sweet, ne-ver let me go. You have had my life com-plete,
 and I love you so. Love me ten der love me true, all my dreams ful - fill.
 For my dar-lin' I love you and I all-ways will. and I all-ways will.

Slika 12. Love me tender¹²

Analiza pjesme „Love me tender“:

1. opseg melodije: prvi glas; d¹-c², drugi glas; d¹-gis¹
2. mjera: četveročetvrtinska
3. tonalitet: G-dur, akordi (D, D7, A, G, H, H7, em, cm, E7)
4. ritam: četvrtinke, četvrtinka s točkom, osminke, polovinke, cijela nota
5. tempo: umjereno
6. dinamika: f, p

Postupak obrade pjesme: Tekst ove pjesme je na engleskom jeziku, pa ga učitelj po potrebi može pročitati i više puta. Nakon što je učitelj pročitao tekst, prevest će ga na hrvatski jezik, da bi djeca shvatila o čemu tekst govori. Iako tekst ove pjesme nije toliko težak i učenici koji znaju, mogu i sami prevesti tekst, a onda ga na glas prevesti ostalim učenicima.

¹² Vidulin-Orbanić, S. (2003, 23), *Pjevam s veseljem; Zbirka napjeva za pjevanje i sviranje u osnovnoj školi, Pula: Stručno vijeće glazbene kulture Istarske županije.*

Nakon što su učenici dobro usvojili tekst, pjesmu će naučiti pjevanjem *po sluhu*. Učitelj će otpjevati pjesmu u cijelosti tako da će najprije otpjevati glavnu melodiju (prvi glas-sopran), a zatim sporednu melodiju (drugi glas-alt). Zatim slijedi učenje po frazama; učitelj će najprije otpjevati jednu frazu glavne melodije, učenici koji su određeni da pjevaju dionicu soprana slušaju i na učiteljev znak ponavljaju frazu. Nakon toga učitelj će otpjevati istu frazu sporedne melodije, a učenici koji su određeni da pjevaju dionicu alta, slušaju i na učiteljev znak ponavljaju frazu. Sada će učitelj ponoviti dionicu soprana i alta, svaki glas ponavlja posebno, nekoliko puta i na kraju će obje dionice pjevati naučenu frazu zajedno. Na takav način će učitelj obraditi cijelu pjesmu. Nakon što su pjesmu naučili po frazama, na kraju će najprije melodiju u cijelosti otpjevati soprani, zatim alti i onda svi zajedno. Kad su učenici naučili melodiju, učitelj će se posvetiti interpretaciji pjesme da bi pjesma dobila svoj emocionalni smisao. Kako su tekst i sadržaj pjesme savladali na početku, a pri učenju pjesme usvojili melodiju pjesme učitelj će obratiti pažnju na:

- a) točnu i sigurnu intonaciju-melodija drugog glasa/alt je drugačija, ima nekoliko kretanja melodije u polustepenima, što je vrlo teško točno otpjevati, više ćemo se pozabaviti takvoj melodiji i uvježbavati takve dijelove s oba glasa;
- b) jasnu dikciju i pravilno naglašavanje riječi; tekst je na engleskom, pa ćemo obratiti pažnju na točan i jasan izgovor riječi, jer krivi naglasak i izgovor može promijeniti smisao riječi;
- c) dinamiku- kako je riječ o većem uzrastu, ovdje slobodno možemo koristiti i ostale dinamičke oznake *crescendo* i *decrescendo*, tako možemo pjesmu započeti pjevati *piano* s *crescendom* i frazu završiti opet *piano*, prvi dio pripjev možemo otpjevati *forte*, zatim frazu voditi u *mezzoforte*, a završiti *decrescendom* u *piano*;
- d) tempo- ova pjesma je idealna za promjene tempa, s naglaskom da te promjene ne bi trebale biti drastične, npr. od vrlo sporog do vrlo brzog tempa, nego u nekom umjerenom tempu i njegovim nijansama bržeg i sporijeg, pjesmu možemo završiti *ritardando*.

Slika 13 prikazuje pjesmu „Bože, čuvaj Hrvatsku“ koja se često izvodi na školskim priredbama i jedna je od omiljenijih domoljubnih pjesama.

Bože, čuvaj Hrvatsku

Đani Maršan
za dvoglasni zbor obradila
Veronika Terzić
Em Am

Umjereno

Bo - že ču - vaj Hr - vat - sku, moj dra - gi dom, lju - de ko - ji bla - gu - ju
Nek se sli - ju mo - li - tve sve u je - dan glas: "Ču - vaj o - vo sve - to tle,

7 pri ol - ta - ru tvom. A - ko tre - ba Go - spo - de, e - vo pri - mi za - vjet moj.
bla - go - slo - vi nas. I u do - bru i u zlu, bu - di sna - ma bu - di snjom.

13 U - zmi ži - vot od me - ne pa ga po - daj njoj. 1. 2.
Bo - že ču - vaj Hr - vat - sku moj dra - gi

18 dom, Bo - že ču - vaj Hr - vat - sku moj dra - gi dom.

Slika 13. Bože, čuvaj Hrvatsku¹³

Analiza pjesme „Bože, čuvaj Hrvatsku“:

1. opseg melodije: prvi glas g-c², drugi glas g-a¹
2. mjera: četveročetvrtinska
3. tonalitet: C-dur, akordi (C, C7, F, G, Em, Am)
4. ritam: četvrtinke, četvrtinke s točkom, osminke, polovinke, polovinke s točkom, cijela nota, četvrtinske pauze
5. tempo: umjereno
6. dinamika: f, p
znakovi za ponavljanje

¹³ Vidulin-Orbanić, S. (2003, 11), *Pjevam s veseljem; Zbirka napjeva za pjevanje i sviranje u osnovnoj školi, Pula: Stručno vijeće glazbene kulture Istarske županije.*

Postupak obrade pjesme: Najprije će učitelj porazgovarati s učenicima o tome što je domoljubna pjesme, kakvu poruku imaju takve pjesme, zašto su nastale, da li znaju još neke domoljubne pjesme. Nakon razgovora učenici će zajedno s učiteljem pročitati tekst pjesme.

Nakon što su učenici dobro usvojili tekst, pjesmu će naučiti pjevanjem *po sluhu*. Učitelj će otpjevati pjesmu u cijelosti tako da će najprije otpjevati glavnu melodiju/sopran, a zatim sporednu melodiju/alt. Zatim slijedi učenje po frazama; učitelj će najprije otpjevati jednu frazu glavne melodije, učenici koji su određeni da pjevaju dionicu soprana slušaju i na učiteljev znak ponavljaju frazu. Nakon toga učitelj će otpjevati istu frazu sporedne melodije, a učenici koji su određeni da pjevaju dionicu alta, slušaju i na učiteljev znak ponavljaju frazu. Sada će učitelj ponoviti dionicu soprana i alta, svaki glas ponavlja posebno, nekoliko puta i na kraju će obje dionice pjevati naučenu frazu zajedno. Na takav način će učitelj obraditi cijelu pjesmu. Nakon što su pjesmu naučili po frazama, na kraju će najprije melodiju u cijelosti otpjevati soprani, zatim alti i onda svi zajedno. Kad su učenici naučili melodiju, učitelj će se posvetiti interpretaciji pjesme da bi pjesma dobila svoj emocionalni smisao. Kako smo tekst, melodiju i ritam pjesme obradili na početku, učitelj će obratiti pažnju na:

- a) točnu i sigurnu intonaciju; u ovoj pjesmi skokovita melodija u pripjevu mogla bi predstavljati problem, pa bi trebalo malo više pažnje posvetiti tim dijelovima melodije;
- b) jasnu dikciju i pravilno naglašavanje riječi; ovdje je riječ o domoljubnoj pjesmi pa je vrlo važno pravilno izgovoriti svaku riječ, a neke riječi potrebno je malo više naglasiti nego ostale („Hrvatsku“, „dom“, „ljudi“, „Čuvaj“, „Gospode“, „život“, „Bože“);
- c) dinamiku- ovdje učitelj može koristiti i ostale dinamičke oznake *crescendo* i *decrescendo*, tako učenici mogu pjesmu započeti pjevati *piano* s *crescendom* i frazu završiti *mezzoforte*, drugu frazu pjevaju *decrescendom*, isto tako mogu postupati i sa pripjevom;
- d) tempo- ovu pjesmu izvodit će u umjerenom tempu, svečano.

2.2. Dječje klape

Hrvatska tradicijska glazba deklarirana je kao jedan od naših najvažnijih kulturnih proizvoda, a dio te kulture je i dalmatinska klapska pjesma, koja je većim dijelom prisutna u svakodnevnom životu seoskih i gradskih sredina i njeguje se kroz kulturno-umjetnička društva ili udruge. Kao dio kulture, klapska pjesma udovoljava društvenom interesu za folklornu glazbu kao dio kulturne baštine, udovoljava potrebi za potvrdom zavičajnog i regionalnog identiteta. „Danas je najčešći način predstavljanja klapske pjesme takozvani *Dalmatinski miks* sa snimljenom instrumentalnom pratnjom nekoliko popularnih dalmatinskih klapskih pjesama uz koje učenici pjevaju, najčešće dvoglasno.“ (Milin-Ćurin, 2004, 114)

U zadnjih nekoliko godina uočava se sve veća popularnost klapa i klapskih pjesama, pa samim time dolazi do interesa i kod učenika za osnivanjem dječjih klapa i pjevanjem klapskih pjesama. „Na stručnim aktivima nastavnika glazbene kulture redovito se razgovara i o klapama i klapskoj pjesmi, bilo da se razmišlja o mjestu, ulozi i načinu njenog promicanja putem školskih udžbenika, o njenom izvođenju u okviru nastave ili da se provjeravaju djelomično osmišljeni posebni programi u okviru izvannastavnih glazbenih aktivnosti. Iskustva nastavnika govore da su često učenici ti koji potiču osnivanje klape u školi.“ (Milin-Ćurin, 2004, 114)

Za učenike viših razreda osnovnih škola može se organizirati aktivnost pjevanja u manjoj grupi u kojima sudjeluje 8-10 pjevača, koji pjevaju višeglasne vokalne skladbe, njegujući komorno vokalno muziciranje. Stipišić Dalmata (2006, 182) ističe da dječja klapa može brojiti i do 14 *pjevača*, a tijekom rada prvi glas (tenor I ili sopran I) izdvaja se kao vodeći glas, tako da se može pjevati i s dva do tri prva glasa, tri do četiri druga, te tri do četiri treća glasa. Četvrti glasovi, a za kojih su ovdje prilagođeni poneki napjevi i skladbe, tek trebaju pjevati kada glazbeni voditelj ocijeni da mlada klapa ima pjevače s potrebitim rasponom.

Posebnu pažnju treba posvetiti izboru klapskih pjesama koje će djeca učiti. Treba izabrati pjesme koje su prikladne djeci školske dobi i koje bi zadovoljile njihove glazbene mogućnosti, no svakako treba pripaziti na glasovne mogućnosti djece. Isto tako pri izboru pjesama treba paziti i na tekstove pjesama koji su svojim sadržajem primjereni školskoj dobi. (Milin-Ćurin, 2004) Učitelji najčešće odabiru obrade popularnih pjesama, jer na taj način privlače dječju pažnju i njihovo zanimanje za sudjelovanje u dječjim klapama.

Klupske pjesme najčešće su obrađene četveroglasno, pa bi se takve pjesme trebalo obraditi u dvoglasnom ili troglasnom slogu, a svaka obrada klupske pjesme zahtjeva dobro poznavanje njenih zakonitosti da bi ona zadržala svoje karakteristike klupske pjesme.

Na početku svake godine učitelj treba napraviti audiciju na kojoj će podijeliti djecu u dvije ili tri skupine, tj. u prvi, drugi i treći glas. S četveroglasnim pjevanjem se započinje kada mlada klapa temeljito svlada dvoglasno i troglasno pjevanje, a glazbeni voditelj ocijeni da postoje uvjeti da bi uz treće glasove odvojili se i oni dublji koji bi pjevali četvrti glas.

Probe ovakve vrste izvannastavne glazbene aktivnosti trebale bi se održavati dva puta tjedno po jedan školski sat. Na početku svake probe redovito se pjevaju pripravne vježbe koje u sebi sadržavaju najvažnije probleme intonacije. Te se vježbe uzimaju postupno prema svladanoj građi. Pri tome trebamo osobitu pozornost posvetiti njezi i kulturi glasa.

Donosimo prikaz jednoglasne, dvoglasne i troglasne pjesme koja se može upotrijebiti i u radu sa zborom.

Slika 14 prikazuje jednoglasnu pjesmu „Čiribiri bela, Mare moja“

2. ČIRIBIRI BELA, MARE MOJA

(Šibenik)

narodna

Allegretto

1. I o - ni jar - bo - li mo - je bro - di - ce, to su van
2. I o - na ve - sla mo - je bro - di - ce, to su van

no - ži - ce. mo - je Ma - ri - ce. Či - ri - bi - ri be - la
ru - či - ce. mo - je Ma - ri - ce.

Ma - re mo - ja, Či - ri - bi - ri be - la, Ma - re mo - ja, Či - ri - bi - ri be - la

Ma - re mo - ja, o - do' u Ma - ri - ne! **FINE**

Slika 14. pjesma Čiribiri bela, Mare moja¹⁴

Analiza pjesme „Čiribiri bela, Mare moja“:

1. opseg melodije: e¹-c²
2. mjera: dvočetvrtinska
3. tonalitet: C-dur
4. ritam: četvrtinke, osminke, šesnaestinke, punktirani ritam, osminska pauza
5. tempo: umjereno brzo
6. dinamika: f, p
7. znak za ponavljanje, Fine, staccato, akcent

¹⁴ Stipišić Delmata, LJ. (2006, 16), *Mojih prvih 100 pjesama za dječje klape i školske zborove*, Zadar: Gradska knjižnica.

Postupak obrade pjesme: Najprije će učitelj otpjevati pjesmu u cijelosti s instrumentalnom pratnjom, dok učenici slušaju i prate tekst. Zatim će zajedno s učenicima pročitati tekst i porazgovarati o njemu, o čemu tekst govori, je li tekst šaljiv, kakvi su njihovi dojmovi o pjesmi, s čime autor uspoređuje jarbole i vesla broda, i tko/što je zapravo Mare. Nakon što su pročitali tekst učitelj će otpjevati pjesmu u cijelosti uz pratnju da učenici upoznaju melodiju pjesme. Pjesmu će učenici naučiti pjevanjem *po sluhu*. Učitelj objašnjava učenicima da će on najprije otpjevati frazu, a zatim će je učenici ponoviti. Zatim slijedi učenje po frazama; učitelj pjeva frazu, učenici slušaju i na učiteljev znak ponavljaju frazu. Učitelj će otpjevati drugu frazu, učenici ponavljaju i tako sve do kraja strofe. Kad učenici usvoje strofu po frazama otpjevati će je u cijelosti. Kad su učenici naučili melodiju, učitelj će se posvetiti interpretaciji pjesme. Tekst i melodiju pjesme upoznali na početku, pa će se posvetiti izvođenju:

- a) točne i sigurne intonacije;
- b) jasne dikcije i pravilnom naglašavanju riječi; kako je pjesma u bržem tempu, a samim time se i riječi trebaju brže izgovarati, pogotovo dio koji sadrži šesnaestinke („čiribiri bela“) vrlo je važno to jasno izgovoriti, a i naglasiti pojedine riječi („**jar**boli“, „bro**dic**e“, „**Mar**ice“, „čiribiri“, „**b**ela“, „**M**are“, „**v**esla“), a isto tako učitelj će upozoriti i na mjesta na kojima se treba udahnuti i uzeti zrak;
- c) dinamiku- prvi dio pjesme mogu otpjevati piano, a drugi dio forte, s tim da je u pjesmi točno naglašeno koje slogove treba istaknuti;
- d) tempo-pjesmu bi trebalo otpjevati u brzom tempu, šaljivo kakva je i sama pjesma po sebi.

Slika 15 prikazuje dvoglasnu pjesmu „Oj, violo“, narodnu pjesmu iz Dalmacije

21. OJ VIOLO

(Dalmacija)

narodna

Allegretto

mf 1. Oj vi - o - lo, oj vi - o - lo kraj vo - de stu - de - ne,
p 2. I od me - ne, i od me - ne i od mog i - me - na,
mf 3. Va - por svi - ra, va - por svi - ra prid ri - vu kuš - ta - je,
f 4. Zbo - gom dra - ga, zbo - gom dra - ga i ne - moj me kle - ti,

dra - ga du - šo, dra - ga du - šo spo - men se od me - ne;
 goj se za me, goj se za me još ma - lo vri - me - na;
 me - ni dra - ga, me - ni dra - ga de - snu ru - ku da - je;
 mo - je ri - či, mo - je ri - či dr - ži na pa - me - ti;

a tempo

rit. dra - ga du - šo, dra - ga du - šo spo - men se od me - ne.
 goj se za me, goj se za me još ma - lo vri - me - na.
 me - ni dra - ga, me - ni dra - ga de - snu ru - ku da - je.
 mo - je ri - či, mo - je ri - či dr - ži na pa - me - ti.

FINE

Slika 15. pjesma Oj, violo¹⁵

Analiza pjesme „Oj, violo“:

1. opseg melodije: prvi glas; g¹-d², drugi glas; es¹-b¹
2. mjera: dvočetvrtinska
3. tonalitet: Es-dur
4. ritam: punktirani ritam, četvrtinke, osminke
5. tempo: allegretto
6. dinamika: mf, p, mf, f
7. corona, ritardando, a tempo, Fine

¹⁵ Stipišić Delmata, LJ. (2006, 40), *Mojih prvih 100 pjesama za dječje klape i školske zborove*, Zadar: Gradska knjižnica.

Postupak obrade pjesme: Najprije će djeca zajedno sa učiteljem pročitati tekst, a nakon što su dobro usvojili tekst, pjesmu će naučiti pjevanjem *po sluhu*. Učitelj će otpjevati pjesmu u cijelosti tako da će najprije otpjevati glavnu melodiju (prvi glas-sopran), a zatim sporednu melodiju (drugi glas-alt) dok djeca slušaju i prate tekst. Zatim slijedi učenje po frazama; učitelj će najprije otpjevati jednu frazu glavne melodije, učenici koji su određeni da pjevaju dionicu soprana slušaju i na učiteljev znak ponavljaju frazu. Nakon toga učitelj će otpjevati istu frazu sporedne melodije, a učenici koji su određeni da pjevaju dionicu alta, slušaju i na učiteljev znak ponavljaju frazu. Slijedi spajanje dionica. Nakon što su pjesmu naučili po frazama, na kraju će najprije melodiju u cijelosti otpjevati soprani, zatim alti i onda svi zajedno. Kad su učenici usvojili melodije oba glasa prve strofe, ostale strofe nije potrebno posebno uvježbavati, nego se mogu odmah otpjevati.

Kad su učenici naučili melodiju, učitelj će se posvetiti interpretaciji pjesme. Tekst i melodiju pjesme učenici su usvojili tijekom učenja pjesme, pa će učitelj obratiti pažnju na:

- a) točnu i sigurnu intonaciju; iako je riječ o dvoglasnoj pjesmi, melodija drugog glasa prati melodiju prvog glasa u terci, tako da nije prezahtjevna, ali je vrlo bitan početak pjesme u kojem prvi glas započinje pa se onda uključuje drugi glas, što je karakteristično za klapsko pjevanje, taj početak treba biti jasan da bi se drugi glas mogao točno intonativno uključiti u pjesmu;
- b) jasnu dikciju i pravilno naglašavanje riječi;
- c) dinamiku- dinamika je već naznačena, pa ćemo je koristiti onako kako je naznačeno;
- d) tempo- pjesmu će izvesti u bržem tempu, ali treba obratiti pažnju na *coronu*, nakon koje se trebamo vratiti u početni tempo, osim kod zadnje kitice gdje je naznačen *ritardando*-usporavanje.

Slika 16 prikazuje troglasnu pjesmu „Čija je ono divojka“

32. ČIJA JE ONO DIVOJKA

(okolica Šibenika)

nar., obr. Lj. Stipišić

Moderato

I. *mf* 1. Či - ja je o - no di - voj - ka, ko - ja ra - no
 II. *f* 2. Di - gla je sku - te vi - so - ko, gra - bi - la je
p 3. Tri da - na ni - šta ne je - de, sa - mo pi - je
ff 4. O - no je mo - ja di - voj - ka, ko - ja ra - no

III. *p*

ra - ni, ko - ja ra - no ra - ni? Či - ja je o - no
 vo - du, gra - bi - la je vo - du; di - gla je sku - te
 vo - de, sa - mo pi - je vo - de; tri da - na ni - šta
 ra - ni, ko - ja ra - no ra - ni; o - no je mo - ja

di - voj - ka, ko - ja ra - no ra - ni na vo - du?
 vi - so - ko, gra - bi - la je vo - du du - bo - ko.
 ne je - de, sa - mo pi - je vo - de stu - de - ne.
 di - voj - ka, ko - ja ra - no ra - ni na vo - du.

FINE

Slika 16. pjesma Čija je ono divojka¹⁶

¹⁶ Stipišić Delmata, LJ. (2006, 52), *Mojih prvih 100 pjesama za dječje klape i školske zborove*, Zadar: Gradska knjižnica.

Analiza pjesme „Čija je ono divojka“:

1. opseg melodije: prvi glas; g^1-d^2 , drugi glas; f^1-b^1 , treći glas; $a-f^1$
2. mjera: dvočetvrtinska
3. tonalitet: F-dur
4. ritam: punktirani ritam, četvrtinke, četvrtinka s točkom, osminke, polovinke
5. tempo: Moderato
6. dinamika: mf, f, p, ff
7. corona, staccato, Fine, akcent

Postupak obrade pjesme: Najprije će djeca zajedno sa učiteljem pročitati tekst, a nakon što su dobro usvojili tekst, pjesmu će naučiti pjevanjem *po sluhu*. Ovdje je riječ o troglasnoj pjesmi, sastav glasova je sopran I, II i alt, pa će obrada pjesme biti nešto drugačija, od obrade jednoglasne ili dvoglasne pjesme. Učitelj će otpjevati pjesmu u cijelosti, da bi djeca upoznala melodiju, pa će najprije otpjevati melodiju prvog glasa (sopran I), zatim melodiju drugog glasa (sopran II) i na kraju melodiju trećeg glasa (alt). Zatim slijedi učenje po frazama; učitelj će najprije otpjevati jednu frazu melodije prvog glasa, učenici koji su određeni da pjevaju dionicu soprana I, slušaju i na učiteljev znak ponavljaju frazu. Nakon toga učitelj će otpjevati istu frazu melodije drugog glasa, a učenici koji su određeni da pjevaju dionicu soprana II, slušaju i na učiteljev znak ponavljaju frazu. Zatim će učitelj otpjevati istu frazu melodije trećeg glasa, a učenici koji su određeni da pjevaju dionicu alta, slušaju i na učiteljev znak ponavljaju frazu. Sada će učitelj ponoviti dionicu sve dionice zasebno nekoliko puta i na kraju će obje spajati dionice (sopran I-sopran II, sopran I-alt, sopran II-alt). Kad su sve dionice dobro usvojene, učitelj će spojiti sve tri dionice zajedno. Kad su učenici usvojili melodiju prve strofe u sva tri glasa, ostale strofe nije potrebno posebno uvježbavati, nego se mogu odmah otpjevati.

Kad su učenici naučili melodiju, učitelj će se posvetiti interpretaciji pjesme. Tekst i melodiju pjesme učenici su usvojili tijekom učenja pjesme, pa ćemo obratiti pažnju na:

- a) točnu i sigurnu intonaciju; ovdje je riječ o troglasnoj pjesmi, melodija drugog glasa prati melodiju prvog glasa u terci, a melodija trećeg glasa je različita pa se njoj treba posvetiti više pažnje, ali je vrlo bitan početak pjesme u kojem prvi glas započinje, taj početak treba biti jasan da bi se drugi i treći glas mogao točno intonativno uključiti u pjesmu;

- b) jasnu dikciju i pravilno naglašavanje riječi;
- c) dinamiku- dinamika je već naznačena, pa ćemo je koristiti onako kako je naznačeno;
- d) tempo- učenici pjesmu mogu izvesti u bržem tempu, a kod zadnje kitice mogu upotrijebiti iako nije naznačeno ritardando-usporavanje.

2.3. Folklorne skupine učenika

Kad govorimo o folklornoj glazbi (ples/pjevanje/sviranje) obično mislimo na glazbu narodnih (pučkih) zajednica. Riječ folklor je termin za skup narodnih (pučkih) običaja, predaja i vjerovanja, a dolazi od složenica engleske riječi *folk* (narod) i *lore* (znanje/mudrost). To je umjetnost koja svjedoči o životu i maštovitosti jednog naroda. Narodni (folklorni) plesovi su dio folkloru pa se zato doživljavaju kao integralni dio narodnog izričaja, skupa sa nošnjama, frizurama i nakitom.

Folklorna (narodna, pučka ili tradicijska) glazba je glazba usmene tradicije koja se izvodi i prenosi slušanjem i pamćenjem. To je glazba koja je utkana u život svake ljudske zajednice. Usklađena je sa mentalitetom i stilom života ljudi koji je stvaraju, izvode, uče i usvajaju, te prenose usmenom predajom. Sastavni je dio običaja i obreda koji se izmjenjuju tijekom jedne godine ili je povezana uz važnije događaje iz ljudskog života. Ljudi su opjevali zanimljive događaje u životu sela i ono što je ispunjavalo njihove živote (najviše se pjevalo za blagdane: Božić, Tri Kralja, Cvijetnica, Uskrs, Tijelovo, Velika Gospa, itd.). Pjevalo se u polju, na svadbama, sprovodima, na prelima, u svakom važnom trenutku njihovih života.

U središtu javnih sastajanja često se nalazilo plesno zbivanje u kojem su sudjelovali momci i djevojke dozreli za brak pa je ono igralo određenu ulogu u spajanju i odabiranju bračnih družica i drugova. Pjevanju i plesanju na javnim mjestima nisu sudjelovala djeca, a ni mlade djevojke i mladići. Oni su promatrali, slušali i učili od starijih, a potrebu za igrom, pokretom i glazbenim izražavanjem zadovoljavali su u krugu svojih vršnjaka izvođenjem brojalica, ritmičkih igara i biranih kola. Bili su to prvi umjetnički sadržaji putem kojih su djeca u najranijoj dobi dolazila u doticaj sa glazbom vlastite sredine.

Mnogi povjesničari umjetnosti smatraju ples najstarijom umjetnošću dokazujući svoju tvrdnju arheološkim nalazima, posebice pećinskim crtežima iz paleolitika. Pećinski crteži pokazuju scene plesa pa je sigurno da se on izvodio i prije no što je davni slikar ovjekovječio plesne figure na pećinskoj stijeni. Plešu i životinje, ali samo je čovjek u stanju oblikovati

ritam i pokret u svjesnu umjetničku formu (Ivančan, 1971, 9). Pleše se u određenom ritmu koji, kao osnovni element plesa, izvire iz građe samog čovjeka. On se jednako kreće objema nogama, njegovo srce udara određenim ritmom. Čovjek se ne može kretati drugačije nego ritmički, a pojedini se društveni radovi, igre i pokreti uopće ne mogu zamisliti bez stanovitog ritma.

Narodni ples ima veliku društvenu i odgojnu važnost i ulogu jer se ljudi bolje upoznaju, razvija se multikulturalnost, razvija se zajedništvo. Folklorna glazba okuplja ljude koji dijele ljubav prema narodnim običajima bilo radi rekreacije ili zabave, društvenog života, nastupanja i slično. Ono je svakom pristupačno, ne pravi razlike na osnovi vjere, staleža, spolova i dobi. Pogotovo je to važno u školama, jer u današnje vrijeme dijete većinu svog slobodnog vremena provodi na kompjuteru na internetu igrajući raznorazne igre umjesto da se druži sa svojim vršnjacima. Tako se dijete otuđuje se od svojih vršnjaka, zatvara se u neki „svoj svijet“, ne razvija komunikaciju s drugima, ne sudjeluje u zajedničkom druženju a samim tim ne razvija sebe kao osobu.

Dječje folklorno stvaralaštvo u Hrvatskoj još nije dovoljno znanstveno istraženo i sistematizirano, a vrlo malo je prisutno u literaturi, što ukazuje na činjenicu da se tom važnom dijelu tradicijskog života poklanjalo vrlo malo pozornosti. Ima sve bitne elemente predajne kulture, jer su se mnogi stari običaji prenosili upravo usmenom predajom s koljena na koljeno. Stariji ljudi su oduvijek svojoj djeci, kao nastavljačima kulturnog zavičajnog kraja, nastojali prenijeti život i običaje svojeg vlastitog ali i prethodnog naraštaja. Ima slučajeve da su se u dječjem svijetu čuvali već davno zaboravljeni običaji i igre zanemarene od odraslih. Dijelom su predaje i motivi potekli iz stvaralaštva odraslih namijenjenoj djeci (npr. brojalice, pjesme, igre i sl.) (Knežević, 1993, 9).

Djeca i mladi često su sudjelovali u raznim godišnjim običajima, posebice ophodima. Bili su to običaji uoči blagdana, u kojima su skupine odjevene u svečane nošnje hodale selom od kuće do kuće te pjesmom i plesom zaželjeli ukućanima zdravlje, sreću, blagostanje i mir.

Slika 17. Djeca u pohodu Križara, Donja Bebrina¹⁷

Slika 17 prikazuje skupinu djece iz Donje Bebrine koja u nošnjama idu u pohod *Križara*, skupine pred seoskim domom plešu i pjevaju, za što dobivaju darove. Pjesme, ples i odjeća razlikuju se od sela do sela.

Vidjevši važnost očuvanja tradicije i prenošenja folklorne baštine na mlađe naraštaje, folklor se uvodi u školu kao jedna od izvannastavnih glazbenih aktivnosti. S obzirom na vrstu, plan i program rada, folklorne skupine dijelimo na: vrtičke, školske te kulturno-umjetničke. U ovom radu orijentirat ćemo se na skupinu djece koja folklor pohađa u školi, kroz tri aktivnosti: pjevanje, plesanje i sviranje. Kad govorimo o sviranju, mislimo na zasebnu izvannastavnu glazbenu aktivnost, tamburaški orkestar, o kojem ćemo više govoriti u sljedećem poglavlju.

U školi, folklor pohađaju djeca koja su raspoređena u dvije skupine:

1. djeca nižeg uzrasta (ovu skupinu čine djeca od I.- IV. razreda, ona uglavnom izvode raznorazne brojalice, dječje igre itd.)
2. djeca višeg uzrasta (ovu skupinu čine djeca od V.-VIII. razreda koja izvode osnovne folklorne plesove, prilagođene njihovom uzrastu).

¹⁷ Miholić, I. (2009), *Hrvatska tradicijska glazba- Slavonija, Baranja i Srijem*, Zagreb: Profil.

Za uspješan rad svake izvannastavne aktivnosti, pa tako i folklorne skupine najveća je odgovornost na voditelju, koji treba biti prije svega stručan, a onda i sposoban izvršiti svoju obvezu. Isto tako jedan od glavnih preduvjeta za uspješan rad s djecom određena uzrasta temelji se na primjerenom i autentičnom izboru građe, što će kod djece pobuditi pozornost, spontanost i imaginaciju, a voditeljima omogućiti uspješnost i zadovoljstvo u radu. Za djecu, ovisno o uzrastu i sposobnostima, voditelj treba odabrati one pjesmice, igre i dijelove iz pojedinih običaja koji će svojim izvornim sadržajem zaokupiti dječju pažnju i poticati njihovu stvaralačku individualnost.

Da bi nesporazuma bilo što manje, voditelj na samom početku formiranja skupine treba uvesti pravila ponašanja i sam ih se uvijek uzorno pridržavati. Treba imati na umu da je voditelj uzor u svemu i u svakoj situaciji, te on treba paziti kako se ponaša na probama, prije ili poslije nastupa, na zajedničkim druženjima, ali na ponašanje izvan škole da ne bi narušio svoj autoritet koji postavlja pred učenike.

Kod odabira određenog folklornog područja, voditelj treba poznavati način života, običaje, način plesanja, zatim pjevanje te način instrumentalnog muziciranja, odnosno sviranja na tradicijskim instrumentima pojedine regije. S obzirom na kompleksnost i sadržajnost folklornog izričaja, učitelji će vježbati s učenicima vokalno muziciranje, sviranje na tradicijskim glazbalima i ples.

Na početku školske godine, voditelj će organizirati audiciju za upis djece u ovakvu aktivnost. Kada je grupa formirana, voditelj će članovima objasniti karakteristike određenog folklornog područja iz kojeg će izvoditi plesove i pjesme. Objasniti će im kako su određeni plesovi nastali, tko je izvodio narodne pjesme, tko ih je zapisao, odnosno demonstrirati će način pjevanja-sviranja i koreografiju plesa. Osim aktivnog sudjelovanja u pjevanju, sviranju i plesu, učenici trebaju upoznati i osnovne odlike folklorne glazbe, odnosno: kada je skladba nastala, u kojim uvjetima i s kojim ciljem te analizom spoznati i utvrditi njezinu strukturu.

Pjevanje napjeva uči se posebno, bez plesa i koreografije. Najprije se pjesma uči jednoglasno, intonativno čisto i razgovorno, u početku tiho a zatim sve glasnije. Već smo spomenuli da je folklorna tradicija prenosila usmenim putem, pa tako i pjevanje. U školama se nastoji održati takva tradicija pa voditelji uče djecu pjevati i plesati usmenim putem. Iako danas postoje DVD-i koji prikazuju plesove pojedinih folklornih regija koji su detaljno opisani kako ih se treba plesati i prikazano je učenje plesova korak po korak.

Najčešće se pjeva u dva glasa, rjeđe u tri ili više glasova. Tek kad je jednoglasno pjevanje dobro usvojeno prelazi se na dvoglasno pjevanje. Voditelj će podijeliti skupinu u dvije grupe, pri čemu treba paziti da drugi glas prilagodi prvome glasu. Kod pjevanja je važno naučiti pjevače da pravilno pjevaju, tj. da pjevaju prirodno, da ne pjevaju preglasno, jer tako mogu oštetiti glasnice.

Tradicijsko pjevanje tehnički je vrlo zahtjevno. Ljubitelji tradicijskog pjevanja svjesni su koliko je teško željeni napjev izvesti što autohtonije, ne izostavivši niti jedan element izvorne izvedbe. Već prije smo spomenuli da je tradicijsko pjevanje tehnički vrlo zahtjevno. Takvo pjevanje izvodi se grleno i otvoreno. Pravilan grleni ton je onaj koji je na dah, slobodan i dobro impostiran, te će kao takav imati prirodnu ljepotu, zvonkost i prirodni vibrato.

U tradicijskom pjevanju opsezi napjeva su puno manji nego u umjetničkoj glazbi, a način pjevanja ne dopušta veće opsege. Stoga je najvažnije postići zvučnost tonova koji se koriste u folklornom pjevanju. Ivančan (1971) napominje da se učenje tradicijskog pjevanja može podijeliti u nekoliko faza:

1. *„Proizvesti slobodan grleni ton, a da što manje štetimo glasnice-* jako je bitno da pojedinac „nađe“ svoj glas. Kad je glas otkriven, treba ga osvijestiti u pjevanju i postaviti na dah. Glas treba biti prirodan bez dodatka nekog prizvuka (stiskanje vilice, nazalan ton, ukočen jezik).
2. *Čisto intoniranje-* samo intoniranje ovisi o sposobnosti pojedinca, ali slušanjem, vježbanjem i razvijanjem pjevača, intonacija se može popraviti.
3. *Zvučnost svih tonova u postojećem opsegu-* cilj ove faze je da sve tonove u opsegu izjednačimo. To se može postići ponavljanjem tema i napjeva. Kroz određeno vrijeme doći će i do značajnijih rezultata (glas će zvučati jednako i u visokom i u niskom registru).
4. *Zvučna izjednačenost cijele skupine-* uz zvučnu izjednačenost može se raditi i na izjednačenosti boje cijele skupine. Niti jedan glas ne bi trebao biti čujno zamjenjiv, a svaki pojedinac bi trebao pjevati svojim glasom i bojom. To je proces koji traje duže vrijeme i u kojem se svi trebaju slušati i boje glasova se trebaju stopiti u jednu da se postigne ujednačeni zvuk.
5. *Stil i interpretacija-* slušajući izvorne pjevače, pokušavamo zapamtiti sve elemente i karakteristike izvođenja napjeva (intonacija, melizmi, glissando, izgovor), a nakon toga ćemo pokušati napjev otpjevati u svojoj interpretaciji. Poznavanje stila pruža mogućnost da i sami budemo izvorni pjevači, te da svaka izvedba bude uvijek drugačija i neponovljiva.“

Temelj svakog pjevanja je disanje. Postoje različite vježbe disanja koje se mogu upotrebljavati samostalno i bilo bi dobro da svaka proba započne vježbama disanja. Vježbom disanja osvještavamo duboko disanje, dijafragmu i položaj grkljana. Vrlo je važno da ton bude na dah što se postiže pravilnim pjevačkim disanjem. Vježbe su u početku lakše i manjeg opsega, a tijekom upjevavanja svaka slijedeća vježba može biti teža i većeg opsega. Na taj način brže se savlada pravilna artikulacija, dobra impostacija, a ponavljanjem pjesama i mišići će naučiti svoj princip kretanja.

Slika 18 prikazuje primjer napjeva „Sad ću pjevat“ sa svim strofama i načinu pjevanja koji je opisan nakon slike. Ovaj napjev je šaljiv, i vrlo zanimljiv djeci i ona ga rado izvode, a uz napjev se izvodi i koreografija, koja je opisana kasnije u tekstu.

Sad ću pjevat

Sad ću pje - vat, sad ću pje - vat što i - sti - na ni - je,
 5
 sad - ću pje - vat, sad ću pje - vat što i - sti - na ni - je.

Slika 18. Napjev „Sad ću pjevat“¹⁸

Počimalja: 1. *Sad ću pjevat, sad ću pjevat što istina nije (prvi red napjeva).*

Svi: *Sad ću pjevat, sad ću pjevat što istina nije (drugi red napjeva).*

Počimalja: 2. *Guska vodu, guska vodu iz rešetke pije.*

Svi: *Guska vodu, guska vodu iz rešetke pije.*

Počimalja: 3. *Krmača se, krmača se na slamu popela.*

Svi: *Krmača se, krmača se na slamu popela.*

Počimalja: 4. *I sa sobom, i sa sobom piliće povela.*

Svi: *I sa sobom, i sa sobom piliće povela.*

¹⁸ Knežević, G. (1993.), *Naše kolo veliko- Hrvatski dječji folklor*, Zagreb: ETHNO d.o.o.

Voditelj će najprije otpjevati napjev, dok djeca slušaju i pamte. Zatim će on otpjevati prvu strofu, a djeca će istu ponoviti, i na taj način naučit će cijeli napjev. Nakon toga, voditelj najčešće se odredi jedno dijete koje točno i precizno pjeva melodiju i postavlja ga za počimalju- osoba koja započinje pjevati pjesmu, koji će predvodit pjevanje, a ostali učenici ga prate i ponavljaju ono što je počimatelj otpjevao. Kad su naučili pjevati napjev, voditelj će krenut sa učenjem koreografije. Najčešća koreografija uz ovaj napjev je vrlo jednostavna: učenici stoje jedan do drugoga, ruke su im isprepletene, započinju jednim korakom lijevo prema naprijed, pocupkujući privuku desnu nogu k lijevoj, zatim lijevom nogom koraknu lijevo unazad i privuku desnu nogu, i tako korak po korak u ritmu napjeva.

Ja imado jedno tele

Ja i-ma-do jed-no te-le pa ga da-doh za ci-pe-le. Hop te-le pa te-le___

us - ke su ci - pe - le. Te - paj du___ ho - paj du___ du - du du.

Slika 19. Notni zapis igre *Ja imado*¹⁹

Slika 19 prikazuje notni zapis igre „Ja imado jedno tele“; Djeca stanu jedno iza drugoga, ruke drže na ramenima igrača ispred sebe. Zapčinju jednim korakom lijevo, pocupkujući privuku desnu nogu k lijevoj, načine korak desnom nogom, pocupkujući privuku lijevu nogu desnoj. Hodaju vijugavo, njišu se i pjevaju:

1. „*Ja imado jedno tele, pa ga dadoh za cipele. Op tele, pa tele, skupe su cipele. Sekaj du popaj du! Duj, duj, duj!*“
2. *Ja imado jedno pile, pa ga dadoh za čakšire. Op pile, pa pile, skupe su čakšire. Sekaj du...*
3. *Ja imado jednu puru pa ju dado za tamburu. Op pura, pa pura, skupa je tambura.*
4. *Ja imado jedno prase pa ga dado za orase. Op prase, pa prase, skupe su orase.*
5. *Ja imado jednu kravu pa je dadoh za opravu. Op krava, pa krava, skupa je opravu!*

¹⁹ Sikirica J., Miljak A. (2008.), *Glazbena četvrtica*, Zagreb: Profil.

Osim pjevanja, dio folklornog izražavanja čine i plesovi. Narodni plesovi imaju jasnu i određenu vrijednost u stilu, pokretu i ritmu. Osnovni oblik tradicijskog plesanja je kolo. Kolo je kolektivni ples, zatvorena formacija ljudi koji su postavljeni u krug, držeći se za ruke, plešući i pjevajući, ono može biti otvoreno ili zatvoreno, a dobivaju naziv po mjestu u kojem se plešu ili nekoj drugoj posebnosti. Tako imamo nekoliko vrsta kola: Šokačko, Slavonsko, Drmeš, Taraban, Kukunješće, Nijemo kolo, Šetano kolo, Pjevano kolo i dr. Učenje osnovnih folklornih plesova, između ostalog i kola, ovisno o folklornoj regiji u kojoj djeca žive, namijenjeno je većem uzrastu djece iz razloga što su takvi plesovi vrlo zahtjevni i fizički naporni, a samim time vrlo su teško prihvatljiva djeci nižeg uzrasta, pa se s njima izvode igre, brojalice i drugo.

Kod rada sa početnicima, izvođače trebamo najprije naučiti pravilnom držanju za ples, nakon toga ritmičkom hodanju u kolu s pjevanjem i na samom kraju plesanju uz instrumentalnu pratnju. U tu se svrhu najprije koriste tzv. šetana kola i jednostavniji plesovi kraja iz kojeg je skupina. Kad skupina svlada osnovne korake, vježbaju se složeniji plesovi koji ne trebaju nužno biti praćeni pjesmom, jer se tada plesači mogu lakše usredotočiti na usvajanje težih koraka.

Za učenje novih koraka svi plesači stoje u polukrugu, jedan do drugoga, iza voditelja kako bi vidjeli kako voditelj izvodi korake, kojom nogom počinje korak plesa i u koju stranu. Pri učenju novih koraka voditelj treba izvoditi korake što jednostavnije i sporije da skupina lakše upamti korak. Ti se koraci onda postupno ubrzavaju do željene brzine. Kad se uvježbavaju koraci, a kasnije i koreografija, on treba dobro paziti i na pravilno držanje tijela dok izvodi ili objašnjava korake, treba paziti na vokabular kojim se izražava pri objašnjavanju izvođenja koraka.

2.4. Tamburaški orkestar

Osim pjevanja i plesanja dio folklor a kao izvannastavne glazbene aktivnosti čini i sviranje koje se izvodi zasebno kao aktivnost, a vezana je za tamburaški orkestar. Da je tambura, kao narodni instrument, važan dio naše kulturne tradicije ističe i Siniša Leopold: „Ono što su gajde Škotima, balalajka Rusima, gitara Španjolcima, mandolina Talijanima, to je tambura Hrvatima.“ (Leopold, 1995, 31).

Tambura (deminutiv - tamburica) je narodni žičani trzalački instrument kojeg su na balkansko područje donijeli Turci u vrijeme svojih osvajanja u XIV. i XVI. stoljeću. Glazbalo slično tamburi poznato je već u staroj kulturi Mezopotamije (današnji Irak) u III. stoljeću, a o pretečama tambure govore i spomenici sačuvani u Egiptu i Tebi. Riječ je uglavnom o slikama iz kojih se jedino ne vidi jesu li te dugovrate lutnje, od kojih potječu sva glazbala slična tamburi, već tad imale prečnice.

Kratkovratu lutnju Arapi su donijeli u Španjolsku, od koje se razvila gitara, te u južnu Italiju, od koje se razvila mandolina. Dugovrata lutnja potječe iz Turske, a na Balkan su je Turci donijeli kao tamburu. U Ukrajinu je došla kao bandura, a u Rusiju kao balalajka i domra. Na Balkanu se najviše udomačila u Makedoniji i Bosni i Hercegovini, a iz Bosne je seobom Šokaca i Bunjevaca prenesena u Slavoniju i Bačku. Dolaskom u Slavoniju tambura potiskuje gajde i postaje, te ostaje do danas, najzastupljenije glazbalo Slavonije.

Najstarija sačuvana pisana bilješka o tamburi u Bosni potječe iz 1551. godine, a najstarija sačuvana tambura potječe iz sredine XIX. st. Oblik tambura koje se koriste u današnje vrijeme, u južnoj i srednjoj Europi, razvijen je u Budimpešti početkom XX. stoljeća radom graditelja violina. Cilj je bio stvoriti od tambure jedan novi instrument koji bi svojim mogućnostima bio ravnopravan violini i gitari. Od svih hrvatskih narodnih glazbala tambura se jedina od solističkog glazbala razvila u orkestralno glazbalo.

Tamburaški orkestar je skupina tamburaša koji zajedno sviraju na tamburama različitih veličina i oblika. Svirači za vrijeme izvođenja glazbe sjede, a pred sobom imaju stalke s notama. Tamburaškim orkestrom ravna ravnatelj orkestra, orkestar svira po notama, malokad improvizira. Ako je orkestar sastavljen od većeg broja glazbenika, na pojedinim dionicama svira više njih. Najmanji orkestri imaju barem dvadeset tamburaša, iako bi se takve tamburaške skupine zbog broja svirača i načina grupiranja dionica zapravo trebale zvati komornim tamburaškim ansamblima. (Leopold, 1995)

„Prvi tamburaški ansambli utemeljeni su u Bačkoj, a prvi amaterski tamburaški zbor u Hrvatskoj osnovao je 1874. Osječanin P. Kolarić. Tamburaški zbor je uvriježen naziv za manji tamburaški sastav kojim upravlja primaš, a tamburaški orkestar za veliki ansambl koji u pravilu vodi dirigent.“ (Hrvatski leksikon, II. svezak, 1997, 555)

Godine 1903. pokreće se poučno-zabavni list „Tamburica“, sa glazbenim priložima za tamburaše oko kojeg se skupljaju mnogi istaknuti tamburaši, skladatelji i dirigenti.

Razvojni put tambure i tamburaške glazbe usko je povezan s razvojem školstva u Hrvatskoj. U školstvu se u razdoblju do Prvog svjetskog rata tamburi davalo veliko značenje. U to vrijeme su u mnogim školama osnovani mali tamburaški sastavi.

U razdoblju između dva svjetska rata sve se više razvija glazbeni život u Hrvatskoj. U školama se osnivaju tamburaški orkestri, a pojačava se interes za osnivanjem novih tamburaških orkestara, što pridonosi razvoju glazbenog amaterizma. Učitelji postaju glavni pokretači glazbenih događaja. Nakon osnivanja Hrvatskog tamburaškog saveza u Osijeku, osnivaju se prve škole za tambure.

Nakon Drugog svjetskog rata počinje intenzivan razvoj tamburaške glazbe. Otvaraju se majstorske radionice za gradnju tambura. Popularnost tambure u školama sve više se razvija, pojačava se rad u školi, a učenje tambure je u zamahu. Učenici rado sviraju u školskim tamburaškim orkestrima jer se vrlo brzo i relativno jednostavno postiže višeglasno složno muziciranje.

Utemeljenjem Festivala tamburaške glazbe u Osijeku u školama se sve češće osnivaju tamburaški orkestri. Prvi put tambura se uvodi kao predmet u glazbenu školu. Studenti Muzičke akademije moraju tijekom četiri semestra usvojiti sviranje na svim tamburama, te savladati osnovne metodike vođenja tamburaškog orkestra. Voditelj orkestra osim dobrog poznavanja sviranja na tamburama treba vladati glazbenom teorijom, harmonijom, poznavati glazbene oblike, povijest glazbe i biti siguran u solfeggiu. (Leopold, 1995)

Posljednjih godina tambura je uključena u programe osnovnih glazbenih škola, ali i u osnovne općeobrazovne škole kao izvannastavna aktivnost. Ciljevi tog programa su sljedeći: učenik bi trebao zavoljeti svirati tamburu, sviranjem tambure učenik bi aktivno sudjelovao u kulturnom životu svoje sredine, tako bi se razvijalo zajedništvo, pripadnost sredini.

Kao izvannastavna aktivnost mogu se formirati tamburaški sastav od 5 do 9 učenika, tamburaški ansambl do 15 učenika, a tamburaški orkestar preko 15 učenika. Današnji tamburaški orkestri imaju određen broj dionica, a da bi orkestar što kvalitetnije zvučao, poželjno je da ima ove dionice (*Tablica 1*).

Vrsta tambure	Broj svirača malog tamburaškog orkestra	Broj svirača velikog tamburaškog orkestra
bisernica prva	2	3
bisernica druga	2	3
bisernica treća	2	3
brač prvi	3	4
brač drugi	3	4
čelović	3	4
čelo	3	2
bugarija	3	2
berda	2	3

Tablica 1. Broj svirača u orkestru²⁰

Tambure su najčešće dugačke 70 do 95 cm, ali postoje i potpuno male tambure od 37 cm (bisernica), te tambure veličine do 200 cm (berda). Trzalice su uglavnom rađene od višnjine kore ili od orlova, paunova pera, a u novije vrijeme od plastičnih tvari. Trzalica se drži između palca i kažiprsta, a ponekad i sa srednjim prstom.

Tambura se sastoji od tri osnovna dijela: trupa, vrata i glave:

1. Trup (korpus) izrađen je od javorova, orahova, šljivova, jasenova ili nekog drugog drva, a rijetki su trupovi od kornjačine kore. Na prednjoj strani tijela tambure nalazi se glasnjača na kojoj se nalaze zvučni otvori- rupice kojih ima 8 do 24.
2. Vrat tambure (ručica, držak) u pravilu je dug i tanak. Na gornjem dijelu vrata pričvršćena je hvataljka na koju su poprijeko učvršćene prečice od čelične žice koje označavaju mjesta na kojima se pritiskom prsta dobiva određeni ton.

Glava tambure (čivijište) nalazi se na kraju vrata. U glavu su utaknuti mehanizmi za zatezanje žica (čivije). U novije vrijeme u glavu se pričvršćuje stroj za navijanje žica, prilagođen glavi koja je na kraju vrata u pužoliku obliku. Između glave i vrata postavljen je konjić s urezanim udubinom za svaku žicu. Žice idu od čivija preko konjića duž vrata i trupa, na kojem se nalazi kobilica s udubljenjima, a zapinju se na kraju trupa za zapinjače.

²⁰ Leopold, S. (1995, 33), *Tambura u Hrvata*, Zagreb: Golden marketing.

Broj žica na tamburama je različit, od dvije do deset, no najčešće su tambure s pet ili šest žica. Tambure mogu biti jednoglasne, dvoglasne, troglasne, a danas su najrasprostranjenije četveroglasne. *Slika 20* prikazuje više vrsta tambura koje se razlikuju po načinu ugađanja, opsegu glazbala, građi i izgledu. Najstarija tambura zove se samica (dangubica, tikvara, potpalac, razbibriga).

Slika 20. Vrste tambura s lijeva na desno (bisernica, brač, bugarija, čelo, berda)²¹

Samica ima četiri žice ugođene na dva tona, a služi za pratnju pjesme i plesa. Svirač samice udara ili trza preko svih žica istodobno, a raznim hvatovima prstiju lijeve ruke može svirati dvoglasno, troglasno i četveroglasno. Od samice su se vremenom razvile tambure različitih oblika i veličina, od jednoglasnih, dvoglasnih, troglasnih, četveroglasnih do višeglasnih. (Ferić, 2002)

Tamburaški sastav *Slika 21* je skupina tamburaša koji zajednički izvode skladbu na različitim vrstama tambura. Tamburaški ansambl do 15 svirača pretežno ima ulogu pratnje pjevačima, dok se veća skupina naziva tamburaški orkestar i najčešće se bavi koncertnim muziciranjem. Manjim sastavima ravna primaš (osoba koja svira prim-bisernicu), a većim sastavima dirigent. Tamburaški sastav sastoji se od nekoliko glazbala: na bisernici (primu) izvodi se glavna melodija, na bračevima se izvodi prateća melodija, bugarija svira akorde na laku dobu, a na berdi (basu) izvodi se basov ton na tešku dobu.

²¹ Internet izvor: <http://www.hkv.hr/izdvojeno/vai-prilozi/i-lj/leskovec-diana/18859-d-leskovec-tambure.html>, preuzeto 10. 2. 2015.

Slika 21. Tamburaški sastav²²

Bisernica (*Slika 22*) je najmanja tambura koja proizvodi najviše tonove. Ima šest žica, od kojih su prve i druge jednako ugođene, pa tako daju četiri različita tona ako sviramo po praznim žicama. Drži se tako da svirač prisloni tijelo tambure na donja rebra. Podlakticom desne ruke pritiskuje se tijelo bisernice na štitniku. Vrat bisernice malo je podignut i postavljen između palca i kažiprsta lijeve ruke. Note za bisernicu pišu se u G-ključu.

Slika 22. Bisernica²³

²² Miholić, I. (2009.), *Hrvatska tradicijska glazba- Slavonija, Baranja i Srijem*, Zagreb: Profil.

²³ Internet izvor: <http://www.musicmax.hr/proizvodi/tamburice/tamburica-prim-bisernica/10581/>, preuzeto 10. 2. 2015.

Brač je tambura koja može imati kruškoliki ili gitaristički oblik (*Slika 23*). Na gornjoj strani ima ovalan zvučni otvor. Ima šest žica koje su ugođene tako da daju četiri tona ako sviramo po slobodnim žicama. Drži se tako da se tijelo tambure položi na desnu nogu (tako da svirač svira sjedeći), a lakat desne ruke opušteno se prisloni na gornji rub tijela tambure iznad štitnika. Vrat brača postavljen je ukoso prema gore i smješten je između palca i kažiprsta lijeve ruke.

Slika 23. Brač (lijevo-kruškoliki oblik, desno-gitaristički oblik)²⁴

Bugarija (*Slika 24*) je tambura na kojoj se najčešće svira na svim žicama u isto vrijeme. Istodobnim zvučanjem dva ili više tonova nastaje akord, pa je tako uloga bugarije davanje akordne pratnje instrumentima koji sviraju glavnu melodiju (bisernica i brač). Drži se tako da se savijeni dio tijela tambure položi na desnu nogu, a lakat desne ruke nasloni na gornji rub trupa. Vrat treba ukositi prema gore, kao vrat brača. U notnom zapisu za bugariju akorde označavamo jednim notnim znakom koji određuje trajanje akorda i slovom iznad note koje označava naziv akorda.

Slika 24. Bugarija²⁵

²⁴ Internet izvor: <http://proleksis.lzmk.hr/48321/>., preuzeto 10.2.2015.

²⁵ Internet izvor: <http://www.garavuse.hr/ajax/instrument/bugarija>, preuzeto 10.2.2015.

Čelo (*Slika 25*) je tambura veća od bugarije koja ima četiri različito ugođene žice. Drži se tako da se savijeni dio tijela instrumenta osloni na lijevu nogu u visini koljena. Vrat je blago ukošen prema lijevoj nozi. Čelo se uvijek svira sjedeći, a svirač treba pravilno sjediti, na rubu stolca, uspravnih leđa. Note za čelo zapisane su u F- ključu.

*Slika 25. Čelo*²⁶

Berda (*Slika 26*) je najveća tambura koju svirač drži stojeći. Svirač drži berde ispred sebe, prislonjen na savijenu rubnu dasku, a vrat je malo nagnut prema lijevoj ruci, koja ga obuhvaća. Žice na berdi su puno deblje, pa se pritišću sa dva ili čak tri prsta- kažiprstom, srednjakom i prstenjakom. Note za berde pišu se kao i za čelo u F-ključu.

*Slika 26. Berda (Bas)*²⁷

²⁶ Internet izvor: <http://www.garavuse.hr/ajax/instrument/celo>, preuzeto 10.2.2015.

²⁷ Internet izvor: <http://www.garavuse.hr/ajax/instrument/bas>, preuzeto 10.2.2015.

Tamburaški orkestar se može formirati od učenika I. do VIII. razreda, pri čemu je bitno da su učenici podjednakih psihofizičkih sposobnosti. Učenici III. i IV. razreda upisuje se u mali tamburaški orkestar u kojem se uče osnovni elementi glazbe i priprema ih se za ulazak u veliki tamburaški orkestar (pripremni razredi). Ulaskom u V. razred učenici ulaze u veliki tamburaški orkestar koji je spreman vježbati ozbiljnije skladbe, jer sad vlada osnovama sviranja i elementima glazbe. Na početku školske godine voditelj na organizira audiciju, jer djeca nemaju nikakvo predznanje u sviranju tambura, za razliku od pjevačkog zbora gdje učenici već od I. razreda pjevaju na nastavi glazbene kulture i u malom pjevačkom zboru, nego se upis u tamburaški orkestar vrši na osnovi želje učenika.

Plan rada tamburaškog orkestra sastoji se od tri dijela; prvi dio obuhvaća gradivo glazbene pismenosti i tehnike sviranja, drugi dio obuhvaća vježbanje skladbi za određene nastupe, treći dio obuhvaća plan nastupa. Isto kao pjevački zbor, orkestar bi trebao nastupati na svim priredbama koje se organiziraju u školi; božićna priredba, Dan škole i ostalo.

Nakon što je upisao učenike u orkestar, voditelj će najprije razgovarati s djecom o folklornoj tradiciji, o tamburaškim sastavima, upoznat će djecu sa vrstama tambure, s njenim karakteristikama i odredit će koju vrstu tambure će pojedino dijete svirati. Na samom početku učenja sviranja učenici sviraju samo na bisernicama i bračevima, jer su to vrste tambure koje sviraju melodiju, pa je na njima najlakše svirati. Kasnije se postepeno uvodi bugarija, čelo i berda.

Prije nego što krenu sa sviranjem učenici bi trebali znati neke osnove glazbenog pisma (učitelj će prije učenja sviranja objasniti notno pismo; oblike nota i njihovo trajanje, notno crtovlje, visine tonova, glazbenu abecedu, notne ključeve). Kad su učenici svladali notno pismo, tek tad učitelj može poučavati sviranje na instrumentu.

Donosimo nekoliko primjera početnih vježbi za tamburaški sastav. Ovo je primjer jedne tehničke vježbe idealne za početnike jer sadrži samo dva tona (g^1 , e^1) s kojima se i započinje učenje sviranja na tamburi. (slika 27)

Zibu haju uspavanka Međimurje

Zi - bu, ha - ju, de - te dra - go skol - ca do - li pa - lo, pa se ras - pla - ka - lo.

*Slika 27. Primjer tehničke vježbe*²⁸

²⁸Ferić, M. (2002, 24), *Zasvirajte tambure 1- škola za tambure A-E sustava*, Vinkovci: Kulturni centar Gatalinka.

Skladba „Šotić“ (Slika 28) je skladba za početnike jer sadrži samo tri tona koja se uče na samom početku sviranja na tamburi.

Šotić

Opuzen,
Zapisao: I. Ivančan

Slika 28. „Šotić“²⁹

Kad je učitelj objasnio osnove teorije, upoznat će učenike sa pravilnim držanjem tambure, jer je to pretpostavka za dobro sviranje, što je za početnike izuzetno važno. Bitno je da se izbjegne grčenje ruku ili ramena. Prsti ne smiju biti okomiti na vrat glazbala, već se trebaju položiti koso i biti usmjereni prema očima svirača. Za vrijeme sviranja nije potrebno prste lijeve ruke visoko dizati od hvataljke.

Leopold (1995) piše o sviranju na tamburi. Trzanje je najsuptilniji način sviranja na tamburi. Kvalitetna upotreba trzalice umijeće je svakog tamburaša. Ljepota tona uglavnom ovisi o načinu držanja trzalice te o kvaliteti materijala od kojega je napravljena. Trzanje treba uvijek započeti pokretom trzalice prema dolje, a trzalicom ne smijemo strugati po dasci ili zapinjati ispod žice. Pri vježbanju trzanja tonova treba pripaziti na pravilnu artikulaciju tonova što znači da treba paziti da li je ton trzan ili kucan, da li je s naglaskom ili bez naglaska. Svaka vježba uvježbava se najprije u sporom tempu, pa sve brže do određene brzine.

Pravilnim položajem desne ruke treba se omogućiti ispravno trzanje trzalicom. Podlakticom prelazimo iznad žica, a šaku postavljamo niže od najtanjih žica. Šaka desne ruke pokreće se iz zgloba šake, a ne iz lakta. Prste savijemo u šaku, a trzalicu držimo između kažiprsta i palca. Vrh trzalice okrenut je prema vratu tambure. Ravnim palcem pritišćemo trzalicu po sredini, te o tome ovisi glasnoća tona. Vrlo je bitno da trzalica pri trzanju ne šušti. Zglob šake je malo svinut kako bi se zbog trzanja izbjegla ukočenost između šake i podlaktice. Na bisernici trzalicom dodirujemo žice blizu zadnje prečnice, a na ostalim tamburama dodirujemo žice na sredini između zvučnog otvora i posljednje prečnice.

²⁹ Ferić, M. (2002, 27), *Zasvirajte tambure 1- škola za tambure A-E sustava*, Vinkovci: Kulturni centar Gatalinka.

Lakat lijeve ruke je opušten, prislonjen uz tijelo, a palac i kažiprst obuhvaćaju vrat tambure. Palac lijeve ruke ne smije prelaziti plohu hvataljke jer se svirač koristi palcem samo pri sviranju akorada na bugariji, pa se time postiže veća pokretljivost šake lijeve ruke. S vrhovima ostala četiri prsta dodirujemo žice.

Žice treba dobro pritisnuti da se dobije čisti ton, a prst kojim se pritišće žica ne smije se nakon otkucaja dignuti jer će ton nestati. Svira se po onoj žici koju lijevom rukom pritisnemo. Šaka je postavljena tako da se nalazi u ravnini sa podlakticom, a dlan ne smije dodirivati vrat tambure. Neke akorde na bugariji sviramo i palcem, pa lijevom rukom obuhvatimo vrat tako da on sasvim legne između kažiprsta i palca.

Kad se pravilno postavi desna, a zatim i lijeva ruka, počinje strpljiv rad usklađivanja kretnji obiju ruku. Tek kad se postigne savršeni sklad između lijeve i desne ruke, možemo očekivati vrhunske rezultate. Uz pretpostavku da svirač koji počinje svirati tamburu, a nije polaznik glazbene škole, te da je usvojio osnovne glazbene pojmove nakon što je postavio lijevu i desnu ruku prema uputama, slijedi upoznavanje tonova na hvataljci tambure. Nakon savladavanja tonova na hvataljci tambure i vježbanja sviranja osnovnih dur-ljestvica i mol-ljestvica, početnici vježbaju jednostavnije primjere iz tamburaške literature, no mogu redom svirati primjere iz udžbenika ili prikladnih priručnika.

Cjelokupno učenje neke skladbe ili bilo kojeg glazbenog primjera treba biti podređeno osnovnoj zadaći; razumijevanju glazbenog sadržaja u svim njegovim segmentima i postizanja izražajnosti interpretacije. Da bi se ostvario taj cilj potrebno je na svim probama provoditi tehničke vježbe: trzanje na praznim žicama sa razlikama u dinamici, sviranje ljestvica u četvrtinkama, osminkama i šesnaestinkama, te trzanje tonova s prelaskom sa žice na žicu.

„Svirajte kao orkestar“ (*Slika 29*) je primjer skladbe koja se vježba kad su učenici koji sviraju određenu vrstu tambure dobro uvježbali svoje dionice, pa tako izvodimo višeglasno muziciranje.

Šotić Opuzen

The musical score is for the piece 'Šotić' by Opuzen. It is written for four instruments: Bisernica I, II; Brač I, II; Bugarija; and Čelo. The key signature is one flat (B-flat major) and the time signature is 2/4. The Bisernica and Brač parts play a rhythmic melody of eighth notes. The Bugarija part plays a similar rhythmic pattern. The Čelo part provides a simple harmonic accompaniment. The Brač I, II part includes chord markings F and C.

*Slika 29. Svirajte kao orkestar*³⁰

³⁰ Ferić, M. (2002, 64), *Zasvirajte tambure 1- škola za tambure A-E sustava*, Vinkovci: Kulturni centar Gatalinka.

3. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE: INTERES UČENIKA ZA POHAĐANJE IZVANNASTAVNIH GLAZBENIH AKTIVNOSTI U ŠKOLAMA NOVOGRADIŠKOG KRAJA

3.1. Cilj i zadatci istraživanja

Cilj ovog istraživanja je ispitati razne aspekte vezane uz izvannastavne glazbene aktivnosti u školi: koje izvannastavne glazbene aktivnosti postoje u školama i koje bi željeli imati u školi, koje glazbene aktivnosti učenici najčešće pohađaju izvan škole, a koje u školi, zašto su odabrali baš te aktivnosti, kakav je njihov odnos prema redovitosti pohađanja, koliko se zalažu na takvim aktivnostima i što im se sviđa od pojedinih aspekata rada. Isto tako, zanimali su nas razlozi nepohađanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti učenika koji to u školi ne upisuju.

Zadatci istraživanja su:

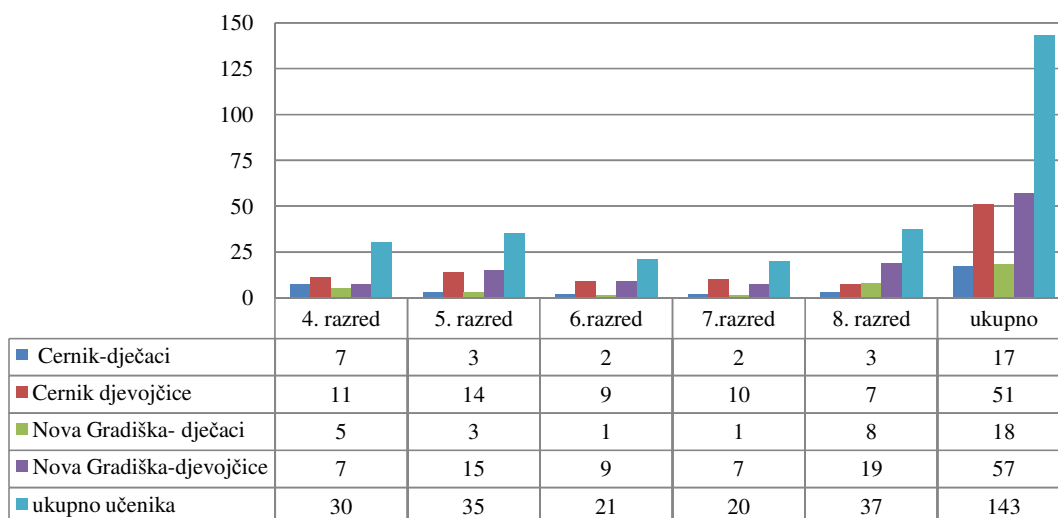
- 1) Utvrditi pojavnost pohađanja te razloge pohađanja ili nepohađanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti učenika osnovnih škola;
- 2) Provjeriti pojavnost redovitosti pohađanja, zalaganja pri radu te sviđanja pojedinih aspekata rada na izvannastavnim glazbenim aktivnostima učenika osnovnih škola;
- 3) Ispitati razlikuju li se učenici prema pohađanju te razlozi pohađanja ili nepohađanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti s obzirom na spol te mjesto školovanja;
- 4) Ispitati razlikuju li se učenici prema redovitosti pohađanja i zalaganja pri radu te sviđanju pojedinih aspekata rada na izvannastavnim glazbenim aktivnostima s obzirom na spol i mjesto školovanja.

3.2. Metoda rada

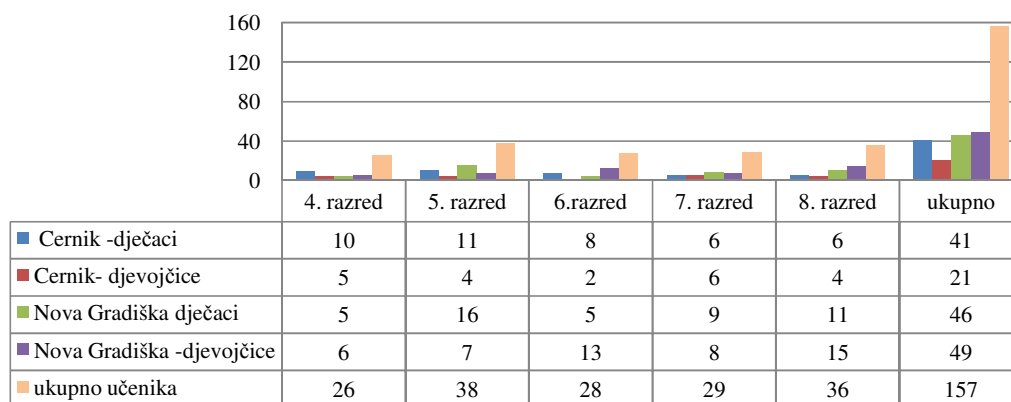
Anketiranje je provedeno na uzorku od ukupno 326 učenika, koji pohađaju 4., 5., 6., 7. i 8. razred u osnovnim školama novogradiškog kraja. Daljnje statističke analize provedene su na ukupnom broju od 300 anketiranih učenika, od čega 178 djevojčice i 122 dječaka.

Ukupan broj učenika koji pohađaju izvannastavne glazbene aktivnosti je 143, od čega 108 djevojčica i 35 dječaka (*Graf 1*), a ukupan broj učenika koji ne pohađaju izvannastavne glazbene aktivnosti je 157, od čega 70 djevojčica i 87 dječaka (*Graf 2*).

Graf 1. Prikaz broja anketiranih učenika koji pohađaju izvannastavne glazbene aktivnosti prema spolu i mjestu školovanja

Graf 2. Prikaz broja anketiranih učenika koji ne pohađaju izvannastavne glazbene aktivnosti prema spolu i mjestu školovanja

Instrumentarij

Za potrebe istraživanja izrađen je anketni upitnik, koji je sadržavao osam kategorija pitanja i ispunjavali su ga učenici koji pohađaju izvannastavne glazbene aktivnosti. Skraćenu verziju tog navedenog upitnika ispunjavali su učenici koji takve aktivnosti ne pohađaju, a sadržavala je prva četiri pitanja potpuno identična pitanima učenika koji pohađaju izvannastavne glazbene aktivnosti.

Zajednički dio pitanja odnosio se na vrste izvannastavnih glazbenih aktivnosti koje postoje u njihovoj školi, vrste takvih aktivnosti koje bi htjeli pohađati ako bi postojale, vrste izvanškolskih glazbenih aktivnosti koje pohađaju te upit pohađaju li ili ne izvannastavne glazbene aktivnosti u školi. Učenici koji ne pohađaju takve aktivnosti odgovorili su na razloge

nepohađanja, dok su učenici koji ih pohađaju procijenili redovitost, razloge pohađanja, zalaganje te sviđanje pojedinih aspekata rada na pojedinim izvannastavnim aktivnostima.

Anketni upitnik nalazi se u *Prilog 1*.

Postupak

Anketiranje je provedeno u dvije škole Brodsko-posavske županije. Dopuštenje za provedbu ankete dobila sam od roditelja djece (*Prilog 2*), ravnatelja škola i predmetnih nastavnica (*Prilog 3*).

Anketa je provedena u razdoblju od 26. ožujka 2012. do 16. travnja 2012. godine, u sklopu redovite nastave Glazbene kulture i izvannastavnih glazbenih aktivnosti. Za popunjavanje anketnih listića učenici su imali dvadesetak minuta. Anketa se popunjavala na početku nastavnog sata. Učenicima je objašnjeno kako je anketa anonimna, da iskreno odgovore na postavljena pitanja jer svojim odgovorima utječu na rezultate istraživanja koje istražuje uključenost učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti.

Učiteljice glazbene kulture, koje su provodile anketu, imaju preko trideset godina radnog iskustva i svakoj je detaljno objašnjena metodologija provedbe. Držale su se dogovorenog roka anketiranja, nije bilo značajnih problema. Pokazale su veliki interes za provođenje ankete na ovu temu i bile vrlo kooperativne. Također, i sami ispitanici tj. učenici iskazali su velik interes za temu istraživanja, rado su ispunjavali anketne listiće, razumjeli su sve što im je objašnjeno, pa nije bilo puno nevažećih listića s obzirom na broj ispitanika. Od ukupnog broja anketnih listića izdvojili smo 26 nevažećih listića. Kao nevažeće listiće smatrali smo one listiće na kojima su učenici na postavljena pitanja na kojima je trebalo zaokružiti ili *da* ili *ne*, zaokružili oba odgovora, i isti su na pitanja s više ponuđenih odgovora zaokružili sve odgovore, a zatim neke od njih prekrížili.

3.3. Rezultati, diskusija i zaključak istraživanja

Ad 1) Pojavnost pohađanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti, pojedini aspekti razloga pohađanja i nepohađanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti

U istraživanju koje smo proveli u ove dvije škole, uočili smo da se učenici općenito slabo uključuju u izvannastavne aktivnosti, a pogotovo izvannastavne glazbene aktivnosti. Mogući razlozi za to mogu biti prije svega nezainteresiranost za bilo kakve dodatne aktivnosti, isto tako značajan faktor je i vrijeme koje učenici provode u školi na nastavi, pa im dodatno vrijeme koje provode na takvim aktivnostima predstavlja veliko opterećenje i dr.

Iz *Grafa 1* vidimo da u obje škole od ukupno 300 ispitanih učenika 143 učenika pohađa izvannastavne glazbene aktivnosti. U školi u Cerniku 68 učenika pohađa izvannastavne aktivnosti. Najveći broj učenika koji pohađaju takve aktivnosti su učenici četvrtih i petih razreda. Mogući razlog tomu je što su sadržaji takvih aktivnosti nešto novo, s čime se još nisu upoznali, pa im je zanimljivo, a isto tako nisu opterećeni s vremenom (satnicom) koje provode u školi na nastavi, pa im ostaje dosta slobodnog vremena koje žele korisno iskoristiti. S druge strane učenici osmih razreda najmanje pohađaju takve aktivnosti. Mogući razlozi toga su preopterećenost satnicom u nastavi pa jednostavno nemaju vremena za izvannastavne aktivnosti, veći opseg gradiva pa moraju više učiti, da bi imali što bolje ocjene koje su im potrebne za daljnje školovanje, ili jednostavno nezainteresiranost za takve aktivnosti.

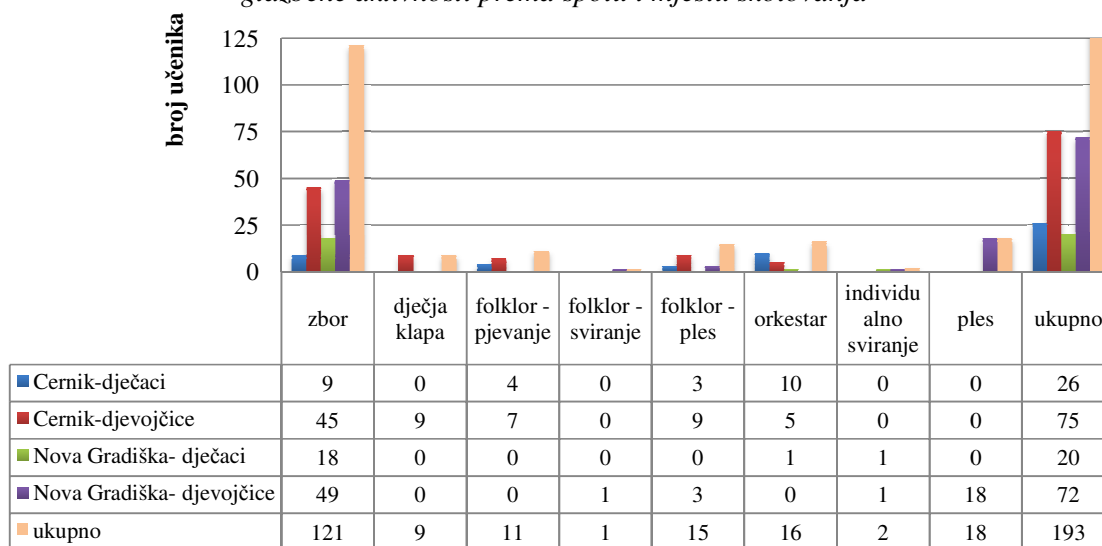
U školi u Novoj Gradiški 75 učenika pohađa izvannastavne aktivnosti. Tu je situacija vrlo zanimljiva jer su upravo učenici osmih razreda ti koji najviše pohađaju takve aktivnosti. Mogući razlog tomu je što velik broj učenika sudjeluje u izvanškolskim aktivnostima (glazbena škola, crkveni zbor i dr.), pa su dodatno motivirani za takve aktivnosti, dok najmanje interesa pokazuju učenici sedmih i šestih razreda. Razloga može biti nekoliko, a jedan od njih može biti veća zainteresiranost za druge izvannastavne aktivnosti. Isto tako vidimo i da izvannastavne glazbene aktivnosti u obje škole više pohađaju djevojčice, njih čak 108, dok samo 35 dječaka. Pretpostavljamo da su dječaci više zainteresirani za pohađanje drugih izvannastavnih aktivnosti, pogotovo sportskih.

Prema rezultatima iz *Grafa 2* vidimo da u obje škole od ukupno 300 ispitanih učenika čak 157 učenika ne pohađa izvannastavne glazbene aktivnosti. Od toga u školi u Cerniku 62 učenika ne pohađa takve aktivnosti. Najveći broj učenika koji nisu zainteresirani za takve aktivnosti su učenici četvrtih i petih razreda, a učenici šestih i osmih razreda u manjem broju nisu zainteresirani za pohađanje takvih aktivnosti. U školi u Novoj Gradiški 95 učenika ne pohađa izvannastavne glazbene aktivnosti. Najveći broj učenika koji ne pohađaju takve aktivnosti su učenici petih i osmih razreda, dok najmanje interesa za nepohađanje pokazuju učenici šestih i sedmih razreda. Svi ispitanici otkrili su razloge zbog kojih ne pohađaju izvannastavne glazbene aktivnosti što se može vidjeti u *Tablici 3*. Postavlja se pitanje kako zapravo motivirati i poticati učenike da se uključuju u izvannastavne glazbene aktivnosti? Izvođenjem suvremenijih glazbenih sadržaja, kreativnijim pristupom učenicima ili na neki drugi način?

U skladu s prvim problemom istraživanja, provjerili smo ukupan broj učenika koji pohađaju pojedine izvannastavne glazbene aktivnosti. Pojavnost pohađanja pojedine izvannastavne glazbene aktivnosti s obzirom na spol i mjesto školovanja prikazat ćemo u *Grafu 3*.

Iz *Grafa 3* vidimo da je zbor „najpopularnija“ izvannastavna glazbena aktivnost, stoga je i pohađa najveći broj učenika obje škole, a sve ostale aktivnosti nekako su stavljene u drugi plan. U Cerniku (selo) je vrlo bitna narodna tradicija, u prilog tome ide i činjenica da već više od sto godina djeluje udruga HPD „Tomislav“ koja osim pjevačkog zbora ima i nekoliko sekcija tamburaškog orkestra (veliki orkestar, juniorski orkestar i unazad 5 godina, školu tambure), a polaznici su većim dijelom učenici osnovne škole, pa se onda uključuju i u orkestar u školi i u folklornu skupinu. Za razliku od Cernika u Novoj Gradiški (grad) se ne pridaje tolika pažnja tradiciji, nego se više orijentira na suvremenije aktivnosti, pa upravo zato postoje razne plesne radionice u koje se djeca vrlo rado uključuju, pa se i u školi provode kao izvannastavne aktivnosti i više je učenika zainteresirano za „modernije“ aktivnosti.

Graf 3. Prikaz broja učenika koji pohađaju pojedine izvannastavne glazbene aktivnosti prema spolu i mjestu školovanja

Ukupna pojava pohađanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti najviše se ističe za aktivnost zbor koja broji najviše polaznika i jedina je aktivnost koju u većoj mjeri pohađaju učenici obje škole. Aktivnosti individualnog sviranja te folklor – sviranje, bit će izostavljeni iz daljnje analize zbog premalog broja ispitanika. Aktivnost folklor – pjevanje i folklor – ples bit će u daljnjoj analizi promatrane kao jedinstvena izvannastavna aktivnost pod nazivom folklor.

Provjerili smo i pojavnost pojedinih aspekata razloga pohađanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školi kroz pojedine izvannastavne aktivnosti, prikazat ćemo ih kroz distribucije frekvencija.

U *Tablici 2* prikazane su pojavnosti pojedinih aspekata razloga pohađanja kroz skalu od pet stupnjeva.

Tablica 2. Postotak učenika prema pojavnosti razloga pohađanja glazbenih aktivnosti u školi kroz pojedine izvannastavne glazbene aktivnosti (5 - volim glazbu; 4 - idu moji prijatelji; 3 - imam ih pet iz glazbenog; 2 - najlakša je aktivnost; 1 - roditelji žele da idem) (N=143)

	razlog pohađanja	pjevački zbor		dječja klapa		folklor – pjevanje, sviranje, ples		orkestar		individualno sviranje		plesna skupina	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
	5	109	90,1	9	100	26	100	16	100	3	100	18	100
	4	89	73,6	8	88,9	20	76,9	15	93,8	0	0	8	44,4
	3	42	34,7	3	33,3	2	7,7	0	0	0	0	1	5,6
	2	34	28,1	1	11,1	7	26,9	0	0	0	0	3	16,7
	1	12	9,9	1	11,1	9	34,6	3	18,8	0	0	1	5,6
	ukupno	121	84,6	9	6,3	26	18,2	16	11,2	3	2,1	18	12,6

Tablica 2 pokazuje da se ukupna pojavnost aspekta razloga pohađanja „volim glazbu“ najviše ističe kod svih izvannastavnih aktivnosti. Mogući razlog tome je da jednostavno uživaju u glazbi, te žele proširiti svoje glazbeno znanje i upoznati što više dobre i kvalitetne glazbe. Za pjevački zbor kreće se oko 90%, dok je za sve druge izvannastavne glazbene aktivnosti 100%.

Rezultati iz *Tablice 2* pokazuju da se drugi aspekt razloga pohađanja „idu moji prijatelji“, ističe kod svih izvannastavnih glazbenih aktivnosti osim individualnog sviranja. Za zbor se kreće oko 73%, za dječju klapu oko 88%, za folklor (pjevanje, sviranje, ples) oko 76%, za orkestar oko 93% te za plesnu skupinu oko 44%. Mogući razlog tomu je što zajedno provode svoje vrijeme kvalitetnije, čineći nešto dobro, korisno i kreativno na zabavan način bez ikakvog nametanja sadržaja, potpuno slobodno.

Rezultati iz *Tablice 2* ukazuju da se treći aspekt razloga pohađanja „imam ih pet iz glazbenog“ za zbor kreće se oko 34%, za dječje klape 33%, za folklor 7%, za ostale aktivnosti nije ništa navedeno. Mogući razlog tome je što učenici smatraju da bi bilo dobro iz „lakših“ predmeta imati što bolje ocjene, radi što boljeg prosjeka.

Postotak učenika koji su kao razlog naveli četvrti aspekt pohađanja to je „najlakša aktivnost“ za zbor kreće se oko 28%, za dječje klape 11%, za folklor 26%, za ostale aktivnosti nije naveden ovaj aspekt. Mogući razlog tome je što učenici smatraju da za pohađanje ovakvih aktivnosti nije potrebno nekakvo prethodno znanje, nego imaju stav „tu se samo pjeva i pleše, to svi znamo, to je lako“, a isto tako ne moraju se toliko truditi kao na ostalim aktivnostima.

Iz *Tablice 2* vidimo da se postotak za peti aspekt razloga pohađanja „roditelji žele da idem“ za zbor kreće se oko 9%, za dječje klape 11%, za folklor 34%, za orkestar 18% a za ostale aktivnosti nije naveden ovaj aspekt. Najveći postotak ovog aspekta je za aktivnost folklor, jer kako smo već rekli u ovom kraju se njeguje tradicija, pa su roditelji ti koji žele da su im djeca uključena u takve aktivnosti, iako možda oni sami to ne žele.

Provjerili smo pojavnost pojedinih aspekata razloga ne pohađanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školi kroz pojedine aktivnosti, što ćemo prikazati kroz distribucije frekvencija. U *Tablici 3* prikazane su pojavnosti pojedinih razloga nepohađanja kroz dva stupnja.

Tablica 3. Postotak učenika prema pojavnosti razloga nepohađanja glazbenih aktivnosti u školi (0 – ne, 1 – da)

			N	%	
razlog nepohađanja	ne zanima me glazba	0	134	85,4	
		1	23	14,6	
	zanima me glazba, ali nisam glazbeno talentiran/-a	0	87	55,4	
		1	70	44,6	
	dosadujem se na takvoj aktivnosti	0	136	86,6	
		1	21	13,4	
	idem na previše drugih aktivnosti i nemam vremena	0	65	41,4	
		1	92	58,6	
	ne sviđa mi se kako nastavnik/-ica organizira aktivnost	0	150	95,5	
		1	7	4,5	
	ukupno			157	52,3

Sve čestice razloga nepohađanja bile su negativno formulirane. Iz *Tablice 3* vidimo neke od razloga nepohađanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti. Najviše učenika, njih 58%, kao razlog nepohađanja izjasnili su se da imaju previše drugih aktivnosti i nemaju vremena. Možemo pretpostaviti, iako to nismo ispitivali, da bi veći broj učenika pohađao takve aktivnosti, ali jednostavno ne stigne. Razloga može biti nekoliko; pretrpanost satnicom u školi, pohađanjem izvanškolskih aktivnosti (glazbena škola, sportski klubovi) i dr. Njih 44% iskazuje „zanima me glazba, ali nisam glazbeno talentiran/-a“. Možemo pretpostaviti da su to

učenici koji misle da „ne znaju pjevati“ jer im je netko tako rekao. 14% učenika ističe da ih „ne zanima glazba“, a 13% učenika ističe da se „dosađuje na takvoj aktivnosti“. Možemo pretpostaviti da takvi učenici ne pokazuju nikakav interes za glazbu općenito ili pak glazbu kakva se izvodi na glazbenim aktivnostima, samim time bi se na takvim aktivnosti dosađivali. Takvi učenici, pretpostavljamo, imaju interes za druge izvannastavne aktivnosti, pa bi ih trebalo podupirati u njihovom izboru aktivnosti. Najmanji broj učenika 4% kao razlog ističe da „ne sviđa mi se kako nastavnik/-ica organizira aktivnost“. Manji broj ispitanih učenika

ovako je odgovorio jer im se, pretpostavljamo, ne sviđa nastavnikov izbor pjesama, ili pak način na koji nastavnik provodi takvu glazbenu aktivnost.

Trebamo se zapitati što trebamo (možemo) učiniti, da se djeca više uključuju u izvannastavne glazbene aktivnosti, a da ih pri tome dodatno ne opteretimo. Tu najveću ulogu ima učitelj/voditelj, koji treba svojom kreativnošću motivirati učenike. Jer ako djeca nisu motivirana, ni ne žele pohađati takve aktivnosti.

Ad 2) Redovitost pohađanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti, pojavnost zalaganja za vrijeme rada i sviđanja pojedinih aspekata rada na glazbenim aktivnostima

U skladu s drugim zadatkom istraživanja, provjerili smo pojavnost pojedinih aspekata redovitosti pohađanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školi kroz pojedine izvannastavne aktivnosti, prikazat ćemo ih kroz distribucije frekvencija. U *Tablici 4* prikazane su pojavnosti pojedinih aspekata redovitosti pohađanja kroz skalu od tri stupnja.

Tablica 4. Postotak učenika prema redovitosti pohađanja glazbenih aktivnosti u školi kroz pojedine izvannastavne glazbene aktivnosti (2 - svaki put; 1 - ne dolazim redovito; 0 - rijetko) (N=143)

		pjevački zbor		dječja klapa		folklor		orkestar		plesna skupina	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
redovitost pohađanja	2	88	72,7	9	100	17	65,4	14	87,5	17	94,4
	1	21	17,4	0	0	9	34,6	2	12,5	1	0,7
	0	12	9,9	0	0	0	0	0	0	0	5,6
	ukupno	121	84,6	9	6,3	26	18,2	16	11,2	18	12,6

Iz *Tablice 4* vidimo da se ukupna pojavnost aspekta redovitosti pohađanja „svaki put“ za pjevački zbor kreće oko 72%, za dječju klapu 100%, folklor oko 65%, orkestar oko 87% te plesnu skupinu oko 94%. Učenici najviše redovito pohađaju izvannastavnu glazbenu aktivnost dječju klapu te plesnu skupinu. Razlog tome može biti taj što su to aktivnosti koje imaju manji broj učenika, pa se učitelj više može posvetiti pojedincu ponaosob, nego kad je veći broj učenika.

Rezultati iz *Tablice 4* ukazuju da je ukupna pojavnost aspekta redovitosti pohađanja “ne dolazim redovito“ za pjevački zbor iznosi 17%, za folklor 34%, za orkestar 12%, a manje od 1% izjasnilo se za plesnu skupinu. Učenici su se izjasnili da najviše neredovito pohađaju folklor. Mogući razlog tomu je što folklor spaja i pjesmu i ples, što je dosta zahtjevno za izvoditi, pa je moguće da učenici ponekad nisu raspoloženi, pa jednostavno ne odu na takvu aktivnost.

Iz *Tablice 4* vidimo da se ukupna pojavnost aspekta redovitosti pohađanja „rijetko“ za pjevački zbor kreće se oko 9%, za plesnu skupinu 5%, a za sve ostale aktivnosti rezultat su iskazani u prethodna dva aspekta, pa ovdje iznosi 0%. Što pokazuje da učenici svoje obaveze i dužnosti smatraju ozbiljno i pohađaju one glazbene aktivnosti koje su odabrali i da to zaista vole.

Provjerili smo pojavnost pojedinih aspekata zalaganja za vrijeme rada na izvannastavnim glazbenim aktivnostima u školi kroz pojedine izvannastavne glazbene aktivnosti, prikazat ćemo ih kroz distribucije frekvencija. U *Tablici 5* prikazane su pojavnosti pojedinih aspekata zalaganja za vrijeme rada kroz skalu od četiri stupnja.

Tablica 5. Postotak učenika prema pojavnosti zalaganja za vrijeme rada na glazbenim aktivnostima u školi kroz pojedine izvannastavne glazbene aktivnosti (4 - aktivno sudjelujem u radu; 3 - surađujem s prijateljima iz grupe; 2 - ometam rad; 1 - dosađujem se) (N=143)

		pjevački zbor		dječja klapa		folklor		orkestar		plesna skupina	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
zalaganje za vrijeme rada	4	86	71,1	8	88,9	19	73,1	16	100	18	100
	3	93	76,9	7	77,8	22	84,6	13	81,3	9	50
	2	1	0,8	0	0	0	0	0	0	0	0
	1	16	13,2	0	0	0	0	0	0	0	0
	ukupno	121	84,6	9	6,3	26	18,2	16	11,2	18	12,6

Rezultati iz *Tablice 5* ukazuju na to da ukupna pojavnost zalaganja za vrijeme rada „aktivno sudjelujem u radu“ za zbor iznosi 71%, za dječje klape 88%, za folklor 73%, a za orkestar i plesnu skupinu 100%. Iz rezultata vidimo da je najveći postotak učenika koji aktivno sudjeluje u radu upravo u onim skupinama u kojima sudjeluje manji broj učenika, jer kao što smo već rekli u takvim skupinama učitelj se može posvetiti svakom učeniku individualno, a to na nastavi ne može. Iako moramo uzeti u obzir da je zbor aktivnost koju pohađa najveći broj učenika, pa ni rezultat nije zanemariv.

Rezultati ukazuju i na to da je aspekt zalaganja za vrijeme rada „suradujem s prijateljima iz grupe“ najistaknutiji za folklor koji iznosi 84%, za orkestar 81%, dječju klapu 77%, za pjevački zbor 76%, a za plesnu skupinu 50 %. Isto tako manje od 1% učenika izjasnilo se da ometa rad, a 13% da se dosađuje na pjevačkom zboru, dok za ostale aktivnosti učenici ova dva aspekt nisu naveli. Činjenica je da pjevački zbor pohađa najviše učenika (Cernik-45, Nova Gradiška-49), a najčešće je sastav zbora dvoglasan, stoga dok voditelj uvježbava dionicu jednog glasa, ostali učenici se „dosađuju“. Iako, pretpostavljamo, da voditelji zadaju zadatke koji bi zaokupili učenike upravo zbog tog razloga.

Provjerili smo pojavnost sviđanja pojedinih aspekata rada na glazbenim aktivnostima u školi kroz pojedine izvannastavne glazbene aktivnosti, što ćemo prikazati kroz distribucije frekvencija. U *Tablici 6* prikazane su pojavnosti pojedinih sviđanja pojedinih aspekata rada kroz skalu od tri stupnja.

Tablica 6. Postotak pojavnosti sviđanja pojedinih aspekata rada na glazbenim aktivnostima u školi kroz pojedine izvannastavne glazbene aktivnosti (0 - ne sviđa mi se; 1 - niti mi se sviđa niti mi se ne sviđa; 2 - sviđa mi se)

		pjevački zbor		dječja klapa		folklor - pjevanje		orkestar		plesna skupina		folklor -ples	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
upjevavanje	0	16	13,3	2	22,2	0	0						
	1	47	38,8	1	11,1	1	9,1						
	2	58	47,9	6	66,7	10	90,9						
uvježbavanje pjesme	0	4	3,3	0	0	0	0						
	1	42	34,7	4	44,4	1	9,1						
	2	75	62	5	55,6	10	90,9						
slušanje glazbe	0	1	0,8	1	11,1	0	0						
	1	16	13,2	0	0	0	0						
	2	104	86	8	88,9	11	100						
čitanje nota	0							0	0				
	1							2	12,5				
	2							14	87,5				
vježbe sviranja	0							0	0				
	1							1	6,2				

	2							15	93,8				
uvježbavanje pjesme	0							0	0				
	1							0	0				
	2							0	0				
								16	100				
uvježbavanje koraka	0									0	0	0	0
	1									2	11,1	2	13,3
	2									16	88,9	13	86,7
gledanje videa s plesom	0									2	11,1	0	0
	1									2	11,1	2	13,3
	2									14	77,8	13	86,7
uvježbavanje koreografije	0									1	5,6	0	0
	1									2	11,1	2	13,3
	2									15	83,3	13	86,7
nastup na priredbi	0	1	0,8	1	11,1	0	0	0	0	0	0	0	0
	1	9	7,4	0	0	1	9,1	0	0	1	5,6	0	0
	2	111	91,8	8	88,9	10	90,9	16	100	17	94,4	15	100
	ukupno	121	84,6	9	6,3	11	7,7	16	11,2	18	12,6	15	10,5

U analizi iz *Tablice 6* varijabla folklor je promatrana zasebno za pjevanje i sviranje, s obzirom na različite aspekte rada. Od ukupne pojavnosti sviđanja pojedinih aspekata rada na glazbenim aktivnostima u školi za pjevački zbor najistaknutiji je „nastup na priredbi“ sa oko 90%, a najniže procijenjeno sviđanje je za „upjevavanje“ sa 47,9% odgovora *sviđa mi se*. Za izvannastavnu glazbenu aktivnost dječja klapa najistaknutiji su „slušanje glazbe“ i „nastup na priredbi“ sa oko 88%, a najniže procijenjeno je uvježbavanje pjesme sa oko 55% odgovora *sviđa mi se*. Za folklor – pjevanje najistaknutije je „slušanje glazbe“ sa 100% odgovora *sviđa mi se*.

Za orkestar najistaknutiji su „uvježbavanje pjesme“ i „nastup na priredbi“ sa 100% odgovora *sviđa mi se*. Za plesnu skupinu najistaknutiji su „uvježbavanje koraka“ i „nastup na priredbi“ sa preko 80% odgovora *sviđa mi se*.

Činjenica je da ako su djeca odabrala neku aktivnost svojom voljom, uživaju u njoj i zabavljaju se, samim time će na tu aktivnost redovito ići, bez ikakve prisile od nastavnika, roditelja i drugih. Tako velik postotak učenika aktivno sudjeluje u aktivnostima, zalaže se, surađuje sa prijateljima, dok je manji postotak onih koji su nezainteresirani za takve aktivnosti, idu samo da imaju bolju ocjenu iz Glazbene kulture, a ako ih ne zanima onda se i dosađuju, a nešto manji broj i ometa rad.

U vezi pojedinih komponenti koje se odvijaju na takvim aktivnostima djeca najviše uživaju u nastupima na priredbama, što proizlazi iz činjenice da su djeca naporno radila i nešto korisno napravila vlastitim trudom, radom i zalaganjem, pa žele pokazati drugima, pogotovo roditeljima, koliko su zapravo sposobna i što sve mogu napraviti. Tako na vokalnim

glazbenim aktivnostima (pjevački zbor, dječja klapa, folklor-pjevanje) djeca najviše vole slušati glazbu bez dodatnih drugih zadataka kao na nastavi glazbene kulture, učiti i uvježbavati nove pjesme, a nešto manje vole samo upjevavanje. Na instrumentalnoj glazbenoj aktivnosti (orkestar) djeca vole uvježbavati nove skladbe, a nešto manje vole čitati notno pismo. Na plesnim aktivnostima (folklor-ples, plesne skupine) djeca vole uvježbavati plesne korake, cijelu koreografiju, ali i gledati video s plesnim koreografijama koje trebaju naučiti.

Ad 3) Razlozi pohađanja i nepohađanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti, te razlozi

pohađanja i nepohađanja glazbene aktivnosti zbora s obzirom na spol učenika i mjesto školovanja

Prema analizi odgovora učenika *koji pohađaju* izvannastavne glazbene aktivnosti, zbor je jedina aktivnost koju u obje škole pohađa više od tri učenika, stoga će se daljnje statističke analize provesti na toj varijabli. Rezultati testiranja normaliteta distribucija nalaze se u *Prilogu 3*.

Kolmogorov-Smirnov testovi ukazuju da niti jedna distribucija nije normalna pa će se daljnje obrade vršiti samo neparametrijskim testovima. Kako bismo ispitali treću hipotezu tj. postoje li razlike između učenika prema spolu i mjestu školovanja u procjenama pohađanja te razlozima pohađanja i nepohađanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti provjeravalo se neparametrijskim testom sume rangova.

Pokazalo se kako učenice ženskog spola statistički značajno više pohađaju zbor kao izvannastavnu glazbenu aktivnost. Na ostalim varijablama nije dobivena statistički značajna spolna razlika. Rezultati su prikazani u *Tablici 7*.

TABLICA 7. Usporedba procjena učenika s obzirom na spol (muško/žensko) za procjene pohađanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti, te razlozi pohađanja i nepohađanja izvannastavne glazbene aktivnosti zbora

			N	z	M	
	pohađam izvannastavnu glazbenu aktivnost	m	300	-5,44***	122,03	
		ž			170,01	
razlog nepohađanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti	ne zanima me glazba	m	157	-1,47	81,94	
		ž			75,35	
	zanima me glazba, ali nisam glazbeno talentiran/-a	m	157	-0,39	80,09	
		ž			77,64	
	dosadujem se na takvoj aktivnosti	m	157	-0,17	79,33	
		ž			78,59	
	idem na previše drugih aktivnosti i nemam vremena	m	157	-0,64	77,21	
		ž			81,22	
	ne sviđa mi se kako nastavnik/-ica organizira aktivnost	m	157	-0,68	78,21	
		ž			79,99	
		pohađam izvannastavnu glazbenu aktivnost- zbor	m	143	-1,41	66,66
			ž			73,73
razlog pohađanja zbora	volim glazbu	m	121	-1,69	55,80	
		ž			62,49	
	idu moji prijatelji	m	121	-0,07	61,31	
		ž			60,91	
	imat ću pet iz glazbenog	m	121	-0,63	57,93	
		ž			61,88	
	najlakša je aktivnost	m	121	-0,28	59,69	
		ž			61,38	
	roditelji žele da idem	m	121	-1,22	57,24	
		ž			62,08	

*** p<0,001

Kod usporedbe učenika s obzirom na mjesto školovanja, pokazalo se kako nema statistički značajne razlike na ispitanim varijablama. Rezultati su prikazani u *Tablici 8*.

TABLICA 8. Usporedba procjena učenika s obzirom na mjesto školovanja (selo Cernik/grad Nova Gradiška) za procjene pohađanja općenito izvannastavnih glazbenih aktivnosti i aktivnosti zbor te razloga pohađanja i nepohađanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti

			N	z	M	
	pohađam izvannastavnu glazbenu aktivnost	selo	300	-1,41	157,46	
		grad			145,18	
razlog nepohađanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti	ne zanima me glazba	selo	157	-0,04	78,90	
		grad			79,07	
	zanima me glazba, ali nisam glazbeno talentiran/-a	selo	157	-0,21	78,19	
		grad			79,53	
	dosadujem se na takvoj aktivnosti	selo	157	-1,29	82,43	
		grad			76,76	
	idem na previše drugih aktivnosti i nemam vremena	selo	157	-1,54	84,91	
		grad			75,14	
	ne sviđa mi se kako nastavnik/-ica organizira aktivnost	selo	157	-1,76	81,83	
		grad			77,15	
		pohađam izvannastavnu glazbenu aktivnost- zbor	selo	143	-1,64	68,28
			grad			75,37
razlog pohađanja izvannastavne glazbene aktivnosti- zbor	volim glazbu	selo	121	-0,83	62,52	
		grad			59,78	
	idu moji prijatelji	selo	121	-0,94	63,56	
		grad			58,94	
	imat ću pet iz glazbenog	selo	121	-1,25	64,65	
		grad			58,06	
	najlakša je aktivnost	selo	121	-1,55	65,29	
		grad			57,54	
	roditelji žele da idem	selo	121	-0,39	61,72	
		grad			60,42	

Kad smo uzeli u obzir razlike među učenicima s obzirom na spol i mjesto stanovanja u pohađanju izvannastavnih aktivnosti, dobili smo unaprijed očekivani rezultat da se djevojčice više uključuju u izvannastavne aktivnosti nego dječaci, a u vezi razloga pohađanja i nepohađanja u pojedinim varijablama, odgovori su uglavnom isti kod oba spola, tako da nema neke značajne razlike u odgovorima.

Ad 4) *Pojedini aspekti razloga redovitosti pohađanja, zalaganja za vrijeme rada i sviđanja pojedinih aspekata rada na izvannastavnoj glazbenoj aktivnosti - zbor*

Prema analizi odgovora učenika koji pohađaju izvannastavne glazbene aktivnosti, zbor je jedina aktivnost koju u obje škole pohađa više od tri učenika, stoga će se daljnje statističke analize provesti na toj varijabli. Rezultati testiranja normaliteta distribucija nalaze se u Prilogu 4.

Kolmogorov-Smirnov testovi ukazuju da niti jedna distribucija nije normalna pa će se daljnje obrade vršiti samo neparametrijskim testovima. Kako bismo ispitali četvrtu hipotezu tj. postoje li razlike između učenika prema spolu i mjestu školovanja u procjenama redovitosti pohađanja, zalaganja za vrijeme rada i sviđanja pojedinih aspekata rada na izvannastavnim glazbenim aktivnostima, provjeravalo se neparametrijskim testom sume rangova.

TABLICA 9. Usporedba procjena učenika s obzirom na spol (muško/žensko) za procjene redovitosti pohađanja, zalaganja za vrijeme rada i sviđanja pojedinih aspekata rada na izvannastavnoj glazbenoj aktivnosti zbor

			N	z	M
	redovitost pohađanja zbora	m	121	-3,56***	44,35
		ž			65,78
zalaganje za vrijeme rada na izvannastavnoj glazbenoj aktivnosti- zbor	aktivno sudjelujem u radu	m	121	-3,93***	42,65
		ž			66,27
	surađujem s prijateljima iz grupe	m	121	-0,39	59,31
		ž			61,48
	ometam rad	m	121	-0,54	60,50
		ž			61,14
	dosadjem se	m	121	-0,92	64,20
		ž			60,08
sviđanje pojedinih aspekata rada na izvannastavnoj glazbenoj aktivnosti zbor	upjevavanje	m	121	-1,84	51,46
		ž			64,35
	uvježbavanje pjesme	m	121	-1,06	56,09
		ž			63,04
	slušanje glazbe	m	121	-1,12	65,52
		ž			60,36
	nastup na priredbi	m	121	-0,60	59,78
		ž			61,99

*** p<0,001

Rezultati iz *Tablice 9* pokazuju da učenice ženskog spola statistički značajno više redovito pohađaju izvannastavnu glazbenu aktivnost-zbor ($p=0,001$; $\chi^2= -3,56$). Isto tako, učenice ženskog spola procijenile su svoje zalaganje na zboru-„aktivno sudjelujem u radu“ statistički značajno višim no učenici muškog spola ($p=0,001$; $\chi^2= -3,93$). Mogući razlog tome je što se u pjevački zbor najčešće uključuju djevojčice, dok je mali broj dječaka, pa ponekad dječaci ne dođu na zbor jer se osjećaju „usamljeno“, pogotovo ako ne idu njihovi prijatelji. Na ostalim varijablama nije dobivena statistički značajna spolna razlika.

TABLICA 10. Usporedba procjena učenika s obzirom na mjesto školovanja (selo Cernik/grad Nova Gradiška) za procjene redovitosti pohađanja, zalaganja za vrijeme rada i sviđanja pojedinih aspekata rada na zboru

			N	z	M	
	redovitost pohađanja zbora	selo	121	-2,124*	66,89	
		grad			56,25	
zalaganje za vrijeme rada na zboru	aktivno sudjelujem u radu	selo	121	-1,052	63,94	
		grad			58,63	
	suradujem s prijateljima iz grupe	selo	121	-3,237**	69,40	
		grad			54,23	
	ometam rad	selo	121	-1,114	61,62	
		grad			60,50	
	dosadujem se	selo	121	-1,537	64,20	
		grad			58,42	
	sviđanje pojedinih aspekata rada na zboru	upjevavanje	selo	121	-0,938	64,56
			grad			59,07
uvježbavanje pjesme		selo	121	-0,955	64,41	
		grad			59,19	
slušanje glazbe		selo	121	-0,215	61,04	
		grad			61,87	
nastup na priredbi		selo	121	-0,249	61,93	
		grad			61,16	

** $p < 0,001$

* $p < 0,05$

Rezultati iz *Tablice 10* u kojem smo analizirali usporedbu učenika s obzirom na mjesto školovanja, pokazuju kako učenici koji se školuju na selu statistički značajno više redovitije pohađaju izvannastavnu aktivnost zbor nego učenici iz grada ($p=0,05$; $\chi^2= -2,124$). Mogući razlog toga što je škola na selu manja po broju učenika, a isto tako manji je izbor izvannastavnih glazbenih aktivnosti, tako da učenici pohađaju pjevački zbor i orkestar, dok je folklor organiziran za učenike razredne nastave. S druge strane škola u gradu je veća, pa ima i veći izbor takvih aktivnosti, pa učenici mogu birati koje će aktivnosti pohađati. Isto tako, učenici koji se školuju na selu procijenili su svoje zalaganje na zboru - „suradujem s prijateljima iz grupe“ statistički značajno višim no učenici iz grada ($p=0,001$; $\chi^2= -3,237$).

Zaključak istraživanja

Provodeći ovo istraživanje dobili smo nekoliko značajnih rezultata. Uočili smo da se učenici rijetko uključuju u bilo koju izvannastavnu aktivnost, a pogotovo u izvannastavne glazbene aktivnosti. Ono što smo pretpostavili, a ovim istraživanjem potvrdili, je da su djevojčice više uključene u umjetničke aktivnosti, dok se dječaci radije uključuju u sportske aktivnosti.

Najviše interesa u obje škole ima za aktivnost zbora, pa tu aktivnost učenici najčešće odabiru za pohađati. Ono što se pokazalo statistički značajno su razlike u ponudi izvannastavnih glazbenih aktivnostima s obzirom na mjesto stanovanja. Prema istraživanju koje smo proveli došli smo do zaključka da su na selu u školi učenici više zainteresirani (izuzev zbora) za aktivnosti povezane uz tradiciju i običaje, pa se tako u mjestu koje njeguje folklor i u školi pokazuje veći interes za pohađanje takvih aktivnosti kao što su tamburaški orkestar i folklor, jer su i izvan škole uključeni u takve aktivnosti.

Za razliku od djece koja pohađaju školu u selu, djeca koja pohađaju školu u gradu pokazuju veći interes za plesne skupine, sviranje pojedinih instrumenata Kao što su flauta, gitara, harmonika i dr., jer te instrumente sviraju u glazbenoj školi koju pohađaju, dok djeca na selu nemaju taj izbor.

Uzimajući u obzir razlike među učenicima s obzirom na spol u redovitosti pohađanja i zalaganju u izvannastavnim aktivnostima nema statistički značajnije razlike u odgovorima. I ovdje se pokazalo da djevojčice redovitije pohađaju izvannastavne glazbene aktivnosti, da se više zalažu i aktivnije sudjeluju na aktivnostima nego dječaci. Isto tako je vidljivo da su učenici na selu mnogo više aktivniji u pohađanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti, nego učenici u gradu.

Razlozi tome mogu biti mnogobrojni; jedan od važnijih razloga je prijevoz učenika; u gradu je ponuđen veći izbor ostalih aktivnosti nego na selu, pa ako su učenici uključeni u veći broj aktivnosti istodobno mogu birati na koju će aktivnost ići, dok se učenici sa sela odazivaju na one koje su im ponuđeni u skladu sa njihovim mogućnostima.

ZAKLJUČAK

Izvannastavne aktivnosti našle su pravo mjesto u školi u odgoju i obrazovanju učenika. Pohađanjem izvannastavnih aktivnosti učenici produbljuju i proširuju svoja znanja, razvijaju svoje sposobnosti, pokazuju svu svoju kreativnost, potiču svoje samopouzdanje, stječu nova iskustva, razvijaju komunikacijske i socijalne vještine, ali isto tako razvijaju nova prijateljstva i osjećaj važnosti. Važnost izvannastavnih aktivnosti sastoji se od brige za zdravlje učenika u rastu i razvoju, u sudjelovanju sveukupnosti njihova odgoja i razvijanju potrebe sadržajnog iskorištavanja slobodnog vremena, te poboljšanju kvalitete života.

Uključivanje učenika u izvannastavne aktivnosti u školi važno je zato što učenik tu provodi svoje slobodno vrijeme na vrlo koristan način, zadovoljava svoje potrebe za zabavom i moći, potrebu za pripadanjem i pokazivanjem uspjeha. Važan su dio odgoja djeteta jer sve lijepo u djetetovom životu u školi vezano je za izvannastavne aktivnosti, jer upravo one daju djetetu slobodu izbora aktivnosti. Učenici vole istraživati, pokazivati nešto novo, improvizirati. Oni uživaju u aktivnostima gdje mogu i smiju sve što žele, gdje sami otkrivaju sve ono što nisu znali, a ne da im to bude nametnuto.

Sudjelovanjem u izvannastavnim glazbenim aktivnostima učenici upotpunjavaju svoje slobodno vrijeme na zabavan način koji je ispunjen kulturno-umjetničkim sadržajima. Kroz takve aktivnosti oni istražuju, otkrivaju i ostvaraju svu svoju kreativnost, razvijaju svoje individualne glazbene sposobnosti, pokazuju vještine i umijeća, ali isto tako pokazuju želju za suradnjom i zajedništvom čemu ih težimo naučiti u školi. Na taj način dajemo im do znanja da su vrijedni i posebni, te će s puno vjere u sebe krenuti u razne pustolovine.

Pohađajući takve aktivnosti učenici ostvaruju vlastiti interes i poštovanje prema umjetničkoj kvalitetnoj glazbi izvodeći vrijedna umjetnička djela. Usvajaju važnost očuvanja tradicijske baštine ne samo svog kraja, nego i baštinu drugih krajeva, čime razvija svijest o nacionalnoj pripadnosti i poštovanje prema drugim, te se na taj način pripremaju postati bitnim sudionikom kulturnog i javnog života svoje zajednice.

LITERATURA

- Cindrić, M. (1992.), *Izvannastavne aktivnosti i izvanškolske aktivnosti učenika osnovne škole*, *Život i škola*, 41 (1), str. 49-68.
- Dryden, G., Vos, J. (2001.), *Revolucija u učenju*. Zagreb: Educa.
- Duran, M. (2003.), *Dijete i igra*, Zagreb: Naklada Slap.
- Ferić, M. (1996.), *Svirajte tambure 1- škola za tambure kvartnog G- sustava*, Zagreb: Školska knjiga.
- Ferić, M. (2002.), *Zasvirajte tambure 1- škola za tambure A-E sustava*, Vinkovci: Kulturni centar Gatalinka.
- Fio, D. (1972.), *Dječji zborovi- izabrana djela III*, Zagreb: Prosvjetni sabor Hrvatske.
- Hannoncourt, N. (2005.), *Glazba kao govor zvuka- Putovi za novo razumijevanje glazbe* Zagreb: Algoritam.
- Hrvatski leksikon, II. svezak L-Ž*, (1997.), Naklada Leksikon d.o.o.GRAD.
- Ivančan, I. (1971.), *Folklor i scena, priručnik za rukovodioce folklornih skupina*, Zagreb: Prosvjetni sabor Hrvatske.
- Jerković, J. (1999.), *Osnove dirigiranja II*, Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera 3.
- Kabiljo, A. (1991.), *Zapjevajmo maleni- Zbirka pjesama za djecu*, Zagreb: Školska knjiga.
- Knežević, G. (1993.), *Naše kolo veliko- Hrvatski dječji folklor*, Zagreb: ETHNO d.o.o.
- Knežević, G. (2006.), *Seminar- Narodni plesovi primjereni dječjem uzrastu*, Zagreb: ETHNO d.o.o.
- Leopold, S. (1995.), *Tambura u Hrvata*, Zagreb: Golden marketing.
- Miholić, I. (2009.), *Hrvatska tradicijska glazba- Slavonija, Baranja i Srijem*, Zagreb: Profil.
- Milin- Ćurin, V. (2004.), *Dalmatinska klapska pjesma- projekt za osnovnu školu*, Tonovi 44, str. 113-117.
- Mlinarević, V., Brust Nemet, M. (2012.), *Izvannastavne aktivnosti u školskom kurikulumu*, Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Učiteljski fakultet u Osijeku.
- Motte-Haber, de la H. (1999.), *Psihologija glazbe*, Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Muzička enciklopedija 3*, (1977.), OR-Ž dodatak, 2.izdanje Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod.
- Požgaj, J. (1975.), *Metodika glazbenog odgoja u osnovnoj školi*, Zagreb:Prosvjetni sabor Republike Hrvatske.
- Požgaj, J. (1988.), *Metodika nastave glazbene kulture u osnovnoj školi*, Zagreb: Školska knjiga.

- Previšić, V. (1987.), *Izvannastavne aktivnosti i stvaralaštvo*, Zagreb: IGRO Školske novine.
- Puh, N. (2008.), *Zbornik školskih priredaba*, Zagreb: Školska knjiga.
- Rojko, P. (1996.), *Metodika nastave glazbe: teorijsko-tematski aspekti*, Osijek: Pedagoški fakultet.
- Rojko, P. (1998.), Predgovor. Golčić, I. *Pjesmarica - za osnovne škole*, Zagreb: HKD Sv. Jerolima.
- Stipišić Delmata, LJ. (2006.), *Mojih prvih 100 pjesama za dječje klape i školske zborove*, Zadar: Gradska knjižnica.
- Sikirica, J., Miljak, A. (2008.), *Glazbena četvrtica*, Zagreb: Profil.
- Ščedrov, Lj., Marić, S. (2008.), *Glazbena petica*, Zagreb: Profil.
- Šiljković, Ž., Rajić, V., Bertić, D. (2007.), Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti. Zagreb: *Odgojne znanosti*, Vol. 9, No.2 (14), str. 113-145.
- Šulentić Begić, J. (2010.), *Problematika pjevačkog zbora mlađe školske dobi*. Tonovi 55, str. 33- 44.
- Telfer, N. (1995), *Successful Warmpus, Book 1*, San Diego, California: Neel A. Kjos Music Company.
- Toldi, Z. (2006.), *Mi smo djeca vesela*, Slavonski Brod: Muzej Brodskog Posavlja.
- Vidulin-Orbanić, S. (2001.), *Otvoreni model nastave glazbene kulture*, Tonovi 37/38, str. 20-50.
- Vidulin-Orbanić, S. (2003.), *Pjevam s veseljem; Zbirka napjeva za pjevanje i sviranje u osnovnoj školi*, Pula: Stručno vijeće glazbene kulture Istarske županije.
- Vidulin-Orbanić, S. (2007.), *Izvannastavne (glazbene) aktivnosti; mjesto suživota, kreativnosti i stvaralaštva*, Rovinj: OŠ Vladimira Nazora.
- Vidulin-Orbanić, S. (2013.), *Glazbeno stvaralaštvo; teorijski i praktični prinos izvannastavnim glazbenim aktivnostima*, Pula: Udruga za promicanje kvalitete i poticanje izvrsnosti u odgoju i obrazovanju SEM.
- Završki, J. (1968.), *Metodske upute za rad s dječjim zborom u osnovnim školama*, Zagreb: Školska knjiga.
- Završki, J. (1979.), *Rad sa pjevačkim zborom*, Zagreb: Školska knjiga.
- Završki, J. (1999.), *Rad s pjevačkim zborom; Metodički priručnik za nastavnike glazbene kulture i voditelje dječjih pjevačkih zborova*, V. dopunjeno izdanje, Zagreb: HDK sv. Jerolima.

Žužić, M., Kovačević, D. (2008.), *Glazbene čarolije 1, Notni zapisi*, Zagreb: Profil.

Žužić, M., Kovačević, D. (2008.), *Glazbene čarolije 2, Notni zapisi*, Zagreb: Profil.

Županović, L. (1995.), *Tvorba glazbenog djela*, Zagreb: Školske novine.

Internet izvori:

<http://www.musicmax.hr/proizvodi/tamburice/tamburica-prim-bisernica/10581/>, preuzeto 10.2.2015.

<http://www.garavuse.hr/ajax/instrument/bugarija>, preuzeto 10.2.2015.

<http://proleksis.lzmk.hr/48321/>, preuzeto 10.2.2015.

<http://www.garavuse.hr/ajax/instrument/celo>, preuzeto 10.2.2015.

<http://www.garavuse.hr/ajax/instrument/bas>, preuzeto 10.2.2015.

<http://www.hkv.hr/izdvojeno/vai-prilozi/i-lj/leskovec-diana/18859-d-leskovec-tambure.html>, preuzeto 10.2.2015.

PROLEKSIS ENCIKLOPEDIJA - prva hrvatska opća i nacionalna online enciklopedija. Muzikalnost.
<http://proleksis.lzmk.hr/55007/> preuzeto 20. 5.2015.

PRILOZI

Prilog 1. Anketni listić-Upitnik o izvannastavnim glazbenim aktivnostima u osnovnoj školi

Ovom anketom ispituje se tvoje mišljenje o izvannastavnim glazbenim aktivnostima (npr. pjevački zbor, dječje klape, folklor, orkestar, plesna skupina) u tvojoj školi. Molimo te da dobro pročitaš svako pitanje i iskreno odgovoriš. Nema točnih ni netočnih odgovora, važno je ono što ti misliš! Nemoj preskakati pitanja, odgovori na sve. Hvala na suradnji!

Osnovna škola: _____

Mjesto: _____

Razred: 4 5 6 7 8

Dob: _____

Spol: M Ž

Na sljedeća pitanja zaokruži slovo ispred ponuđenih odgovora.

1. Koje izvannastavne glazbene aktivnosti postoje u tvojoj školi?

a) pjevački zbor	f) orkestar _____
b) dječja klapa/vokalna skupina	g) individualno sviranje _____
c) folklor- pjevanje	h) plesna skupina
d) folklor – sviranje	i) _____
(<i>upiši svoj odgovor</i>)
e) folklor – ples	

2. Koje izvannastavne glazbene aktivnosti bi volio/voljela imati u svojoj školi?

a) pjevački zbor	f) orkestar _____
b) dječja klapa/vokalna skupina	g) individualno sviranje _____
c) folklor – pjevanje	h) plesna skupina
d) folklor – sviranje	i) _____
(<i>upiši svoj odgovor</i>)
e) folklor - ples	

3. Koje izvanškolske (izvan škole) glazbene aktivnosti pohađaš?

- a) glazbena škola, gdje sviram _____
- b) kulturno umjetničko društvo/KUD _____,
- gdje sviram _____

Obojaj kružić ispod odgovora s kojim se slažeš. Odgovaraj samo za izvannastavnu glazbenu aktivnost koju pohađaš, ostalo ostavi prazno.

5. Koliko redovito pohađaš izvannastavne glazbene aktivnosti u školi?

<i>Izvannastavne glazbene aktivnosti</i>	<i>svaki put</i>	<i>ne dolazim redovito</i>	<i>rijetko</i>
a) pjevački zbor	☐	☐	☐
b) dječja klapa/vokalna skupina	☐	☐	☐
c) folklor – pjevanje	☐	☐	☐
d) folklor – sviranje	☐	☐	☐
e) folklor – ples	☐	☐	☐
f) orkestar	☐	☐	☐
g) individualno sviranje	☐	☐	☐
h) plesna skupina	☐	☐	☐
i) _____ <i>(upiši svoj odgovor)</i>	☐	☐	☐

6. Zašto si se upisao/upisala na izvannastavnu glazbenu aktivnost?

<i>Izvannastavne glazbene aktivnosti</i>	<i>volim glazbu</i>	<i>idu moji prijatelji</i>	<i>imat ću pet iz glazbenog</i>	<i>najlakša je aktivnost</i>	<i>roditelji žele da idem</i>
a) pjevački zbor	☐	☐	☐	☐	☐
b) dječja klapa/vokalna skupina	☐	☐	☐	☐	☐
c) folklor – pjevanje	☐	☐	☐	☐	☐
d) folklor – sviranje	☐	☐	☐	☐	☐
e) folklor – ples	☐	☐	☐	☐	☐
f) orkestar	☐	☐	☐	☐	☐
g) individualno sviranje	☐	☐	☐	☐	☐
h) plesna skupina	☐	☐	☐	☐	☐
i) _____ <i>(upiši svoj odgovor)</i>	☐	☐	☐	☐	☐

7. Kako procjenjuješ svoje zalaganje za vrijeme rada na izvannastavnim glazbenim aktivnostima?

<i>Izvannastavne glazbene aktivnosti</i>	<i>aktivno sudjelujem u radu</i>	<i>suradujem s prijateljima iz grupe</i>	<i>ometam rad</i>	<i>dosadujem se</i>
a) pjevački zbor	☐	☐	☐	☐
b) dječja klapa/vokalna skupina	☐	☐	☐	☐
c) folklor – pjevanje	☐	☐	☐	☐
d) folklor – sviranje	☐	☐	☐	☐
e) folklor – ples	☐	☐	☐	☐
f) orkestar	☐	☐	☐	☐
g) individualno sviranje	☐	☐	☐	☐
h) plesna skupina	☐	☐	☐	☐
i) _____ (upiši svoj odgovor)	☐	☐	☐	☐

U slijedećim pitanjima odgovori zaokruživanjem broja 0, 1 ili 2, ovisno o tome što smatraš ispravnim. Odgovaraj samo za izvannastavnu glazbenu aktivnost koju pohađaš, ostalo ostavi prazno. Brojevi znače slijedeće:

0 – ne sviđa mi se

1 – niti mi se sviđa niti mi se ne sviđa

2 – sviđa mi se

8. Koliko ti se sviđaju pojedine aktivnosti koje provodite na pojedinoj izvannastavnoj glazbenoj aktivnosti?

<i>Izvannastavne glazbene aktivnosti</i>	<i>upjevanje</i>	<i>uvježbavanje pjesme</i>	<i>slušanje glazbe</i>	<i>nastup na priredbi</i>
a) pjevački zbor	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2
b) dječja klapa/vokalna skupina	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2
c) folklor – pjevanje	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2
	<i>čitanje nota</i>	<i>vježbe sviranja</i>	<i>uvježbavanje pjesme</i>	<i>nastup na priredbi</i>
d) orkestar	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2

e) folklor – sviranje	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2
	<i>uvježbavanje koraka</i>	<i>gledanje videa s plesom</i>	<i>uvježbavanje koreografije</i>	<i>nastup na priredbi</i>
f) plesna skupina	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2
g) folklor – ples	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2
h) _____ (<i>upiši svoj odgovor</i>)	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2

Prilog 2. Pismo roditeljima

Poštovani roditelji!

Zovem se Veronika Terzić, studentica sam Glazbene pedagogije na Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli. Provodim anketiranje učenika 4., 5., 6., 7. i 8. razreda osnovne škole. Anketa je dio istraživanja za potrebe izrade diplomskog rada. Tema je zainteresiranost i sudjelovanje u izvannastavnim i izvanškolskim glazbenim aktivnostima kod učenika u osnovnoj školi. Anketa se provodi anonimno, ispunjavanje traje 5 do 10 minuta, a podatci će se koristiti isključivo u svrhu ovog istraživanja. Molim Vas da potpisom date dopuštenje za anketiranje Vašeg djeteta.

Potpis roditelja

Unaprijed zahvaljujem,

Veronika Terzić

Veronika Terzić
Urije 26 d, 35400 Nova Gradiška

Osnovna škola Cernik/ Nova Gradiška

PREDMET: Uvodno pismo za dopuštenje anketiranja učenika 4., 5., 6., 7. i 8. razreda OŠ „Matija Gubec“ vezano uz izvannastavne i izvanškolske glazbene aktivnosti

Poštovana kolegice!

Molim Vas za pomoć u provedbi anketiranja učenika 4., 5., 6., 7. i 8. razreda Vaše osnovne škole. Anketa je dio istraživanja za potrebe izrade diplomskog rada na temu zainteresiranosti i sudjelovanja u izvannastavnim i izvanškolskim glazbenim aktivnostima kod učenika u osnovnoj školi.

Anketa se provodi anonimno i vrlo je važno da učenici iskreno odgovore na postavljena pitanja.

Po završetku obrade podataka proslijedit ću Vam primjerak izvještaja.

UPUTE ZA ANKETIRANJE:

Šaljem Vam 200 anketnih listića za učenike 4., 5., 6., 7. i 8. razreda osnovne škole.

Anketni listići razvrstani su u dvije skupine; jedna skupina anketnih listića je za učenike koji pohađaju izvannastavne i izvanškolsku aktivnosti, a druga skupina za učenike koji takve aktivnosti ne pohađaju. Anketni listići obilježeni su u kovertama za svaki razred posebno.

Molim Vas da i sami pročitate anketni listić i budete pomoć učenicima ako im neko od pitanja nije jasno.

Anketiranje ne bi trebalo trajati duže od 10-ak minuta i nadam se da vam neće oduzeti previše dragocjenog nastavnog vremena.

Srdačno Vam zahvaljujem na suradnji,

Veronika Terzić

Potpis učiteljice

Prilog 4. Rezultati testiranja normaliteta distribucija dobivenih rezultata
Kolmogorov-Smirnovim testom (ukupno N=300)

N	VARIJABLE	K-S Z	
300	spol	6,739***	
	mjesto školovanja	6,501***	
	pohađam INGA	6,114***	
157	razlog nepohađanja INGA	ne zanima me glazba	6,437***
		zanima me glazba, ali nisam glazbeno talentiran/-a	4,617***
		dosadujem se na takvoj aktivnosti	6,498***
		idem na previše drugih aktivnosti i nemam vremena	4,823***
		ne sviđa mi se kako nastavnik/-ica organizira aktivnost	6,774***
143	pohađam INGA zbor	6,107***	
121	razlog pohađanja INGA zbor	volim glazbu	5,833***
		idu moji prijatelji	5,064***
		imat ću pet iz glazbenog	4,609***
		najlakša je aktivnost	4,974***
		roditelji žele da idem	5,833***
121	redovitost pohađanja INGA zbor	4,848***	
121	zalaganje za vrijeme rada na INGA zbor	aktivno sudjelujem u radu	4,929***
		suradujem s prijateljima iz grupe	5,238***
		ometam rad	5,807***
		dosadujem se	5,709***
121	sviđanje pojedinih aspekata rada na INGA zbor	upjevanje	3,369***
		uvježbavanje pjesme - pjevanje	4,331***
		slušanje glazbe	5,658***
		nastup na priredbi	5,861***

*** p<0,001

SAŽETAK

Tema ovog rada je izvannastavne glazbene aktivnosti u školama novogradiškog kraja. U radu, najprije govorimo o tome što su to izvannastavne aktivnosti, kako se one provode u školama, koja je njihova uloga, kako se organizira rad u njima i koja je njihova problematika. To su aktivnosti koje učenici provode u svoje slobodno vrijeme, a odabiru ih po svojoj volji i želji, izbor sadržaja rada često je prepušten njima samima, nije im nametnut i upravo zato učenici u njima uživaju i vrlo rado pohađaju takve aktivnost.

Jedna od takvih aktivnosti su i glazbene aktivnosti u koje se učenici uključuju jer vole glazbu, vole pjevati, svirati i plesati. U ovom radu opisane su sljedeće glazbene aktivnosti; pjevački zbor, dječje klape, folklor i tamburaški orkestar. Za svaku aktivnost opisujemo način rada sa djecom, problematiku rada pojedine aktivnosti, donosimo notne primjere koje se primjenjuju u radu, analiziramo i opisujemo postupak obrade tih notnih primjera.

U radu je prikazano i istraživanje provedeno u školama novogradiškog kraja, koje je pokazalo da se učenici općenito slabo uključuju u izvannastavne aktivnosti, a pogotovo u izvannastavne glazbene aktivnosti. Ustanovljeno je da se djevojčice više uključuju u umjetničke aktivnosti, dok se dječaci radije uključuju u sportske aktivnosti. Učenici najčešće pohađaju aktivnost zbora. Ono što se pokazalo statistički značajno su razlike u ponudi izvannastavnih glazbenih aktivnostima s obzirom na mjesto stanovanja: u školi na selu učenici su više zainteresirani za aktivnosti povezane uz tradiciju i običaje, kao što su tamburaški orkestar i folklor, a u školi u gradu djeca pokazuju veći interes za plesne skupine i sviranje pojedinih instrumenata. Učenici koji pohađaju glazbene aktivnosti čine to redovito i aktivno sudjeluju u radu. Razlozi nepohađanja glazbenih aktivnosti su ne zanimanje za glazbu, dosađivanje na takvoj aktivnosti, te nedostatak vremena za pohađanje takvih aktivnosti, jer pohađaju neke druge izvannastavne aktivnosti.

Ključne riječi: izvannastavne aktivnosti, učenikov slobodan izbor, izvannastavne glazbene aktivnosti, pjevački zbor mlađeg i starijeg uzrasta, folklorne skupine, tamburaški orkestar

SUMMARY

The theme of this paper is extracurricular musical activities in schools of the Nova Gradiska region. In this paper, first we talking about what the extracurricular activities are, how they are implemented in schools, what their role is, how to organize the work in them and what are some of the issues concerning them. These are the activities where children spend their free time, and they choose them according to their will and desire, the choice of the content of work is often left to themselves, it is not imposed upon them and that is why the students enjoy them and are very happy to attend such activities.

One of these activities are musical activities in which the children are involved because they love music, love to sing, play and dance. In this paper, the following music activities have been described: the choir, a cappella groups, folklore groups and tamburitza orchestra. For each activity we will describe how to work with children, specific issues of individual activities, we will give musical examples used in the work, analyze and describe the process of adjustment of these musical examples.

This paper also presents the research conducted in schools of the Nova Gradiska region, which showed that children are generally not inclined to participate in extracurricular activities, especially in extracurricular musical activities. It was found that girls are more involved in artistic activities, while boys prefer to engage in sports activities. Children usually attend the activity of the choir. What proved to be statistically significant are differences in the offer of extracurricular music activities with regard to the place of residence; at schools in the country students are more interested in activities related to traditions and customs, such as the tambura orchestra and folklore, and at school in the city children have shown increasing interest in dance groups and playing individual instruments. Children who attend musical activities do it on a regular basis and actively participate in the work. The reasons for non-attendance of musical activities are a lack of interest in music, feeling bored at such activities, and a lack of time to attend such activities because of attending some other extracurricular activities.

Keywords: extracurricular activities, childrens free choice, extracurricular musical activities, choir for younger and older children, folklore groups, tamburitza orchestra.